

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਫਰਵਰੀ (February) 2014

Monthly Issue "Atam Marg"

ਯੰਨੋ ਯੰਨੋ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਉਨ੍ਹੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਫਰਵਰੀ, 2014
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਰਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Teh. Kharar Distt. S.A.S Nagar - 140901, Pb. India

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 50/-	\$ 500/-

ਮੈਗਜੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪੂਰੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

* ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379. 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ
(CBSE) - 0160-2255003

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ
ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ- 0160-2255004

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ (ਫਰੀ)
0160-2255007

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਡ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)
98146-12900, 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਬੁਕਿੰਗ - 94172-14386

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,
98555-28517, 94172-14385
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98146-12900, 94172-14382, 94172-14381, 96461-01996,

98889-10777, 9417214384, 9417214383

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858
ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛੇਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ
ਦਫਤਰ, 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਪੁਰ
ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਨਗਰ (ਪੰਜਾਬ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 4
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 6
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਸੰਤ ਬਚਨ 11
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਭਾਈ ਮੰਤ 21
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ ਤੇ ਭਾਈ ਮਾਹਲੋ 38
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
6. ਭਗਤ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ 44
ਰੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ
7. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ 48
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
8. ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ 52
ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੱਧ
9. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) 53
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
10. ਦੂਸਰੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਉਨਾ 56
ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
11. ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 59
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
12. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2 61
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ, ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸੱਚ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ, ਮਨ-ਮਤ ਅਰਥਾਤ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਉਦਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਥਾਨ ਉਹ ਹਿਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥
ਸਗਲ ਥਾਨ ਤੇ ਓਹੁ ਉਤਮ ਥਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਘਟਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੬

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਰਵੋਤਮ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਦਾ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਮਨੁੱਖ ਦੀ 'ਹਉਮੈ' ਹੈ, 'ਹਉਮੈ' ਅਰਥਾਤ 'ਮੈਂ' ਅਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਬਿਰਤੀ, ਦੈਤ-ਭਾਵ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਜਾਣਨਾ ਤੇ ਮੰਨਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਜਾਣਨਾ। 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਅਹੰਕਾਰ' ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ 'ਸਚਿਆਰ' ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸਰੀ ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ - **ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥** (ਅੰਗ - ੧) ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ - **ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥** (ਅੰਗ - ੧) ਰਜਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਚਿਤ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। 'ਹੁਕਮ' ਕੀ ਹੈ? ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬਖਾਨ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਖ, ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। 'ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ' ਸਭ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ -

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਮੰਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ 'ਹਉਮੈ', 'ਮੈਂ', ਮੇਰੀ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ 'ਹਉਮੈ', 'ਮੈਂ', 'ਮੇਰੀ' ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ। ਅਰਥਾਤ 'ਨਾਮ' ਅਤੇ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ -

ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਨ ਹੋਵਈ ਤਾ ਮਨੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥
ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥
ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਹਿ ਤਾ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥

.....
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਪੜਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ -

(i) **ਅੰਤਰਿ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਵਿਚਿ ਪੜਦਾ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥**

ਅੰਗ - ੨੦੫

(ii) **ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨਹੀ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥**

ਅੰਗ - ੨੨੬

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ -

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨਹੀ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੬

ਦਰਅਸਲ ਹਉਮੈ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹਉਮੈ ਆਸਰੇ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ, ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾਐ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਗਾਫਲ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ -

- (i) ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੯੯
(ii) ਹਉ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਛਾਇਆ ॥ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਆ ॥
ਹਉਮੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਦਰੁ ਸੁਝੈ ॥ ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣਾ ਕਥਿ ਕਥਿ ਲੁਝੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 'ਦੀਰਘ ਰੋਗ' ਦਸਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਜੀਵ-ਜਗਤ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਰੋਗ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੀ ਹੋਈ ਕਰਮ ਕਰਦੀ, ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਕਿਰਨ ਬਖਸ਼ਦੀ ਇਸ ਦਾ ਦਾਰੂ ਵੀ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਬੇਕੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਰੋਗ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਦੋਵੇਂ ਦਸਦੀ ਹੈ -

- ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਕਿਥਹ ਉਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ ॥ ਹਉਮੈ ਏਹੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਸਿੱਧ ਗੋਸਟਿ ਵਿਚ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹਉਮੈ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਤਤੁ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

- ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਗਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੈ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਸਾਚੈ ਰਹੈ ਸਮਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੬

ਹਉਮੈਵਾਦੀ, ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ, ਇੰਝ ਜਿਵੇਂ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਕੰਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਕਦਮ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ -

- ਸਾਕਤ ਹਰਿ ਰਸ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੇ ॥
ਜਿਉ ਜਿਉ ਚਲਹਿ ਚੁਭੈ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਜਮਕਾਲੁ ਸਹਹਿ ਸਿਰਿ ਡੰਡਾ ਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩

'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਅਹੰਕਾਰ' ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਹੰਕਾਰਿਆ ਸੋ ਮਾਰਿਆ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਵਤ ਹੈ। ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ 'ਅਹੰਕਾਰ' ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਿੰਮਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ -

- ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਤਲੇ ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਅੰਹਕਾਰੀਆ ਨਾਨਕ ਗਰਬਿ ਗਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੮

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਹੈ। 'ਹਉਮੈ' ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਅਹੰਕਾਰ-ਬਲਬੁੱਧੀ, ਧਨ ਦੌਲਤ, ਗਿਆਨ-ਧਿਆਨ, ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ, ਪਦ-ਪਦਵੀ ਆਦਿ ਦਾ ਮਾਣ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ।

- ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪੁਝੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੬

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਰਣ-ਕਾਰਣ, ਸਮਝਣ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਦਿਆਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ-ਅਭਿਮਾਨੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਰਕੀ-ਕੁੱਤੇ ਨਿਆਈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋਬਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ, ਮਾਨੋ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਸੁਭ-ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸਦਾ ਆਵਾਗੁਇਣ ਵਿਚ ਭਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਨ-ਭੂਮੀ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਹਾਂ-ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਅੰਧਾ-ਅਗਿਆਨੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ -

- ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥
ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ॥ ਸੋ ਹੋਵਤ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਜੰਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੮

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਨਾਢ ਮਨੁੱਖ ਧਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤੀਲ੍ਹਾ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਬਲ ਦਾ ਮਾਣ ਹੰਕਾਰ ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ - 'ਧਨਵੰਤਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗਰਬਾਵੈ ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨਿ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ਬਹੁ ਲਸਕਰ ਮਾਨੁਖ ਉਪਰਿ ਕਰੇ ਆਸ ॥ ਪਲ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਕਾ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ ॥ ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਜਾਨੈ ਬਲਵੰਤੁ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਜਾਇ ਭਸਮੰਤੁ ॥ ਕਿਸੈ ਨ ਬਦੈ ਆਪਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਤਿਸੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਾ ਕਾ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥' ਅੰਗ - ੨੭੮

ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਪਾਰ, ਸੱਚ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਗੁੜਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਜਨਾ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਸੰਤ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਫਲਗੁਣਿ

(ਫਲਗੁਣਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 12 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ ॥
 ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥
 ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥
 ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥
 ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ ॥
 ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ ॥
 ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ ॥
 ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ ॥
 ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ ॥
 ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - 136

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥ ਅੰਗ - 3

ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ-

ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ ॥

ਕਰਣੈਹਾਰਾ ਬੁਝਹੁ ਰੇ ॥ ਅੰਗ - 1003

ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਆਕਾਰ ਬਣ ਗਏ, ਅਨੇਕ ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਜੂਨਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਗਿਆ, ਸੂਝ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਇਕ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਇਹ ਪੂਰਨ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਗੋੜੇ ਉਸ ਚੱਕਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ, ਆਹਿਸਤਾ-ਆਹਿਸਤਾ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਮਨੁੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ-

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੇਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - 176

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦੇਹ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਵਰਗੇ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ; ਆਸਾ, ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਜਲਣ ਲੱਗਿਆ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਝੂਠ, ਬਿਕਾਰ, ਮਹਾ ਲੋਭ, ਧ੍ਰੋਹ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆ ਲਿਆ। ਇਸ ਜੀਵ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਉਭਰ ਕੇ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਸੋਝੀ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਮੈਂ' ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਇਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਰਮ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ

ਅਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਇਹ ਪਤਨ ਵਲ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਤੇ ਘੁੰਮਣ ਲਗਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਫੇਰ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ chance ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਉਸੇ ਦ੍ਰਿੜ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਗੁਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਤਿ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਜੋ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ-

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥

ਅੰਗ - 12

ਬਾਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ, ਤੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਰੁਝਿਆ ਹੈਂ ਇਹ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ। ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਸੁਣ -

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ
ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ॥
ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ
ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ॥
ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਾਰੇ
ਮਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ॥
ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਕਾਰੁ ਸੰਸੇ ਮਹਿ
ਤਰਿਓ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ॥
ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਏ ਪੀਆਏ ਹਰਿ ਰਸੁ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਤਿਨਿ ਜਾਨੀ॥
ਜਾ ਕਉ ਆਏ ਸੋਈ ਵਿਹਾਝੁ
ਹਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਮਨਹਿ ਬਸੇਰਾ॥
ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਸਹਜੇ
ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਇਗੋ ਫੇਰਾ॥

ਅੰਗ - 205

ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰੁਝੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਾਰਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਖਚਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮਿਟੀ ਦੀਆਂ ਢੇਰੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਗਫਲਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ -

ਕਬੀਰ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ॥
ਜਿਉ ਬਨ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ
ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਡਾਰ॥

ਅੰਗ - 1366

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜੁਗ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਏ। ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ
ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ
ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ॥

ਅੰਗ - 631

ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਏਤੁ ਨ ਲਾਏ ਚਿਤੁ॥
ਮਿਟੀ ਪਈ ਅਤੋਲਵੀ ਕੋਇ ਨ ਹੋਸੀ ਮਿਤੁ॥

ਅੰਗ - 1380

ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪਉਣ ਵੇਗ
ਹਰ ਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ॥
ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ
ਲਾਇ ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਪਾਸਾਰਿਆ॥
ਚੀਜ ਕਰਨਿ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ
ਹਰਿ ਬੁਝਨਿ ਨਾਹੀ ਹਾਰਿਆ॥
ਕਰਿ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਖਾਇਆ
ਵੇਖਿ ਮਹਲਤਿ ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿਆ॥
ਜਰੁ ਆਈ ਜੋਬਨਿ ਹਾਰਿਆ॥

ਅੰਗ - 472

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਐ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ, ਉਹ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਸੰਤ, ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣਗੇ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮਾਝ ਰਾਗ ਦੇ ਬਾਰਮਾਹ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੁ ਭੁਮੇ
ਬਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ॥

ਅੰਗ - 133

ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ॥

ਉਹ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਖਿਨ ਮਾਤਰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਣਾ ਬਿਰਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼, ਸਾਰੇ ਵਿਘਨ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਮਿਤਾ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼ ਵਰਗੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਤੜਾ ਦੁਖੁ ਗਣਾ॥

ਅੰਗ - 133

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ॥

ਅੰਗ - 522

ਬਾਰਾਮਾਹ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਲਗਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਲ ਦਾ ਇਕ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਜੀਵਨ ਢਾਲਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਫਲਗੁਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿਥੇ ਸਨ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਘਾਲ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਅੱਖੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਰਜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਕੰਨ ਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਦ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੀਭ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੁ-ਰਸ ਮਾਣ ਕੇ ਨਿਤਾਣੀ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੱਕ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਇੰਦ੍ਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧੇ ਨਾ ਜਾਣ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਇੰਦ੍ਰੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਸਨਾ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਹੈ, ਸਰਵਣ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੱਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥
ਅੰਗ - 546

ਨੇਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਚਰਨ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ, ਹੱਥ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਹਿਰਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਣ ਕਰਕੇ, ਮੱਥਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨਾਲ ਛੁਹਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਚਰਨਹ ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਰਗੁ ਸੁਹਾਵਾ॥
ਆਨ ਮਾਰਗ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਧਾਈਐ
ਤੇਤੋ ਹੀ ਦੁਖੁ ਹਾਵਾ॥
ਨੇਤ੍ਰ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਦਰਸੁ ਪੇਖੇ
ਹਸਤ ਪੁਨੀਤ ਟਹਲਾਵਾ॥
ਰਿਦਾ ਪੁਨੀਤ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਬਸਿਓ
ਮਸਤ ਪੁਨੀਤ ਸੰਤ ਧੂਰਾਵਾ॥
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੈ

ਜਿਸੁ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨਿ ਪਾਵਾ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ
ਸੁਖਿ ਸਹਜੇ ਅਨਦ ਬਿਹਾਵਾ॥ ਅੰਗ - 1212

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰ ਗੜ ਅੰਦਰਿ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ॥
ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥
ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ॥
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ॥
ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥ ਅੰਗ - 1033

ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ
ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ
ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ॥ ਅੰਗ - 954

ਸੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰਲੇ ਰਾਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਾਂ। ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਡੰਗਰਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਚੁੰਡ-ਚੁੰਡ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਾਰਾਮਾਹ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਕਮਾ ਲਏ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਗੁਪਤ ਰਸਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ
ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥ ਅੰਗ - 136

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਇਹ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ

ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਉਹ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ, ਉਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਮਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਤਾਕਤ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰਮੁਖ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪਦਾਰਥ ਤੱਕ ਗੰਮਤਾ ਪਾ ਕੇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਕਤ ਕੇਂਦਰ ਵਲ ਮੁੜ ਲਗਾਤਾਰ ਬਾਹਰਲੀ ਅੰਦਰਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਓਥੋਂ ਸਤ੍ਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਉਹ ਸਤ੍ਰਾ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥੁ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਾਥੁ॥ ਅੰਗ - 277

ਸੋ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀ ਖਬਰ ਅੰਦਰ ਭੇਜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜੋਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨਮਨੀ ਜੋਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਪੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜੋਤੀ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਅਨਹਤ ਨਾਦ ਦੀ ਸਹਿਜ ਧੁਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਰ ਬੱਝ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਧੁਨ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਇਕ ਸਾਰ ਜੁਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਅਦਭੁੱਤ ਰਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਤੇਲ ਧਾਰਾ ਵਤ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ, ਅਪਾਰ ਨਿਝਰ ਧਾਰ, ਕਹਿ ਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਛੋਟਾ ਆਪਾ ਵੱਡੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਕੌਨ ਭੌਨ ਕਹੋਂ

ਗੁਰ ਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਸੁ ਤਉ ਅਨਤ ਨ ਪਾਵਈ॥

ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ ਕਉਨ ਜੋਤਿ

ਦਯਾ ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹੀ ਤਾਹੀ ਬਨ ਆਵਈ॥

ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸਮਸਰ ਨਾਦ ਬਾਦ ਕਉਨ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈ ਜਾਂਹਿ ਸੋਈ ਲਿਵ ਲਾਵਈ॥

ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਤੁੱਲ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ

ਅਪਿਉ ਪੀਆਵੈ ਜਾਂਹਿ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਵਈ॥

ਪੰਨਾ - 36 (ਕਬਿੱਤ ਸ੍ਰਯੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸੁਰਤੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਨਾ ਸੁਖ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਝਲਕਾਰਾ ਵਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾਂ ਰਸ ਤਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਅਕਹਿ ਰਸ ਅਕਹਿ ਅਨੰਦ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੋਈ ਸੰਸਕਾਰ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਬੁੱਧ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਐਥੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੁਧੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਥਹੁ ਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਬਲ ਅਲੋਪ

ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਾ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਰਹੀ, ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਜਾਣਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਉਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ਗਤਿ ਨਾ ਰਹੀ। ਧੀਰਜ ਦਾ ਧੀਰਜ, ਹੰਗਤਾ ਦਾ ਹੰਗਤਾਪੁਣ (ਅਹੰਭਾਵ) ਚਲਾ ਗਿਆ, ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ (ਮਨੁੱਖੀ ਗੌਰਵਤਾ ਦੀ ਮਨੋਤ) ਲਤ ਪਤ, ਲੜਖੜਾ, ਖੁਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਅਦਭੁੱਤ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਚੰਭੇ ਤੋਂ ਵੀ ਅਚੰਭਾ ਸਰੂਪ, ਅਸਚਰਜ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵੀ ਅਤਿਅੰਤ ਕਰਕੇ ਚਮਤਕਾਰ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜੋ ਅਨੰਦ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਉਹ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸੇਜ ਉਤੇ ਰੋਣਕਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸੰਗੀਤਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ

ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੈਂ ਨ ਮਤਿ ਹੈ॥

ਸੁਰਤਿ ਮੈਂ ਨ ਸੁਰਤਿ ਅਉ

ਧਯਾਨ ਮੈਂ ਨ ਧਯਾਨ ਰਹਯੋ

ਗਯਾਨ ਮੈਂ ਨ ਗਯਾਨ ਰਹਯੋ ਗਤਿ ਮੈਂ ਨ ਗਤਿ ਹੈ॥

ਧੀਰਜ ਕੋ ਧੀਰਜ ਗਰਬ ਕੋ ਗਰਬ ਗਯੋ

ਰਤਿ ਮੈਂ ਨ ਰਤਿ ਰਹੀ ਪਤਿ ਰਤਿ ਪਤਿ ਹੈ॥

ਅਦਭੁੱਤ ਪਰਮਦਭੁੱਤ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ

ਅਸਚਰਜੈ ਅਸਚਰਜ ਅਤਿ ਅਤਿ ਹੈ॥

ਪੰਨਾ - 34 (ਕਬਿੱਤ ਸ੍ਰਯੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਹੁਣ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਹੋ ਗਈ, ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਇਛਿਆ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ, ਜਿਥੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਦੀਵ ਹੀ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ॥

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ

ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ॥

ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ॥

ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ

ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥

ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ॥

ਉਲਟਿ ਕਮਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ
ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ॥
ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ॥
ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ॥
ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ
ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ॥ ਅੰਗ - 1291

ਹੁਣ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਣਾਂ-ਸਾਬਣਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਦੀ-ਏ-ਨੂਰ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਰਤੀਆਂ-ਬਿਰਤੀਆਂ, ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨਿਜ ਘਰੁ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ -

ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ॥
ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ
ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ॥ ਅੰਗ - 1291

ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਹਲਤ ਵੀ ਸਵਾਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਨਿਹਚਲ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਇਕ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੁਮਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਤ ਹੀ ਸਲਾਹੁਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਤਮ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ -

ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ
ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ॥
ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ
ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ॥
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ
ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ॥।
ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ
ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ॥
ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ
ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ॥
ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ
ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ॥ ਅੰਗ - 136

ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ-ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਣ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਖਰੇ ਸਮਝ ਕੇ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਨਾਲ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਭਵਜਲ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ, ਸਰਵਣ, ਸਿਮਰਨ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਮੁੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਜੋ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਮਿਥਿਆਪੁਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਦਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਾਹ, ਦਿਵਸ, ਮਹੂਰਤ, ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦਿਨ ਗਿਣਨ ਦੀ, ਜਾਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਸੁਭ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਧੱਕਾ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ੋ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਖਸ਼ੋ, ਅਸੀਂ ਮਾਇਕ ਸੋਝੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਅਸਾਡਾ ਜੋ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ -

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ॥
ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿਆ ਦਰਗਹ ਸਚਿ ਖਰੇ॥
ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਚਰਣ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਤਰੇ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤਿਨ ਪਾਈਆ ਬਿਖਿਆ ਨਾਹਿ ਜਰੇ॥
ਕੂੜ ਗਏ ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ ਪੂਰਨ ਸਚਿ ਭਰੇ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਏਕੁ ਧਰੇ॥
ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ॥
ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੇ॥

ਅੰਗ - 136

ਸਮੁੱਚੇ ਬਾਰਾਂਮਾਹ ਵਿਚ ਆਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਉਰਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਖਾਂਦਾ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਲਗਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਅਰਾਧਣ ਨਾਲ ਘਣਾ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੰਦ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਉਹ ਸਫਲ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਲਾਂ-ਥਲਾਂ, ਪਰਬਤਾਂ, ਵਣਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਕਿੰਨਾਂ ਦੁਖ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਜੀਵ ਅੰਦਰ ਲੋਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜਾਚ ਦਸਦੇ, ਸੰਤ ਮਹਿਮਾਂ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾਂ ਦਸਦੇ ਫਲਗੁਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੰਤ ਬਚਨ

ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ

(ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

1961 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਵਾਨ ਲਗ ਰਹੇ ਸਨ, ਅੱਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - “ਕਿਤੁ ਬਿਧੀਐ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਪਾਈਐ॥ ਕਹੁ ਸੁਰਜਨ ਕਿਤੁ ਜੁਗਤੀ ਧਿਆਈਐ॥” (ਪੰਨਾ - 822)। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਂਵਾਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਹੈ -

ਅਗਮ ਰੂਪ ਅਥਿਨਾਸੀ ਕਰਤਾ
ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਇਕ ਨਿਮਖ ਜਪਾਈਐ॥
ਅਚਰਜੁ ਸੁਨਿਓ ਪਰਾਪਤਿ ਭੇਟਲੇ
ਸੰਤ ਚਰਨ ਚਰਨ ਮਨੁ ਲਾਈਐ॥ ਅੰਗ - 822

ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਸੰਤ ਜਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਰਸਨਾ ਉਚਰੰਤਿ ਨਾਮੰ
ਸ੍ਰਵਣੰ ਸੁਨੰਤਿ ਸਬਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਹ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੰ
ਜਿਨਾ ਧਿਆਨੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਣਹ॥ ਅੰਗ - 709

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਉਤਮ, ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਕਨਿਸ਼ਟ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ, ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ-ਜੈਸਾ ਜਗਿਆਸੂ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਛੇਤੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਤਮ, ਮੱਧਮ, ਕਨਿਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਭੇਦ ਵੀ ਸਤੋ, ਰਜੋ, ਤਮੋ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਯਾਨਿ ਨਿਰਗੁਨ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਅਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੱਧਮ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਤੀਕ, ਦੂਸਰਾ ਸੰਪਤ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਅਹੰਗ੍ਰਹਿ ਧਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਧਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਧਿਆਨ’

ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਨਿਸ਼ਟ (ਤੀਸਰੇ ਦਰਜੇ ਦੇ) ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਯਾਨਿ ਕਿ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਪਣਾ ਅਤੇ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ‘ਪਰਾ ਭਗਤੀ’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਨੂੰ ਅੰਨਠ ਭਗਤੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰ ਇਕ ਰਸ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਦੂਸਰੀ ਭਗਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ‘ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ’ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਰਲ (ਦੂਤ) ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂ, ਅਰਥਾਰਥੀ, ਆਤਰ, ਆਰਤ, ਗਿਆਨੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਜਨੀਕ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

1. ਕਨਿਸ਼ਟ ਭਜਨੀਕ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਜਨ ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਏ ਹੀ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਹੀ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ॥
ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ॥ ਅੰਗ - 295

ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਜਨੀਕ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਜਤਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਵੀ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਗਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ ਦੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜੁਗਤ ਹੀ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਆਪੇ ਹੀ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਨਿਸ਼ਟ ਭਜਨੀਕ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਅੱਛੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਦਤ ਪੱਕ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਣ ਅਤੇ ਇਹ ਜੁਗਤ ਪੁਛ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ

ਟਿਕਾ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਣ। ਐਸਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਮਨ ਟਿਕਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ; ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਭਜਨੀਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੇ ਭਜਨੀਕ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਛੇ ਹਨ।

2. **ਮੱਧਮ ਭਜਨੀਕ** - ਇਹ ਭਜਨੀਕ ਕੁਝ ਜਾਗੀ ਹੋਈ ਸੁਰਤ ਵਾਲੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਜਨ, ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਲਗਾਂ-ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਰਸ ਅੰਦਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਪ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਰਾਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਦੌੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਪਰ ਮਨ ਪਾਰੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਾ ਉਂਗਲੀ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ, ਮਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਵੇਂ ਔਸ਼ਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਨ ਜੁਗਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮੱਧਮ ਭਜਨੀਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜੇ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ *matric* (ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

3. **ਉਤਮ ਭਜਨੀਕ** - ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿ ਉਤਮ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਯਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਇਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿਆ ਕਰਦੇ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗੁਪਤ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੇਪੂਰਵਕ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ

ਤਹਿ ਕਰਦੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੰਜ਼ਲੇ ਮਕਸੂਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ, ਭੁੱਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਲਾਉਣ ਦੀ; ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਰਤ ਟੁਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਨਸ਼ੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਅਮਲੀ ਅਮਲ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਤੋੜ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

*ਅਜੁ ਨ ਸੁਤੀ ਕੰਤ ਸਿਉ ਅੰਗੁ ਮੁੜੇ ਮੁੜਿ ਜਾਇ॥
ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਡੋਹਾਗਣੀ
ਤੁਮ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ॥ ਅੰਗ - 1379*

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਮ ਭਜਨੀਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਭਜਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਜੇ ਤੀਕਰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਰਮ - 1. ਭੇਦ ਭਰਮ 2. ਕਰਤਤ੍ਵ ਭਰਮ 3. ਸੰਗ ਭਰਮ 4. ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ 5. ਤੱਤ ਭਰਮ; ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਛਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਭਜਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੂਰਨ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਭਰਮ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ M.A ਤਕ ਦੇ ਭਜਨੀਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4. **ਸਚੇਸ਼ਟ ਭਜਨੀਕ** - ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਜੇ ਭਰਮ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ, ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਕੇ ਚੌਥੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਅਤੇ ਛੇਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਅਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਉਪਾਧੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ,
ਰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)*

ਇਹ D.Lit ਦੇ ਭਜਨੀਕ ਕਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਾਰ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਕਨਿਸ਼ਟ, ਮੱਧਮ ਤੇ

ਉਤਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਜਨੀਕ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਜੇ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੰਜਲੇ ਮਕਸੂਦ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਯਾਦ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਾਪੀ ਲੈ ਕੇ ਨੋਟ ਕਰ ਲਵੋ ਅਤੇ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਗੁਰਸਿਖਾਂ, ਸਾਧਕਾਂ, ਆਰਫਾਂ, ਤੱਤ ਬੇਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਅਸਰ ਕਬੂਲਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਨਸ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੇ ਰਿਜ਼ਕ, ਦੁਖ-ਸੁਖ, ਵਡਿਆਈ, ਛੁਟਿਆਈ, ਹਾਣ-ਲਾਭ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਜੀਵ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਬੰਧਨ ਵਿਚ, ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਆ ਕੇ ਰਲਣੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਸੰਜੋਗ-ਵਿਯੋਗ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸਦੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਵੁੜੀ ਹੈ ਮਸਤਕਿ
ਤੈਸੀ ਜੀਅੜੇ ਪਾਸਿ॥ ਅੰਗ - 74

ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ -

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ॥
ਆਪੇ ਕਾਰਣੁ ਜਿਨਿ ਕੀਆ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਗੁ ਧਾਰਿ॥ ਅੰਗ - 937

ਸਰਬ ਜੀਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਧੁਰਾਹੂ
ਬਿਨੁ ਲੇਖੈ ਨਹੀ ਕੋਈ ਜੀਉ॥
ਆਪਿ ਅਲੇਖੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ
ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਸੋਈ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 598

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ- ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ ਆਰਫ, ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਣ ਹੋਇਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਜੋਗ ਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਅਭਿਆਸੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਉਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵੈਰਾਗ, ਵਿਚਾਰ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਖਿਆ, ਆਸਤਿਕਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਣ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਧਾਰਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਣੇ

ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ -

ਐਸਾ ਕੰਮੁ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ
ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ॥ ਅੰਗ - 918
ਫਰੀਦਾ ਜਿੰਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ
ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ॥
ਮਤ ਸਰਮਿੰਦਾ ਥੀਵਹੀ ਸਾਂਈ ਦੈ ਦਰਬਾਰਿ॥
ਅੰਗ - 1381

ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸਮ, ਸੰਤੋਖ, ਵਿਚਾਰ, ਸਤਿਸੰਗ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਤੱਤ ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰਗੀਣ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੋ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਸੰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਲੈਅ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਸਥੂਲ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਗੁਪਤ ਤਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਵਜੂਦ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਮਿਹਰ ਇਸ ਤਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚੋਂ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਬਿਰਤੀ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਡਾ ਮਾਰਗ -

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ
ਮੁਰਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੈ॥
ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ॥ ਅੰਗ - 938

ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਥੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਹੀ manifest (ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ) ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ, ਮਧ, ਅੰਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਹੈ-

ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਸਬਦੇ ਹੋਵੈ॥
ਸਬਦੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਓਪਤਿ ਹੋਵੈ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਰਤੈ ਸਭੁ ਆਪੇ ਸਚਾ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਪਾਇ ਸਮਾਵਣਿਆ॥ ਅੰਗ - 117

ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਮਾਰਗ ਦਾ ਜੋ ਜਾਣੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਲਗੀ ਹੋਈ ਮੈਲ,

ਵਿਖਲੋਪਤਾ ਅਤੇ ਆਵਰਨ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤੀਵ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁਰਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹੀਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤੱਤਪਰ ਰਹੀਏ। ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਣ ਕੇ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੰਨਣ।

ਹੋਹੁ ਸਾਵਧਾਨ ਅਪੁਨੇ ਗੁਰ ਸਿਉ॥

ਅੰਗ - 895

ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਉਸਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਰਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅੰਤੀਵ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਘੱਟਾ ਦੋ ਘੱਟੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਆਪਣੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਦੇਖਦਾ ਰਹੇ, ਅੱਖ ਨਾ ਝਮਕੇ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਆਏਗਾ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਪਵੇਗੀ, ਉਸੇ ਵਕਤ ਮਨ ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਮਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਪਰ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੁਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਪਰ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਨਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਰਹੋ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਅੰਦਰ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਨੇ-ਸਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅਭਿਆਸ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸੇ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਵਿਚੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਸੂਲ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਬਿਲੋਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥

ਸਹਜਿ ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - 478

ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਬਚਨ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸੇ ਹਨ ਇਹ ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਅੰਤੀਵ ਸੁਰਤ ਦਾ ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਜੋ ਕਿ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਰਤ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖੇਗੀ ਤਾਂ ਤਾਰੇ-ਸਿਤਾਰੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਚੰਦਰਮਾਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਜ, ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਨਦਰੀ ਆਉਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਨਜ਼ਰ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਐਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪ ਬੈਠੀ, ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾ ਬਾਣੀ, ਰਾਹੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਦਬਾਓ ਪਾਓਗੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਹੋਣ ਲਗੇਗਾ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ - ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ॥ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਦੋਨੋਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਟਿਕਾਉਣੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਟਿਕਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ -

ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਪਰਸਉ ਸੰਤਨ ਕੀ

ਇਹੈ ਧਿਆਨਾ ਧਰਨਾ॥

ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਉ

ਪਰਿਓ ਸਾਧ ਕੀ ਸਰਨਾ॥

ਅੰਗ - 531

ਇਥੇ ਸਾਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਿਆਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਕਾਰ ਸਰੂਪ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ (Transparent) ਦਿਸੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਇਸ ਸਾਕਾਰ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈਅ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਧਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਰੂਪ ਵਰਗਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਅ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

Warning - ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦਾ ਮਾਰਗ ਗੁਪਤ ਮਾਰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਦਾਇਤ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਸਾਧਨ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਉਤੇ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਮਾਰਗ ਉਪਰ

ਤਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ, ਮਨਮਤਿ ਹੈ; ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਨੁ ਮਾਨੁ॥ ਅੰਗ - 864

ਧਿਆਨ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। 1. ਪ੍ਰਤੀਕ ਧਿਆਨ 2. ਸੰਪਤ ਧਿਆਨ 3. ਅਹੰਗ੍ਰਹਿ ਧਿਆਨ।

1. **ਪ੍ਰਤੀਕ ਧਿਆਨ** - ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਈਸ਼ੂਰ ਬੁਧੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਯਾਨਿ ਉਸਦਾ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਸ਼ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਈਸ਼ੂਰ ਬੁੱਧੀ ਕਰਨੀ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤੀਕ ਧਿਆਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ॥ ਅੰਗ - 864

ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੱਧੀ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ।

2. **ਸੰਪਤ ਧਿਆਨ** - ਧੇਅ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਈਸ਼ੂਰ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਸੰਪਤ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਸੇਈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ॥

ਅੰਗ - 53

ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥

ਦੁਜਾ ਥਾਉ ਨ ਕੋ ਸੁਝੈ ਗੁਰ ਮੇਲੇ ਸਰੁ ਸੋਇ॥

ਅੰਗ - 49

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੇਵਿਆ ਭੈ ਭੰਜਨੁ ਦੁਖ ਲਬੁ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਹਿਰ ਗਭੀਰੁ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਅਘਖੰਡੁ॥

ਅੰਗ - 49

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ॥

ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਦਇਆਲ ਬਖਸਿੰਦੁ॥

ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸੁ ਪੂਰਨ ਭਾਗਾ॥ ਅੰਗ - 897

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਏ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ॥

ਅੰਗ - 1270

ਸਾਕਾਰ ਦਾ ਜੋ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕਦੀ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨੀ ਬਹੁਤ advanced ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਿਚ ਕੇ ਸਰਬ ਰਮੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਿਆਨ ਧਰਨ ਦਾ

ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ, ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਐਨਰਜੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੈ। ਸੋ ਧੁਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਸਮੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਿਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ। ਦੂਸਰੀ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਉਸੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਦੱਸੇ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਤੇ ਚਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਤਰਕ ਕਰਕੇ ਵੈਰਾਗੀ ਦੀਆਂ ਛੇ ਕਲਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕਰਾਇਆ ਕੁਛ ਵੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜਕਲ ਆਪਣੀ ਨਾਸ਼ਤਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰਟ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਾਰਗ ਲਈ ਸਾਧ-ਸੰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਤਰਕ ਇਕ ਗੱਲੋਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭੇਖ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਕਹਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਅਜੇ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਪਰਮਪਦ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਗਿਆਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਆਪ ਵੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗੇਗਾ, ਉਹ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਗਿਰੇਗਾ -

ਅੰਨਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ, ਸਭੁ ਸਾਥੁ ਮੁਹਾਵੈ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - 35/2)

ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਸੰਤ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਭਗਤ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਸਾਧ ਜਨ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ॥

ਅੰਗ - 520

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚਸ਼ਮੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਵਾਂਗ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਰੋ ਚਲ ਪਵੇ, ਸੁਰਤ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਧੁਨ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੁਰਮੁਖ ਸਉ ਕਰਿ ਦੋਸਤੀ

ਸਤਿਗੁਰ ਸਉ ਲਾਇ ਚਿਤੁ॥

ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਕਾ ਮੂਲੁ ਕਟੀਐ

ਤਾਂ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਮਿਤ॥

ਅੰਗ - 1421

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ -

ਸਬਦੁ ਗੁਰੁ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ॥ ਅੰਗ - 943

ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸਥੂਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਜਗਿਆਸੂ ਜਿਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਫੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਐਸੇ ਜਗਿਆਸੂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਅਭਿਆਸ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪੁੰਤੂ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਮ. ਏ. ਦੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮੰਜ਼ਿਲੇ ਮਕਸੂਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰਕਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਸਬਕ ਅਸਥੂਲ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਅ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਵਸਥਾ ਸਿਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਬੀਤ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ।

ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਅਉਰ ਸੁਖਮਨਾ

ਤੀਨਿ ਬਸਹਿ ਇਕ ਠਾਈ॥

ਬੇਣੀ ਸੰਗਮੁ ਤਹ ਪਿਰਾਗੁ

ਮਨੁ ਮਜਨੁ ਕਰੇ ਤਿਥਾਈ॥

ਸੰਤਹੁ ਤਹਾ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਾਮੁ ਹੈ॥

ਗੁਰ ਗਮਿ ਚੀਨੈ ਬਿਰਲਾ ਕੋਇ॥

ਤਹਾਂ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਮਈਆ ਹੋਇ॥ ਅੰਗ - 974

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਤਾਂ ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਵਲ ਨੂੰ ਤਾਰੇ, ਚੰਦਮਾ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦਿਖਾਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਭਿਆਸ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੁਰਤ ਹੈ ਉਹ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਉਪਰ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਅਨਹਦ ਧੁਨ ਵਜੋਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸੁਰਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜੰਤ੍ਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਮੋਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਤੀਸਰੀ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਹਨ੍ਰੇਰਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੁਰਤ ਬਿਨਾਂ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੇ ਅਤੇ ਨਿਰਤ ਬਿਨਾਂ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇਖੇ ਇਸ ਨਾੜੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਜ਼ਾਰੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ -

ਕਮਲ, ਕੰਵਲ, ਕਉਲ -

ਜਿਨਾ ਬਾਤ ਕੋ ਬਹੁਤੁ ਅੰਦੇਸਰੋ

ਤੇ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਗਇਆ॥

ਸਹਜ ਸੈਨ ਅਰੁ ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ

ਉਧ ਕਮਲ ਬਿਗਸਇਆ॥

ਅੰਗ - 612

ਉਧ ਕਵਲੁ ਜਿਸੁ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸਾ

ਤਿਨਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - 108

ਕ੍ਰਮੁ ਖੋਇਓ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜਿ ਸੁਆਮੀ

ਪਰਗਾਸੁ ਭਇਆ ਕਉਲੁ ਖਿਲਿਆ॥

ਅੰਗ - 249

ਕਮਲ ਪ੍ਰਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - 1291

ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੁਰਨੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਧਿਆਨ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਆਪਣੇ ਧੇਅ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਹਿਰਦੈ ਕਮਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਲਾਗਾ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ॥

ਅੰਗ - 26

ਤਾਰੇ, ਬਿਜਲੀ -

ਤਾਰਾ ਚੜਿਆ ਲੰਮਾ

ਕਿਉ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ਰਾਮ॥

ਸੇਵਕ ਪੁਰ ਕਰੰਮਾ

ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦਿ ਦਿਖਾਲਿਆ ਰਾਮ॥

ਅੰਗ - 1110

ਰਤਨ ਕਮਲ ਕੋਠਰੀ॥

ਚਮਕਾਰ ਬੀਜੁਲ ਤਹੀ॥

ਨੇਰੈ ਨਾਹੀ ਦੂਰਿ॥

ਨਿਜ ਆਤਮੈ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥

ਅੰਗ - 657

ਬਿਜਲੀ ਚਮਕੈ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ॥

ਅੰਗ - 1162

ਚੰਦ -

ਚੰਦੋ ਦੀਪਾਇਆ ਦਾਨਿ ਹਰਿ ਕੈ

ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਤਨਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 765

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਸਹਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ

ਮਿਟਿਆ ਅੰਧੇਰਾ ਚੰਦੁ ਚੜਿਆ॥

ਅੰਗ - 393

ਸੋਲਹ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਫਲਿਆ॥

ਅੰਗ - 1081

ਸੂਰਜ -

ਬਾਰਸਿ ਬਾਰਹ ਉਗਵੈ ਸੂਰ॥

ਅੰਗ - 344

ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਾ ਕੈ ਪਰਗਾਸ॥

ਅੰਗ - 1162

ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸੂਰੁ ਜੋਤਿ ਉਜਿਆਰਾ॥

ਅੰਗ - 737

ਸੂਰਜ ਨਰਾਇਣ ਯਾਗ ਵਾਲਕ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਤਾਰਿਆਂ ਜੈਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਵੇਗਾ, ਫੇਰ ਬਜਰ ਦਰਪਣ, ਫੇਰ ਚੰਦ੍ਰ ਮੰਡਲ ਜੈਸਾ, ਫੇਰ ਨਵ-ਰਤਨ ਜੈਸਾ, ਫੇਰ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਜੈਸਾ, ਫੇਰ ਅਗਨ ਮੰਡਲ ਸੁਫਟਿਕਾ

ਜੈਸਾ, ਫੇਰ ਪੰਜ ਅਕਾਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸੁਰਤ ਬਰੀਕ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਉਹਦੀਆਂ ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਵਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਆਕਾਸਾ॥
ਤਿਨ ਮਹਿ ਪੰਚ ਤਤੁ ਘਰਿ ਵਾਸਾ॥ ਅੰਗ - 1031

ਘੰਟਾ ਜਾ ਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ॥
ਆਸਨੁ ਜਾ ਕਾ ਸਦਾ ਬੈਕੁੰਠ॥ ਅੰਗ - 393

ਮਨਸਾ ਮਾਰਿ ਮਨੈ ਮਹਿ ਰਾਖੈ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ॥
ਸਿੰਛੀ ਸੁਰਤਿ ਅਨਾਹਦਿ ਵਾਜੈ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ॥ ਅੰਗ - 907

ਕਰ ਕਰਿ ਤਾਲ ਪਖਾਵਜੁ ਨੈਨਹੁ
ਮਾਥੈ ਵਜਹਿ ਰਬਾਬਾ॥
ਕਰਨਹੁ ਮਧੁ ਬਾਸੁਰੀ ਬਾਜੈ
ਜਿਹਵਾ ਧੁਨਿ ਆਗਾਜਾ॥
ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਕਰਿ ਮਨੁਆ ਨਾਚੈ
ਆਣੇ ਘੁਘਰ ਸਾਜਾ॥ ਅੰਗ - 884

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ
ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ॥
ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ॥
ਅੰਗ - 1291

ਪੰਚੇ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਬਾਜੇ ਸੰਗੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ॥
ਅੰਗ - 1350

ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰਬ ਨਾਦ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦੇ ਪਰਿਯਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੂ, ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ, ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ -

1. ਕਿੰਗਰੀ -

ਮੋਹਿ ਗਇਆ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਗੀ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਿੰਗਰੀ ਵਾਈ॥ ਅੰਗ - 907
ਮਨੁ ਪਵਨੁ ਦੁਇ ਤੂਬਾ ਕਰੀ ਹੈ
ਜੁਗ ਜੁਗ ਸਾਰਦ ਸਾਜੀ॥
ਬਿਰੁ ਭਈ ਤੰਤੀ ਤੂਟਸਿ ਨਾਹੀ
ਅਨਹਦ ਕਿੰਗਰੀ ਬਾਜੀ॥ ਅੰਗ - 334-35
ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜੈ ਕਿੰਗਰੀ
ਅਨਦਿਨੁ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ॥ ਅੰਗ - 62

2. ਸਿੰਛੀ -

ਸਿੰਛੀ ਸੁਰਤਿ ਅਨਾਹਦਿ ਵਾਜੈ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ॥ ਅੰਗ - 907

3. ਭੇਰੀ -

ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ॥ ਅੰਗ - 663

4. ਤੂਰ -

ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ॥ ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ॥ ਅੰਗ - 629
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਾਗੇ
ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ॥ ਅੰਗ - 922
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ॥
ਵਾਜੇ ਤਾ ਕੈ ਅਨਹਦ ਤੂਰਾ॥ ਅੰਗ - 393

5. ਬੀਣਾ -

ਬੀਣਾ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵੈ ਜੋਗੀ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰਾ॥
ਸਬਦਿ ਅਨਾਹਦਿ ਸੋ ਸਹੁ ਰਾਤਾ
ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ॥ ਅੰਗ - 351
ਨਿਤ ਬਾਜੇ ਅਨਹਤ ਬੀਣਾ॥ ਅੰਗ - 622
ਤਉ ਅਨਹਦ ਬੇਣੁ ਸਹਜ ਮਹਿ ਬਾਇ॥
ਅੰਗ - 344

6. ਏਕ ਸ਼ਬਦ -

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ
ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਾ॥ ਅੰਗ - 795
ਸਾਖਾ ਤੀਨਿ ਨਿਵਾਰੀਆ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - 66

7. ਨੀਸਾਣੁ -

ਮਿਲਉ ਗੁਪਾਲ ਨੀਸਾਣੁ ਬਜਾਈ॥ ਅੰਗ - 1164

8. ਗਰੜ ਸ਼ਬਦ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਰੜੁ ਜੇ ਸੁਣੇ ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੰਤੋਸੁ॥
ਅੰਗ - 1009
ਘਸ ਗਰੁੜੁ ਸਬਦ ਮੁਖਿ ਲੀਨਾ॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ 4

ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮੁਖਿ ਗਰੁੜਾਰੀ॥ ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ
ਗਰੁੜੁ ਮੁਖਿ ਨਹੀ ਸਰਪ ਤ੍ਰਾਸ॥ ਅੰਗ - 987

9. ਘੰਟਾ -

ਘੰਟਾ ਜਾ ਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ॥ ਅੰਗ - 393

10. ਘੁੰਘਰੂ -

ਘੁੰਘਰੂ ਵਾਜੈ ਜੇ ਮਨੁ ਲਾਗੈ॥
ਤਉ ਜਮੁ ਕਹਾ ਕਰੇ ਮੋ ਸਿਉ ਆਗੈ॥
ਅੰਗ - 356

ਰਬਾਬੁ ਪਖਾਵਜ ਤਾਲ ਘੁੰਘਰੂ
ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵੈ॥ ਅੰਗ - 381

11. ਤੰਤੀ ਸ਼ਬਦ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵਹਿ ਤਾ ਤੰਤੀ ਵਾਜੈ
ਇਨ ਬਿਧਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਖੰਡੀ॥ ਅੰਗ - 908

12. ਰੁਣ-ਬੁਣ -

ਅਨਹਦ ਰੁਣ ਬੁਣਕਾਰੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ
ਨਿਰਭਉ ਕੈ ਘਰਿ ਵਾਇਦਾ॥ ਅੰਗ - 1033

13. ਬਬੀਹਾ -

ਬਾਬੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਬੋਲਿਆ

ਤਾਂ ਦਰਿ ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ॥

ਅੰਗ - 1285

ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੰਤੀ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਘੰਟਾ, ਘਟਾ (ਬੱਦਲ), ਨਫੀਰੀ ਆਦਿਕ ਦੱਸੇ ਹਨ।

ਹੰਸ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਿਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਚਟਕਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਰੋਮ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਪੁੰਨ-ਪੁੰਨ, ਚੰਨ-ਚੰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੀਜਾ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਸੰਖ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮਤਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਸਿਰ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ ਵੀਣਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੁੰਦਰ (ਦਸਮ ਦੁਆਰ) ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਝਰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਛੇਵਾਂ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਕੰਠ (ਗਲ) ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਿਰਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿੱਠੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੰਸਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਮਿਠਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਰਤੀ ਉਥਾਨ (ਜਾਗਣ) ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ ਅਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ, ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਇਸ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨ ਦਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਫੁਰਨੇ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਧੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ, ਦੂਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨਾ, ਦੂਰ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਹੀ ਦੇਖਣਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਠਵਾਂ ਪੁਖਾਵਜ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆਂ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਨਾਦ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨਾਦ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨੌਵਾਂ ਸ਼ਬਦ (ਐਨਰਜੀ) ਛੋਟੀ ਨਫੀਰੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਐਨਰਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਅਸਬੂਲ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਵੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪੈਦਲ ਚੱਲਿਆਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਕਾਨ ਆ ਜਾਣ, ਵੱਡਾ ਦਰਿਆ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕੋ ਕਦਮ ਨਾਲ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਕੇ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਸਵਾਂ ਮੇਘ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ

ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ॥

ਅੰਗ - 1291

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾ ਤੰਤੀ, ਦੂਜਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਤੀਜਾ ਘੰਟਾ, ਚੌਥਾ ਘਟਾ (ਬੱਦਲ), ਪੰਜਵਾਂ ਨਫੀਰ ਆਦਿਕ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1. ਤੱਤ, 2. ਵਿਤੁ 3. ਘਨ, 4. ਨਾਦ, 5. ਸ਼ਿਖਰ; ਇਹ ਪੰਜ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।

ਤਤ ਤੰਤੀ ਵਿਤੁ ਚਰਮ ਕਾ

ਘਨ ਕਾਂਸੀ ਕੋ ਜਾਨ ਨਾਦ॥

ਸਬਦ ਘਟ ਕੋ ਕਹੈ ਸਵਾਸ ਸ਼ਿਖਰ ਪਹਿਚਾਨ॥

ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ ਅਤੇ ਧੁਨ੍ਰਯਾਤਮਕ ਅਤੇ ਵਰੁਣਾਯਾਤਮਕ ਹੈ, ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਬਾਰੇ ਜੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਆਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੇ ਸਗਮਾਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਦੀ ਗੂੰਜਾਰ ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਜੋ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਸਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਰਬ ਚੇਤਨ, ਪਰਿਪੂਰਨ, ਸਭ ਦੀ ਪਿਆਰੀ, ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ, ਸਤਿ ਚਿੱਤ ਅਨੰਦ; ਬ੍ਰਹਮ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਸਤੂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਅਤਿ ਹੀ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੋ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲ ਦੇ ਅਗਰ ਭਾਗ ਯਾਨਿ ਕਿ ਵਾਲ ਨੂੰ ਪਾੜ ਕੇ ਲਖ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਲਵੇ ਫੇਰ ਇਸਦੇ ਲਖਵੇਂ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਉਸਦੇ ਲਖ ਟੁਕੜੇ ਫੇਰ ਕਰ ਲਵੇ, ਫੇਰ ਜੋ ਬਾਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਇਕ ਟੁਕੜੇ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ ਕਰ ਲਵੇ, ਇਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮਨ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾਈ ਹੈ। ਮਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ, ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਇਸਦੀ ਉਪਜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਨਾਪ ਤੇ ਤੋਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਨੇ ਸੂਖਮ ਮਨ ਨੂੰ ਖੈਜ (ਨਾਸ਼) ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਿਰੰਜਨ ਪਦਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਜਿਵੇਂ ਫੁਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਘੀ (ਘਿਰਤ), ਤਿਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ, ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀਰਾ, ਜਵਾਹਰਾਤ ਤੇ ਸੋਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਣੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਧਾਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਸਰਬ ਭੂਤਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤਾ ਅਸਥਿਰ ਬੁੱਧ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੱਜਕਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਨ; ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਬਾਧਿਆ॥
ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜਿਆ॥

ਅੰਗ - 370

ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ
ਅਚਰਜ ਤਾ ਕੇ ਸੁਆਦ॥ ਅੰਗ - 1226

ਤਪਤਿ ਬੁਝੀ ਸੀਤਲ ਆਘਾਨੇ
ਸੁਨਿ ਅਨਹਦ ਬਿਸਮ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦ॥
ਅੰਗ - 1218

ਦੇਵ ਸਥਾਨੈ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ॥
ਤਹ ਬਾਜੇ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਬਾਣੀ॥
ਅੰਗ - 974

ਪੰਚ ਸਬਦ ਤਹ ਪੂਰਨ ਨਾਦ॥
ਅਨਹਦ ਬਾਜੇ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥
ਅੰਗ - 888

ਅਨਹਤ ਬਾਣੀ ਥਾਨੁ ਨਿਰਾਲਾ॥
ਤਾ ਕੀ ਧੁਨਿ ਮੋਹੇ ਗੋਪਾਲਾ॥ ਅੰਗ - 186

ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਯੋਗ ਅਗਨੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਡਲ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਨਿਰੁਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਦੌੜੇ ਬਿਨਾਂ ਜਦੋਂ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਕਤ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਸੀਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਵੀ ਸੀਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਸਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵਿਚ ਤਪੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਅੱਗ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਉਨਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹੀ ਜਗਤ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਭਾਸਦਾ ਪ੍ਰਮ ਸੀਤਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ

ਹੈ ਇਹ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਭੁਰਾ
ਰਾਈ ਦਸਏਂ ਭਾਇ॥
ਮਨੁ ਤਉ ਮੈਗਲੁ ਹੋਇ ਰਹਿਓ
ਨਿਕਸੋ ਕਿਉ ਕੈ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - 1367

ਪਰ ਜੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ -

ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੇ ਮਿਲੈ
ਤੁਠਾ ਕਰੇ ਪਸਾਉ॥

ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਮੋਕਲਾ ਸਹਜੇ ਆਵਉ ਜਾਉ॥

ਅੰਗ - 1367

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ, ਜਿਥੇ ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਜੋ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥ ਅੰਗ - 1033

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ

ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ

ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ॥

ਅੰਗ - 954

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੈ ਦਸਵਾ ਦਰੁ ਖੁਲੈ

ਤਾ ਮਨੁ ਖੀਵਾ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ - 1123

ਹੋਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਅ ਅਤੇ ਗਿਆਤਾ, ਗਿਆਨ, ਗੇਅ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀਆਂ ਛੁਟਣ ਨਾਲ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕਾਚੀ ਮਟਕੀ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸਾ॥

ਜਿਸੁ ਛੁਟੈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਤਿਸੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ॥ ਅੰਗ - 374

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਅਚਰਜ ਹੈ ਜੋ ਦੱਸਣ ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕੇਵਲ

ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲਾਇ ਭਾਵਨੀ
ਇਕਨਾ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਦਿਖਾਇਆ॥
ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ
ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 922

ਦਸਮ ਦੁਆਰਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ
ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੀ ਘਾਟੀ॥
ਉਪਰਿ ਹਾਟੁ ਹਾਟੁ ਪਰਿ ਆਲਾ
ਆਲੇ ਭੀਤਰਿ ਥਾਤੀ॥ ਅੰਗ - 974
ਪਸਚਮ ਦੁਆਰੇ ਕੀ ਸਿਲ ਓੜਾ॥
ਤਿਹ ਸਿਲ ਉਪਰਿ ਖਿੜਕੀ ਅਉਰ॥
ਖਿੜਕੀ ਉਪਰਿ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 1159

ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਪੁਜੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਦੀ ਹੈ -

ਸੁੰਨੋ ਸੁੰਨੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ॥
ਅਨਹਤ ਸੁੰਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਹੋਈ॥
ਅਨਹਤ ਸੁੰਨਿ ਰਤੇ ਸੇ ਕੈਸੇ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜੇ ਤਿਸ ਹੀ ਜੈਸੇ॥
ਓਇ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰਹਿ ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁ ਸਮਝਾਹਿ॥ ਅੰਗ - 943

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਗੁਫਾ ਤਹ ਆਸਨੁ॥
ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਤਹ ਬਾਸਨੁ॥ ਅੰਗ - 894

ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਰੂਹ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ, ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ, ਚਾਰੇ ਬਾਣੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਪੰਚਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ॥
ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ॥
ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ॥ ਅੰਗ - 278

ਤੀਨਿ ਬਿਆਪਹਿ ਜਗਤ ਕਉ
ਤੁਰੀਆ ਪਾਵੈ ਕੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਨਿਰਮਲ ਭਏ
ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - 297

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪੁੱਗੀ ਹੋਈ ਪਰਵਾਣ ਆਤਮਾ ਨੂੰ 'ਸੰਤ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭੇਖਧਾਰੀ, ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਸੰਤ ਅਖਵਾਉਣ

ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਡੁੱਬਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਡੁੱਬ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਤੇ ਅਨੰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਦੇਖਣਹਾਰ ਸਰੀਰ; ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਸਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਨਾਹ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਪਰਛਾਵਾਂ ਰੂਪ ਅਗਿਆਨਮਈ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਕਰੜੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਰੇਤ ਅੱਕ ਆਹਾਰ ਕਰਿ,
ਰੋੜਾਂ ਕੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ॥
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ,
ਬਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਸਿਉਂ ਬਣਿ ਆਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/24

ਤਾਂ ਆਪਾ ਫਨਾਹ ਕਰਕੇ, ਫਿਨਾਹ-ਫਿਲਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟਣ ਤੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਚਖੰਡ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਕੁਝ ਲੀਲਾ ਵਰਣਨ ਹੈ -

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ॥
ਤਿਥੈ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ॥
ਜੇ ਕੋ ਕਥੈ ਤ ਅੰਤ ਨ ਅੰਤ॥
ਤਿਥੈ ਲੋਅ ਲੋਅ ਆਕਾਰ॥
ਜਿਵ ਜਿਵ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈ ਤਿਵ ਕਾਰ॥
ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ॥
ਨਾਨਕ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ॥ ਅੰਗ - 8

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਅਤਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਪੀਰ, ਪੈਰਾਂਬਰ, ਅਉਲੀਏ ਹੱਥ ਜੋੜੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਭਿਆਸੀ, ਅਗਮ-ਅਗੋਚਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ
ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ॥
ਲਖ ਲਖ ਰਾਮ ਵਡੀਰੀਅਹਿ ਲਖ ਰਾਹੀ ਲਖ ਵੇਸ॥
ਲਖ ਲਖ ਓਥੈ ਗੋਰਖਾ ਲਖ ਲਖ ਨਾਥਾ ਨਾਥ॥
ਲਖ ਲਖ ਓਥੈ ਆਸਣਾ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ॥
ਲਖ ਲਖ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਲਖ ਦਾਨੋਂ ਲਖ ਨਿਵਾਸ॥
ਲਖ ਪੀਰ ਪੈਰਾਂਬਰ ਅਉਲੀਏ
ਲਖ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁਲਾ ਸੇਖ॥
ਕਿਸ ਹੀ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਈਆ
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ॥
ਸਾਧਕ ਸਿਧ ਅਗਨਤ ਹੈ ਕੇਤੇ ਲਖ ਅਪਾਰ॥
ਏਤੜਿਆ ਅਪਵਿਤ ਹੈ

(ਬਕੀ ਪੰਨਾ 47 'ਤੇ)

ਭਾਈ ਮੰਝ, ਭਾਗ - 2

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਚਨ-ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦ ਨਾਮੁ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-26)

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਤੇਰੈ ਭਰੋਸੈ ਪਿਆਰੇ ਮੈ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ॥
ਭੁਲਹਿ ਚੁਕਹਿ ਬਾਰਿਕ ਤੂੰ ਹਰਿ ਪਿਤਾ
ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸੁਹੇਲਾ ਕਹਨੁ ਕਹਾਵਨੁ ॥
ਤੇਰਾ ਬਿਖਮੁ ਭਾਵਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਉ ਮਾਣੁ ਤਾਣੁ ਕਰਉ ਤੇਰਾ ਹਉ ਜਾਨਉ ਆਪਾ ॥
ਸਭ ਹੀ ਮਧਿ ਸਭਹਿ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਬਾਪਾ ॥ ੨ ॥
ਪਿਤਾ ਹਉ ਜਾਨਉ ਨਾਹੀ ਤੇਰੀ ਕਵਨ ਜੁਗਤਾ ॥
ਬੰਧਨ ਮੁਕਤੁ ਸੰਤਹੁ ਮੇਰੀ ਰਾਖੈ ਮਮਤਾ ॥ ੩ ॥
ਭਏ ਕਿਰਪਾਲ ਠਾਕੁਰ ਰਹਿਓ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੫੨

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,
ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ।
ਕੰਨੀ ਸੁਣੀਏਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ,
ਜਿਹਭਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੀਏ।
ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੬

ਆਪ ਸਾਰੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪਹੁੰਚੇ ਓ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ, ਜੇ ਕੁਛ ਬਚਨ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਕੱਲ੍ਹ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਲੰਮੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰੀਆਂ ਸੀ। ਸੰਖੇਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ, ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਨੇ। ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਹ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਉਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਚੌਧਰੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਉਸਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ

ਸਰਵਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਕਬਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਜੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਖੇਲੂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਹਾ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਮਸਤਾਨਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਉਸਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ, ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਉਪਰ ਸੱਟ ਪਈ। ਇੱਕ ਬਾਣ ਲੱਗਿਆ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਤੇ। ਬਹੁਤੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਪਰ ਕੋਈ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਛੇਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ, ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਛੇਕ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਸੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਲਓ ਭਾਈ ਆਹ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਂਭੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਆਉਣਾ ਸੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ ਤੀਰਥੋ! ਤੂੰ ਚੌਧਰੀ ਹੈਂ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ, ਵੱਡਾ ਆਦਮੀ ਹੈਂ ਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਹੀ ਪੀਰ ਨੂੰ ਨਰਾਜ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਵੱਡਾ ਪੀਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਓ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਨਾਮ ਐਨੀ ਸਸਤੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਆਪਾਂ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ -

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥ ਅੰਗ - ੮੧

ਨਾਮ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿਰੇ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰੇ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਈਏ। ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਜੇ ਮਨੁੱਖ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਾਗੀ। ਮਨੁੱਖ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਦੇਵਤਾ ਬਿਰਤੀ ਜਾਗਣੀ। ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੇਠਾਂ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਸੀਂ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਗੱਲ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਆਹ ਮਾਨਸ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਪਰ ਦੇਖਦਿਆਂ-ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਭ ਦਾ ਲੰਘਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਸਮਾਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ। ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ

ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਸ ਤੁਹਾਡਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਸ ਮੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ, ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਜਾਂਵਦਾ।

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ ॥

ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੫੬

ਕੌਣ ਸਿਆਣਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚ ਦੇਵੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਲੰਘਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕੀਤੀ, ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹੁਲਾਰਾ ਮਾਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ 'ਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਵੋ, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਵੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀ ਕਰਿਆ ਹੈ? ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਉਮਰ ਲੰਘ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਇੱਕ ਪੀਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਮੁਰੀਦ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਵੀ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਮੈਂ ਸੰਗ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸੇ ਹਾਲਤ 'ਚ ਰਹਿ, ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਸਿਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਸਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜੀਉਂਦੇ ਮਰ ਜਾਵਣਾ,
ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਔਖੀ।**

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸਿੱਖੀ ਐਨੀ ਸੁਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ -

**ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮਾਰਦੇ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। ਇਹ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ। ਫੇਰ ਸਿੱਖੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ -

**ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ,
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।**

ਸਬਰ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਧਕ ਹੋਵੇ, ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਸਬਰ ਕਿੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਿਓ।

ਕਿੰਨਾ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਬਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਇਆ, ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਕਿ ਸਬਰ ਦਾ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਕੀ ਮਾਇਨਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਉਲਮਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਬੈਠੇ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤੁਹਾਡੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ। ਇੱਕ ਕੋਈ ਸੂਝਵਾਨ ਬੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ ਪੁੱਛੋ। ਮੌਲਵੀਆਂ ਨੂੰ, ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਆਲਮ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਟੋਲ੍ਹਾਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਏਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸਰਮੱਦ ਹੈ। ਉਹ ਬੁਰਮਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਆਰਫ ਹੈ, ਚੌਥੇ ਪਦ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਮੱਦ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਖਾਨੇ 'ਚ ਬੰਦ ਸੀ। ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੰਦ ਸੀਗਾ, ਸੈਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਸੀ, ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਫਕੀਰ ਸਾਂਈਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ ਦੇਵੋ, ਮੈਂ ਈਰਾਨ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸਰਮੱਦ ਬਗੈਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ, ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਲਾਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਨਗਨ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਈਰਾਨ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਬਰ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣੇ ਨੇ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸਬਰ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਮਾਇਨਾ ਦਸ ਦਿਓ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਮੱਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਮੈਨੂੰ ਨ੍ਹਾਤੇ ਨੂੰ, ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੱਸ਼ਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਿਆਈਂ ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਰਮੱਦ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਕੀਰ ਸਾਂਈਂ! ਮਸ਼ਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਪਰ ਤਾਲੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਇੱਕ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ, ਸਾਰੇ ਤਾਲੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ, ਤਾਲੇ ਟੁੱਟ-ਟੁੱਟ ਕੇ ਗਿਰ ਗਏ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਾਰੇ ਆਪੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਦਰ ਆ ਜਾ।

ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮਸ਼ਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ। ਕੱਪੜਾ ਤੇੜ ਪਾਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਕਿ ਐਨੇ ਨੂੰ ਜਲਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕੋਰੜੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੁਰਮੱਦ ਸੀ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਉੱਗਲੀ ਹਿਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ 'ਚ ਨਾ ਆਈ ਕਿ ਕੀ

ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਹ ਕੋਰੜੇ ਮਾਰ ਕੇ ਜਲਾਦ ਥੱਕ ਗਿਆ, ਦਮ ਲੈਣ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ! ਕੁਛ ਸਮਝ 'ਚ ਆਇਆ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ 'ਸਬਰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਬਰ ਕੀਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਆ ਜਾਏਗਾ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਜਲਾਦ ਫੇਰ ਕੋਰੜੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਆਪ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਫਕੀਰ ਸਾਂਈ! ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ, ਅਸੀਂ ਏਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਰਾਜ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਦਿੱਲੀ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਲਾਹੌਰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਉਹ ਉਂਗਲੀ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਹ ਕੋਰੜੇ ਹੋਰ ਲੱਗ ਚੁੱਕੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਥ ਸਮਝ 'ਚ ਆਏ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਦੇਖ, ਐਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ। ਜੇ ਇੱਕ ਫੁਰਨਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹੁਣੇ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕੋਰੜੇ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਸਬਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਬਰ ਦਾ ਸਬਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਕਾ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਤੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੈਦ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਾਣੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਉੱਚੀ ਦੇ ਕੇ ਜਦੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਧਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਠਹਿਰ ਸਿੱਖਾ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੈਂ?

ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਭਾਈ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵੀ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਇਹ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਮੰਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਇਹਨੂੰ ਸਬਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਸਰਮੱਦ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਿਆ, ਕੋਈ

ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਪਾਣੀ ਹੈ ਸਿਰਫ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨਮਕ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਕੌੜਾ ਪਾਣੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਰਮੱਦ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਭੇਜਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਮਝਿਆ ਅਰਥ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ।

ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਬੇਅੰਤ ਅਸਮਾਨੀ ਖਾਣੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਫਕੀਰ ਸਾਂਈ! ਆਹ ਤੁਸੀਂ ਖਾ ਲਓ। ਇਹ ਖੁਦਾਵੰਦ ਵਲੋਂ ਆਏ ਨੇ ਆਪ ਕੋਲ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਰਿਜ਼ਕ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਓਹੀ ਖਾਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸ਼ੁਕਰ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨਾ।

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮੰਝ! ਪਹਿਲਾ ਸਬਕ ਸਬਰ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਤਾਕਤ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣੀ ਤੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ ਲੈਣੇ, ਬਦ-ਦੁਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਇਹਦਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇ। ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਇਹਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹਦੀ ਮੱਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਵੇ, ਚਾਨਣ ਆਵੇ। ਇਹ ਐਸੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ, ਐਨੇ ਤਸੀਹੇ ਨਾ ਦੇਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸਬਕ ਪੁਗਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਭਾਈ। ਸਾਬਰ, ਸਿਦਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਸਹੀਦ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਫੇਰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਕੁਛ ਕਰ ਲਓ ਉਹਨੂੰ, ਗੁਲਾਮ ਵਾਂਗੂੰ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਸਿੱਖੀ, ਜੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਫੇਰ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ -

ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਜਿੱਥੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਉਥੇ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਣਾ। ਉਹਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਦਿੰਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਧਰ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦਾ ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰੂਹਾਨੀਅਤ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਥੇ ਇੱਕ ਡਾਕੂ ਸੀਗਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸੁਰਜਨਦਾਸ ਸੀ। ਡਾਕੂ ਮਾਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ

ਉਹਨੂੰ ਦੇਰ ਲੱਗ ਗਈ, ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਆ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇੜੇ ਆਈ ਨੱਠ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕੁਟੀਆ 'ਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਰੱਖ ਲਓ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ ਉਪਰ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਡਾਕਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਪੁਲਿਸ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਏਗੀ।

ਨਾਭੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਸੀ।

ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਹ ਮਾਲਾ ਚੁੱਕ ਲੈ ਇੱਥੇ ਬੈਠਾ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ, ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਮਾਲਾ ਫੜ ਲਈ, ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਆ ਗਈ, ਪੈੜੁਆ ਕਹਿੰਦਾ, ਪੈੜ ਇੱਥੇ ਆਈ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਆਹ ਸਾਧ ਜਿਹਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈਗੇ। ਪੁਲਿਸ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਲੇਖੇ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ 'ਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਸਤੇ ਪਾਓ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ -

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ ॥

ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੨

ਪੂਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਇਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਛੀਂਟਾਂ ਵਾਲੇ, ਧੂਰੀ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਕੋਲ ਤੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਭਾਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਲਾਂਗਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਸਾਡੇ ਚੋਲਿਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ, ਜੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਲ ਗਿਆ ਫੇਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖ, ਤੂੰ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਡਾਕੂ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ, ਸੋਟਾ ਮਾਰਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਮਰ ਜਾਣਗੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ। ਸਰਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ। ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਈਰਖਾ ਹੋ ਗਈ ਨਾਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੂਹਰੇ ਆ ਗਿਆ, ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਬੰਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਨਠਾਓ। ਉਹਦੀ ਰੋਟੀ 'ਚ ਬੁਰਾ ਪਾ ਕੇ ਪਕਾਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ

ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਉਸ ਨੇ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿਹਾ। ਬੂਰੇ ਵਾਲੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਮਕ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਕੇ ਨਮਕ ਪਾ ਦੇਣਾ। ਨਮਕ ਵਾਲੀ ਰੋਟੀ ਦੇਖੀ, ਦਾਲ ਦੇਖੀ ਉਸ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਪਾ ਦੇਣੀ ਤੇ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈਣੀ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਫੇਰ ਲੰਘ ਗਏ। ਤੀਸਰੇ ਸਾਲ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਲ ਲਿਆਂਦੇ, ਵਾਲ ਬਰੀਕ ਕਰੇ ਉਹਦੀ ਰੋਟੀ 'ਚ ਪਾ ਦਿਆ ਕਰਨ। ਉਹ ਰੋਟੀ ਸੁਕਾ ਲਿਆ ਕਰ, ਸੁਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੂੰ ਰਗੜ ਲਿਆ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਕਪੜਛਾਣ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਘੋਲ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪੀ ਲਿਆ ਕਰੇ, ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬਹੁਤ। ਭੱਰਾ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅੱਜ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਭੱਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦਾ, ਨਾਲਾ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆ।

ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੂਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਮਹਾਤਮਾ, ਜਿਹਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਨਾਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆ, ਲੰਘ ਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਵਿਚਾਰੇ 'ਚ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਅਖੀਰ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਮਨਾਂ! ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ, ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਅਜੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਈ ਤੇ ਕਾਲ ਤੈਨੂੰ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਕੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਸ ਰਸਤੇ ਜਿੱਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਸੇਵਾਦਾਰ ਲੈ ਲਏ, ਰਸਤੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹਦਾ ਭੱਰਾ ਫੜੋ, ਲੱਕੜੀਆਂ ਦਾ। ਭੱਰਾ ਫੜਿਆ, ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਇਕੱਠ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਆਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ! ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਨਾਲਾ ਟੱਪਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ? ਸੱਚੇ ਸੱਚ ਦੱਸ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਸਣ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਘੱਟ ਵੱਧ ਲਾ ਦੇਵਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਠੀਕ ਹੈ ਤੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਇੱਥੇ ਰਹਿ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਬੂਰੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਦਾਲ ਪਾਣੀ 'ਚ ਬਹੁਤ ਨਮਕ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਤੂੰ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਏਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ, ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਹਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਤਖਤ-ਪੋਸ਼ ਦੇ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਓ ਭਾਈ, ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਿਓ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ

ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ, ਛੀਂਟਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਨਾਭੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸੋ ਇਹ -

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ। (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮)

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮੰਝ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਕਬੂਲ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲੈ -

ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮)

ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਕਹਿ ਦਿਓ ਮੈਂ ਜਾ, ਮੈਂ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਕਹਿ ਦਿਓ ਉੱਠ, ਉੱਠ ਖੜੋਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਲਾਮ ਬਣਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ।

*ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ,
ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ।*

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ। (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮)

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਈਦ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਦੇਖ ਲੈ, ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਮੁਕਾਮ ਢਾਹ ਕੇ ਆ, ਕਬਰ ਢਾਹ ਕੇ ਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਘਰਵਾਲੀ ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਬੱਚੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਮੁੜ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਭ ਖੋਟੀਆਂ ਨੇ, ਖਰੀ ਚੀਜ਼ ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹੀ ਚੁੱਕ ਲਈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਪੀਰ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਢਾਹ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਬੂਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾ, ਦੋ ਪਾਸੀਂ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਚੱਲਣੀ।

ਸਾਡਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਵਿਚੇ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਬੰਦੇ, ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿ ਜੀ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਵੀ ਗਏ ਸੀ, ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵੀ ਗਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਮਾਲ ਕਰੀ।

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੁਸੀਂ ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਉਂਦੇ ਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਤੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਰੂਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਵਿਗਾੜਦੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡਾ ਨਿਹਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਜਿਹਦਾ ਨਿਹਚਾ ਹੋਵੇ, ੧੦੦%, ਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਦੂਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ।

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੩੯੪

ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਹਦਾ ਪੱਕਾ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤਾਂ ਪਾ ਲਈ, ਫੇਰ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਸਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਮੇਰੇ 'ਚ ਹਵਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਜੰਤਰੀ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਭਾਈ, ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਪਾਠ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਕਰ, ਹਵਾ ਨੱਠ ਜਾਏਗੀ, ਹਵਾ ਦੀ ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਆਵੇ। ਉਹ ਨਿਹਚਾ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਨਿਹਚਾ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ -

ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਗੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੨

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸਿੱਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੀਦਾ ਹੈ -

ਦਰ ਦਰਵੇਸੁ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ।

ਬਈ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮੁਕਾਮ ਢਾਹੁਣ ਲੱਗਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਲੈ, ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਕਹਿਰ ਪਊ ਪੀਰ ਦਾ। ਭਾਈ ਤੀਰਥੇ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ, ਭਟਕ ਗਿਆ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਤੇ ਪੀਰ ਨੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਦਏਗਾ ਪੀਰ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਾਂਹਾਂ ਫੜਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਤੀਰਥੇ! ਨਾ ਕਰ। ਚੌਧਰੀ! ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰ, ਪਿੰਡ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹਟ ਜਾਓ ਪਰ੍ਹੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾ ਕੋਈ ਆਓ। ਢਾਹ ਕੇ ਇੱਟਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੈਂ ਕਰ ਆਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਅਜੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੇਰਾ ਸਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਏਗਾ। ਤੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ, ਤੇਰੇ ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ 'ਚ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਰਹੇਂਗਾ, ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਔਖ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਫੁਰਮਾਯਹੁ।

ਅਪਨ ਪੀਰ ਤੈਂ ਤਰਕ ਬਨਾਯਹੁ।

ਸਰਵਰ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮ ਰਹੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਮਿਲਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਪੀਰ ਦਾ

ਮੁਰੀਦ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਖੰਡੇਧਾਰ ਚਲਹਿ ਨਹਿੰ ਗਿਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਖੰਡੇ ਤੋਂ ਤਿੱਖੀ ਵਾਲ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਚੱਲੇ ਤੇ ਗਿਰੇ ਨਾ -

ਸੂਖਮ ਅਧਿਕ ਕੇਸ ਤੇ ਪਰੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫
ਕੇਸ (ਵਾਲ) ਤੋਂ ਵੀ ਸੂਖਮ ਹੈ।

ਨਹੀਂ ਕਮਾਇ ਸਕਹੁਗੇ ਤਾਂਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫
ਤੂੰ ਇਹ ਕਮਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇਂਗਾ।

ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੇ ਪਲਟੇ ਜਿਸੁ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦੇ। ਦੇ ਪਾਸੇ ਨਾ ਰਹਿ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿਣਾ ਪਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਬਰ ਢਾਹ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ।

ਅਰੁ ਜਬਿ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਹੋਵਹਿੰ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਤੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਏਗੀ। ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਜੀਵ ਦੇ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਏਗੀ।

ਅਪਜਸ ਲਹੈਂ ਸਕਲ ਧਨ ਖੋਵਹਿੰ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੋਰ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਧਨ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਜਾਣਗੇ, ਘੋੜੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ -

ਅਰੁ ਜਬਿ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਹੋਵਹਿੰ।

ਅਪਜਸ ਲਹੈਂ-ਸਕਲ ਧਨ ਖੋਵਹਿੰ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਕੁਲ ਕੇ ਲੋਕ ਕਰਹਿੰ ਉਪਹਾਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਤੈਨੂੰ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਲੋਕ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਹਾਸਾ ਕਰਨਗੇ, ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਆਹ ਦੇਖ ਲਓ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਕੀ ਖੱਟਿਆ ਹੈ ਇਹਨੇ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਕਿ ਜੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਓਦੋਂ ਦਾ ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੈਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਨੂੰ, ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਹਚਾ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ 'ਤੇ -

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੦

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੜ੍ਹ ਤਾਂ ਸਹੀ

ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ।

ਫੇਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਹੋਇਆ, ਤੇਰਾ ਨਿਹਚਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ। ਸੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਕੁਲ ਕੇ ਲੋਕ ਕਰਹਿੰ ਉਪਹਾਸ।

ਨਹੀਂ ਬੈਠਿਬੇ ਦੇਹਿੰ ਨਿਜ ਪਾਸ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਤੈਨੂੰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੈਠਣ ਦੇਣਾ।

ਏਤੀ ਬਾਤ ਸਹੇ ਮਨ ਲਾਇ।

ਤੋਂ ਹਮਰੇ ਸਿਖ ਹੁਜਹਿ ਆਇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਜੇ ਤੂੰ ਐਨੀ ਗੱਲ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਸਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਮਨਜ਼ੂਰ -

ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੇਵਹੁ ਪੀਰ ਮੁਕਾਮੁ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਪੀਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਦੀ ਜਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਹ।

ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਲੀਜਹਿ ਨਹਿੰ ਨਾਮੁ।

ਰਾਖਹੁ ਧਨੁ ਕੁਲ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।

ਸਿੱਖੀ ਧਰਿ ਕਯੋਂ ਲੇ ਦੁਖ ਪਾਈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੧੫

ਕਿਉਂ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਫੇਰ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ। ਆਪਣਾ ਧਨ ਵੀ ਰੱਖ, ਮੱਝਾਂ ਵੀ ਰੱਖ, ਬਲਦ ਵੀ ਰੱਖ, ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਰੱਖ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਦੋਂ ਬਚਨ ਕਰੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਸਿੱਖੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੀਉਂਦੇ ਮਰ ਜਾਵਣਾ,

ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਔਖੀ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਐਨੀ ਸੁਖਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। 'ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥ ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥' ਜਦੋਂ ਐਨਾ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੁਣਿਆ, ਗਲ 'ਚ

ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾ
ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ
ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੋ, ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ,
ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੁਆਰੇ ਛੱਡ ਤੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਪ ਸਾਰੇ ਏਸ ਪਵਿੱਤਰ ਭੂਮੀ 'ਤੇ
ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼
ਪਿਤਾ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀਆਂ ਟਾਪਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ
ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਲਿਆਓ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼
ਪਿਤਾ ਦਾ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਸਵੀਰ ਲਿਆਓ ਜਦੋਂ ਚਮਕੌਰ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਨਿਮਰ ਭਾਵ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੋ, ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ,
ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੁਆਰੇ ਛੱਡ ਤੇ।

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕਉ ਛਾਡਿ ਕੈ ਗਹਿਓ ਤੁਹਾਰੇ ਦੁਆਰ॥
ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ॥

ਦੋਹਰਾ

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ
ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਾ ਭੇਜੋ ਤੇ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਇਵ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਇਵ। (ਓਹੀ)

ਅਤਿ ਨਿਮਰ ਹੋ ਕੇ, ਗਰੀਬ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ
ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਲੋਚਨ ਜਲ ਛਾਇਵ। (ਓਹੀ)

ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਧਾਰਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ।

ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਆਏ ਸ਼ਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ। (ਓਹੀ)
ਦਿਹੁ ਸਿੱਖੀ ਹਮ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ। ਮੁਕਾਮ ਢਾਹ
ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਓ, ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂ ਆਇਆ
ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ
ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ
ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਧੰਨੇ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਕਿ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾ ਲੜਕਾ
ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਿਹਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ
ਕਰਦਾ ਹੈ - ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ। ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭਰੋਸਾ
ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ 'ਤੇ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਕਿ ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ
ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਧਰਤੀ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ

ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੀਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਸੰਤ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ
ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੋ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ
ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ ਭਾਈ।

ਏ ਮਨ ਜੈਸਾ ਸੇਵਹਿ ਤੈਸਾ ਹੋਵਹਿ.....॥ ਅੰਗ - ੭੫੫

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਸੇਵਹੁ ਓਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ
ਮਹਾਰਾਜ, ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੋ।
ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ,
ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਉਹ ਤਾਂ -

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੯੫

ਉਹ ਤਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ
'ਚ ਆਏ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ!
ਤੁਸੀਂ ਤਾਂਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਗਏ। ਚਾਰ ਨਿਹਚੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਆਮ,
ਪਹਿਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ
ਸੰਤ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸੰਤ
ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਰੱਬ ਵਰਗਾ
ਹੈ, ਚੌਥਾ ਨਿਹਚਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ
ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ -

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੨

ਐਡਾ ਭਰੋਸਾ ਜਿਸਦਾ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਨਾਮ
ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਪੰਜਵਾਂ
ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਮਾਣ, ਮਾਣ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ
ਦੇਣਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਤਮਾ
ਛੁੱਪ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਕੋਈ ਕਿਤੇ-ਕੋਈ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ,
ਜਦੋਂ ਮਾਨਤਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਭਰਥਰੀ ਤੇ ਗੋਪੀਚੰਦ, ਬਹੁਤ ਮਾਨਤਾ ਵਧ
ਗਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਇਹ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ। ਉਥੇ ਇੱਕ ਮਾਈ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ,
ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਈ! ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਥਾਂ ਦੇ ਦੇ।
ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਨਾ ਬਾਹਰ ਕਰੀ। ਅੰਦਰ ਚਲੇ
ਗਏ, ਕੋਠੜੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ, ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਲਈ।
ਕਿੰਨੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾ ਸਮਾਧੀ ਖੋਲ੍ਹੀ।

ਮਾਈ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੜੋਸਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ
ਵਿਚ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਤਿੰਨ-
ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ। ਮਾਈ ਨੇ ਅਗਲੀ
ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ, ਅਗਲੀ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ। ਸਾਰੇ

ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਗੱਲ ਫੈਲ ਗਈ, ਰਾਜੇ ਤੱਕ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਚੱਲ ਕੇ। ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੋ। ਫੌਜ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਚੱਲੋ। ਪੁਲਿਸ ਜਰਨੈਲ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਫੇਰ ਛੋਟੇ ਵੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਵੱਡਾ ਜਲੂਸ ਬਣ ਗਿਆ। ਬੈਂਡ-ਵਾਜਾ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਮਾਈ ਦੇ ਘਰ ਮੂਹਰੇ ਆਏ। ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੋਪੀਚੰਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਾਈ! ਆਹ ਕੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੂੰ, ਆਹ ਕੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇੱਥੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਏਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਪਬਲਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਵੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਗੋਪੀਚੰਦ! ਇਹ ਤਾਂ ਭਰਿੰਡਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਦੰਦੀਈਏ ਆ ਗਏ, ਦੰਦੀਆਂ ਵੱਢਣਗੇ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਨੱਠ ਕੇ ਆਏ ਸੀ, ਛੱਡ ਕੇ ਸਭ ਕੁਛ। ਆਹ ਮਾਈ ਨੇ ਫੇਰ ਚਮੇੜ ਦਿਤੇ ਸਾਡੇ ਦੁਆਲੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਆਪਾਂ ਡਰਾਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ਹੱਥ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੋਪੀਚੰਦ ਕਹਿੰਦਾ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਜਾਉਂਗਾ ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੂੰ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਤੂੰ ਲੱਭੂ ਖਾ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੇਰੀ ਦਾੜੀ 'ਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਵੀ ਪਰਸੋਂ ਖੀਰ ਖਾਧੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ।

ਦੋਵੇਂ ਜੱਫਮ-ਜੱਫੀ ਹੋ ਗਏ। ਰਾਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਕਾਹਦੇ ਸਾਧ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਲੱਭੂਆਂ ਤੇ ਖੀਰ ਤੋਂ ਹੀ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘੇ। ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਏ, ਕਹਿੰਦਾ ਐਵੇਂ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਿਆ ਗੋਪੀ ਤੇ ਭਰਥਰੀ ਨੇ, ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਨੇ ਕਿ ਵੱਡਾ ਦੰਦੀਈਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਖਾ ਲਏ ਇਹਨੇ। ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ, ਮਾਨਤਾ। ਜਦੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਬਹੁਤੀ ਵਧ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜੇ ਸਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਆਪ ਦੀ। ਉਲਟਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਣ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ। ਛੇਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਉਸਤਤ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜਾਨਣਾ। ਚਾਹੇ ਸਾਰੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਚਾਹੇ

ਸਾਰੇ ਵਡਿਆਈ ਕਰੀ ਜਾਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜਾਨਣਾ। ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਉਸਤਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸੇਠ ਨੇ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਬੱਚਾ ਗਹਿਣਾ ਪਾ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹ ਲਏ। ਪੋਟਲੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਗਹਿਣੇ ਕਿਧਰ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਭਗਤ ਨੇ ਲਾਹ ਲਏ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਆਂਢਣ ਕੋਲ ਗਈ ਕਿ ਦੇਖ, ਭੈਣ! ਭਗਤ-ਭਗਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਾਮਦੇਵ ਤਾਂ ਠੱਗ ਨਿਕਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸੀ ਸਾਰੇ ਲਾਹ ਲਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਤੂੰ ਮੰਗ ਲੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਲੈ ਕੋਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਲਾਹ ਹੀ ਲਏ ਉਹਨੇ ਕਦ ਮੰਨਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਗਲੇ ਘਰ 'ਚ ਗਈ, ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, ਦੇਖੋ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਜ ਉੱਘੜ ਗਿਆ। ਆਹ ਫਲਾਣੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹ ਲਏ। ਜਿਉਂ ਗੱਲ ਚੱਲੀ, ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਫੈਲ ਗਈ।

ਸੇਠ ਆਇਆ, ਕਹਿੰਦੀ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਚੋਰ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਠੱਗ ਹੈ, ਗਹਿਣੇ ਲਾਹ ਲਏ ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਦੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਕੋਈ ਨਾ, ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਠੱਠ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗਾ।

ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਸੇਠ ਜੀ! ਜੇ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਕੇ ਨਾ ਭੇਜਿਓ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਆਹ ਚੁੱਕੋ ਪੋਟਲੀ ਆਪਣੀ। ਕੋਈ ਰਾਹ 'ਚ ਚੁੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦਾ, ਗਲ ਘੁੱਟ ਦੇਂਦਾ, ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ।

ਸੇਠ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਆ ਕੇ ਕਿ ਕਮਲੀਏ! ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੈ। ਗਹਿਣੇ ਇਸ ਲਈ ਲਾਹ ਕੇ ਰੱਖ ਲਏ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਈ ਗੁਆਂਢਣ ਕੋਲ ਕਿ ਭੈਣ! ਐਵੇਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਹਿ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫੇਰ ਗੱਲ ਫੈਲੀ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਹੀ ਉਸਤਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਕੋਲ ਸੁਆਹ ਦਾ ਢੇਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ! ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬੜੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਈ, ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਉਸਤਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਮੁੱਠੀ ਸੱਜੇ ਹੱਥ 'ਚ ਭਰ ਲਈ, ਇੱਕ ਖੱਬੇ 'ਚ ਭਰ ਲਈ, ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਤਾਂ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ, ਆਹ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹਾਂ। ਸੋ ਉਸਤਤ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਪਣਾ ਆਪ, ਸਰਬੰਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ -

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ ॥
ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜੁ ਰਾਸਿ ॥
ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਲਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਾਮ ਅਸਲੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਓਂ ਸਾਰੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿਵਾ ਲਿਆਈਏ। ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਭਜਨ ਦਿਵਾ ਲਿਆਈਏ, ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ਧੋਖੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ ਸਭ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨੇ। ਸੋ ਉਸ ਨਾਮ ਦੇ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ, ਫੇਰ ਡੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਾ ਲਵਾਂ। ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ ਡੋਲਦੀ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਡੋਲਦੇ ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਨੇ। ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ, ਫਲਾਣੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਲਈਏ, ਉਥੇ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ। ਸੋ ਨਾਮ ਦੇ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ, ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਲਗਨ।

ਦਸਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ, ਮਾੜੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ਗਿਆਰ੍ਹਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਲਗਨ ਰੱਖਣੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। ਕੋਈ ਸਵਾਸ ਬਿਰਥਾ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ, ਜੇ ਮਾਣ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਚੇਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧਤਾ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ।

ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਚੌਧਰੀ ਆਇਆ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਚੇਲਾ ਬਣਾ ਲਓ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੇਲਾ? ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ, ਚੇਲਾ ਬਣ ਕੇ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਚੌਧਰੀ ਹਾਂ, ਸੌ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਵਾਕਫੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਇਥੇ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰ ਜਾਣਗੇ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ, ਦਾਣਿਆਂ ਨਾਲ। ਨਾਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਡਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗ ਜਾਊ ਮੇਰੇ ਇਕੱਲੇ ਨਾਲ।

ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਦ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ

ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਅਦ 'ਚ ਤੰਗ ਕਰੇਗਾ।

ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਆ ਜਾ ਫੇਰ, ਕਹਿੰਦੇ ਔਹ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸਰੀਆ ਲਿਆ ਚੁੱਕ ਕੇ। ਸਰੀਆਂ ਲਿਆਂਦਾ ਕੋਲੋਂ ਪਾਰਸ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਘਸਾ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆ ਕੀ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਨਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਪਾਰਸ ਨੇ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਔਹ ਗਾਗਰ ਲਿਆ ਲੋਹੇ ਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਪਾਰਸ ਦੇ ਉਤੇ ਇੱਕ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਕਾਗਜ਼ ਵੇੜ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦੇ, ਇਹ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਣ ਜਾਏਗੀ, ਜਦੋਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਕੰਮ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ ਇਸ ਤੋਂ।

ਰੱਖ ਆਇਆ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੈ, ਗੱਲ-ਗੱਲ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚੌਧਰੀ ਹੋ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿੱਡਾ ਚੌਧਰੀ ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਢੋਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿੱਡਾ ਚੌਧਰੀ ਹੋ ਕੇ ਝਾੜੂ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਬਈ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਆਇਆ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੇ 'ਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਹੋਣਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ 'ਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ 'ਚ ਨੁਕਸ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕੱਚੇ ਸੰਤ ਹੋ, ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ।

ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਔਹ ਗਾਗਰ ਲਿਆ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਚਾਬੀ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਪੇਟੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਗਾਗਰ ਲਿਆਇਆ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਲਓ ਸੰਤ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਝੂਠੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਰਸ ਵੀ ਝੂਠਾ। ਆਹ ਦੇਖੋ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਨੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਚੇ ਲਿਆ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ ਪਾਰਸ ਕੱਢ।

ਵਿਚੋਂ ਪਾਰਸ ਕਢਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਲਾਹ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਲਾ ਇਹਨੂੰ।

ਜਦੋਂ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਣ ਗਈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 58 'ਤੇ)

Sant Waryam Singh Ji Maharaj &
Honourable Sant Mata Ranj Kaur Ji
(FOUNDER OF THE SCHOOL)

Sant Waryam Singh Memorial Public Senior Sec. School

LITERARY VISION

✦ Visionary Thought ✦

Baba ji's vision is to educate and to make the people of rural area of high character. His main vision is to place the school amongst the list of most cherished institutions and so, emphasize the importance to good human relations, based upon tolerance, sensitivity, good will and understanding.

My Endeavour is to take his vision to reach out to the maximum members of young people through school social achievements.

With a committed staff, under the dynamic leadership of the Principal, I am sure the school will march ahead on the path of progressive development to achieve its goal.

We pray that His Holiness and Almighty God would bless our students and staff with good moral and social values so that they can achieve significant milestones year after year.

Worthy Chairman Sant Baba Lakshmi Singh Ji

Introduction

S.W.S.M.P. Sr.S.School is a private, coeducational P.S.E.B affiliated English medium institute of a very rich reputation.

Sant Waryam Singh Memorial Public Sr. Sec. School was established by Sant Mata Ranjit Kaur Ji in April, 2002 in the everlasting and sweet memory of his Holiness Sant Baba Waryam Singh Ji. It was a great vision of the illustrious founder of Sant Warayam Singh School to build equal opportunities of education for the rural and weaker section of the society. The School is run by the management aims at and actively work for social, moral and spiritual upliftment of humanity.

The School has been winning numerous positions in academics and co curricular activities. The school takes personal interest to see that a scholar develops to be a competent, logical reliable, healthy and handy and a good person. The school is a member of Bharta Scoutes and Guides.

This institution promotes the quality education among the budding rural children who are trained to be good citizens for the coming generations.

The motto of the school is to nurture each child from roots as they belong to the rural area.

Message from General Manager

I am very pleased to see that the S.W.S.M.P.Sr.Sec School is continuing to grow from strength to strength with each passing year and has added many features to its Cap with the blessings of Almighty and as a result of dedication, commitment and hardwork of staff, the school has been able to successfully progress realizing its goal and vision. A school is always considered a 'Home away from Home'. Every endeavour is made to achieve that and more, after all a student spends a third of his schooling life experimenting with more than just a slatched on his shoulder. The excitement of school life is inparalleded to any other form of learning , where the tiny patter of feel step into a fascinating world that catapults them to be transformed into confident youth ready to face the daunting future.

A holistic and scholastics environment thus becomes pre-requisite to ensure this journey of fantasy become a reality, where learning teacher an individual to find an identity and a true meaning in life, a place where individual differences amalgamate to forge ahead and make the desired impact infulfilling all social obligations.

Mission

Our mission is to wean people from evil life by helping them to give up unhealthy and social practices and to cultivate in the lives of the people forces of higher character such as duty, discipline, honesty etc.

Aims & Objectives of S.W.S.M.P.S.

- To remove ignorance.
 - To Liberate people from evil forces of selfishness Vanity, Jealousy etc.
 - To enlighten people's mind by educating the children.
 - To cultivate in the lives of the people forces of higher character, such as duty, honesty etc.
 - To make the children, responsible citizens of tomorrow.
 - The most important i.e. to raise the standard of students by educating them which was the dream of his holiness Sant Baba Waryam Singh Ji.
- Vice Chairman of Trust.

From the Principal's Desk

Each child is unique creation and has an opportunity to explore inherent yet dormant talent. The role of the mentor and guide assumes a larger than life proportion and the teacher is by no means just a facilitator. He or she plays a tremendous part in nurturing and honing the skills required for the survival of the future generation.

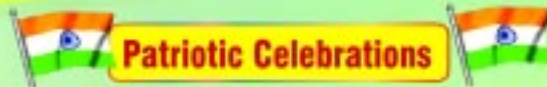
The curiosity in every student must be kindled all the time. It is the mainstay of any active classroom discussion and leads to a purposeful and meaningful thought process. A strong sense of discipline must also be instilled in all aspects of a students life as it ensure not only all possible forms of success in career prospects, but also assists in the challenging task of building the nation.

Every member of the school carries a responsibility that is aimed at preserving the traditions , values and principles that are the core of a civilized society and we commit ourselves to this with a missionary Zeal.

Keeping in mind the vision of His Holiness and the Sikh Tradition the day commences with the Path of Japji Sahib followed by Ardas. The students recite path in their respective classes.

Commencement of the Day

Patriotic Celebrations

Independence Day as well as Republic Day conjures the patriotic fervour that keeps the Tricolor fluttering. The school bhangra team received great appreciation for their performance in Punjabi folk dance at Mohali Govt College and Punjab University Chandigarh.

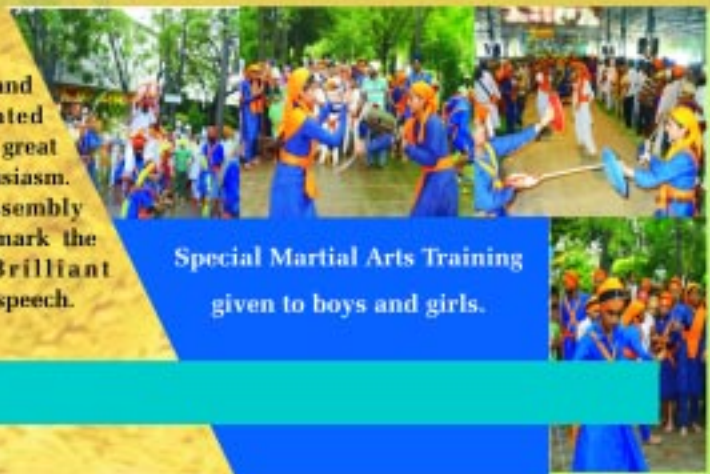
Baisakhi Celebrations

Bhangra performance was followed after the speech.

The students and staff celebrated Baisakhi with great zeal and enthusiasm. A special assembly was held to mark the occasion. Brilliant

Special Martial Arts Training given to boys and girls.

Traditional Ceremonies

The school not only has a modern outlook but also gives due importance to the centuries old traditions like reciting path of Sukmani Sahib in the beginning of the session. This keeps the students in touch with their roots and imbibes in them the traditional values which will hold them in good future. All the Gurburabs and religious festivals are celebrated in the same way. It teaches them that one should move ahead with time but at the same time be in touch with the roots as their ancestors had done.

Winners all the way

Students brought laurels to school at Zone Level Sports

- Kabaddi team of boys clinched 1st position.
- Kho-Kho team of boys also clinched 1st position
- Gymnastics Boys & Girls got 1st position
- Handball team of U-14 boys and girls, and U-17 boys and U-17 girls scored 1st position whereas U-19 boys and U-19 girls scored 2nd position.
- The chess team of U-14,U-17,U-19 boys and girls clinched first position.
- The wrestling team of U-14,U-17 and U-19 boys bagged 1st position.
- U-14,U-17 and U-19 boys and girls of Throwball team scored 1st position.
- In Badminton U-14 girl scored 1st and U-14 girl scored 1st and U-19 boys 2nd position.

National Level Table soccer Championship

The students received boost after receiving gold , silver and bronze medals in ALL INDIA TABLE SOCCER TOURNAMENT held at Golden Bells Public School , Mohali.

Indo- Nepal International Table soccer Championship

The team of table soccer clinched the winner trophy in Indo- Nepal International Table soccer Championship held at Birat Nagar, Nepal.

International Table Soccer Championship

It is a matter of pride that students not only receive medals at National level but also they receive at International level. The students brought laurels by clinching gold, silver and bronze medals in the International Table Soccer Championship held at Thailand.

Memorable

Moments

Poster Making Competition

Inter House Poster making and slogan writing competition is also organized to spread the message to make aware of the 'Save Trees Planet'. As our earth is one so we should save it by growing more trees.

Best Out of Waste

Students are encouraged to reuse the waste material and mould them into a new usable things. So best out of waste activity is also held in the school.

Co-Curricular Activities

To generate social interaction and develop creative skills a student is expected to become a member of cultural society, music society, science club, editorial board and computer club.

Christmas Day

Inspite of Sikh religion, the school believes in celebrating all the religions. The Pre-primary wing wore a festive look with bells, streamers and a beautifully decorated tree. A dance party was organized for tiny tots.

Rakhi Celebrations

Thread of Rakhi is the essence of brother sister attachment and sharing. Rakhi making and thali decoration activity is organized to make the boys and girls feel about their responsibility for each other.

Winners all the way

Shabad Gyan: The P.S.E.B organized various competition in Paragon Sr Sec School Mohali in which the team of shabad gayans of primary middle and high 3-groups bagged 1st position.

Speech: In speech competition Lovepreet Kaur (7th) of and Navneet Kaur (7th) of bagged 1st. Sukhveet Kaur scored 3rd position in speech.

Folk Song: In Folk song Priya Rani (7th) and Anju Rajput (8th) scored 1st position whereas Ramanpreet Kaur (10th) of high group scored 2nd position.

Folk Dance: Akashdeep Singh (7th) of Primary group scored 3rd position and Rajivinder Kaur (7th) of middle group scored 2nd position in folk dance.

Regional Level

Shabad Gyan: The Shabad Gayan team of primary group bought laurels by achieving 3rd position.

Speech: In Speech Competition Navneet Kaur (7th) of bagged 1st position.

State Level

The students of marshal Arts (Gatka) scored 3rd position in gatka competitions organised by P.S.E.B of lovely Professional Universal.

Trips and Excursions : Knowledge with Fun

The Saga continues as students and teachers were off for a trip full of fun and adventure to Rock Garden, Thunder Zone.

Its another day of non stop action as all the students and teachers went for a long trip to Delhi, Agra & Fatehpur sikri.

Teacher's Day

A great teacher inspires the next generation to carry in classrooms. The students put up a variety entertainment for the teacher which is appreciated by all.

Children's Day

Children's Day is a joyous occasion for all. Various activities and organized for the students that include Fancy dress competition, class picnics and games etc.

Diwali Celebrations

The school wore a festive look as the students and staff celebrated the Festival of Lights, Diwali. The significance of the day was brought out in a speech and the students were advised to refrain from bursting crackers. Thali decoration, Diya decoration were organized in the primary classes.

Teej Celebrations

Teej is also celebrated with enthusiasm. Mehandi Competitions and Folk Dance is also organized in the school.

Janamashtmi Celebrations

The tiny tots dressed in Radha and Krishna celebrated Janamashtmi with great fervour at school.

Workshops

Workshops provide an opportunity to interact and learn from veterans of the educational community. They enlighten and enrich the mind and open new avenues of thought and research in different fields. Workshops are also organized in the school to make the students and parents aware. Career Counselling workshop is organized every year for the students.

Celebrating Basant Panchmi

Basant Panchmi is also celebrated with kite flying competition. The Students fly colourful kites.

Red Cross Camp

The students participate with enthusiasm in various activities in National Youth Exchange Programme as Debate and declamation, Group song, Poster making, Group dance, Speech etc held at Ratwara Sahib by Indian Red Cross Society.

Unforgettable Days

June 17: B'day of his Holiness Sant Baba Waryam Singh Ji is celebrated every year with great fervor and zeal. The students give tribute to Sant Baba Waryam Singh Ji by reciting shabads in Samagam.

Aug 8: B'day of the founder Biji Ranjit Kaur ji is also celebrated with great zeal. The students recite shabad in Samagam.

Oct 28 -31: Barsi Samagam of Sant Baba Waryam Singh Ji is also organized in the month of October. The four day program ends with the 'Jaap of Waheguru'. The students of all the wings recite shabads on these four days. They also recite the poems, Kavishri.

International Women's Day

International Women's Day is celebrated on 8th March. An open discussion is held on the topic 'Men Are Born With Right While Women have To Fight For the Same'. A pledge is taken by the students to help in preventing and eradicating social evils like dowry and female foeticide.

Paper Reading Competition is also organized every year by The Times of India to make the students habit of reading the newspaper daily.

SCHOOL IN NEWS

ਸ਼ਿਕਸਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲਾਵੇ
ਸ਼ਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮਿਹਰੀ

ਸ਼ਿਕਸਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲਾਵੇ ਸ਼ਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮਿਹਰੀ

ਸ਼ਿਕਸਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲਾਵੇ ਸ਼ਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮਿਹਰੀ

ਰਾਜ ਪੰਧਰੀ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਰਤਵਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਗਤਕਾ ਟੀਮ ਤੇਜ਼ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਹੈ

ਰਾਜ ਪੰਧਰੀ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਰਤਵਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਗਤਕਾ ਟੀਮ ਤੇਜ਼ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਹੈ।

ਆਜ ਸਮਾਜ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

15 ਅਗਸਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੌਂ ਜੁਟੇ ਸਟੂਡੈਂਟ

ਦੁੱਖੀਸੀ ਨੇ ਲਿਖਾ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਾ ਜਾਬਯਾ

ਦੁੱਖੀਸੀ ਨੇ ਲਿਖਾ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਾ ਜਾਬਯਾ

ਟੇਬਲ ਸੋਕਰ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ 'ਚ ਚਾਂਡੀ ਗੜ੍ਹ ਸਕੂਲ

ਟੇਬਲ ਸੋਕਰ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ 'ਚ ਚਾਂਡੀ ਗੜ੍ਹ ਸਕੂਲ

ਟੇਬਲ ਸੋਕਰ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ 'ਚ ਚਾਂਡੀ ਗੜ੍ਹ ਸਕੂਲ

CHANDIGARH Tribune
ਸ਼ਿਕਸਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲਾਵੇ
ਸ਼ਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮਿਹਰੀ

ਸ਼ਿਕਸਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲਾਵੇ ਸ਼ਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮਿਹਰੀ

ਸ਼ਿਕਸਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲਾਵੇ ਸ਼ਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮਿਹਰੀ

ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੋਨਲ ਪਧਰੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਸੋਨਲ ਪਧਰੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਸੋਨਲ ਪਧਰੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਸੋਨਲ ਪਧਰੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

CHANDIGARH Tribune

CHANDIGARH Tribune

Gurudwara Isherparkash Ratwara Sahib, PO Mullanpur Garibdass, Teh. Kharar
 Distt. Mohali (Pb.) - 140 901. Phone: 0160 2255004
 e-mail at: ratwarasahib@gmail.com

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਾਹਲੋ, ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਈਧਨ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ ਭਾਗੈ ॥
ਮਾਟੀ ਕਉ ਜਲੁ ਦਹ ਦਿਸ ਤਿਆਗੈ ॥
ਊਪਰਿ ਚਰਨ ਤਲੈ ਆਕਾਸੁ ॥
ਘਟ ਮਹਿ ਸਿੰਧੁ ਕੀਓ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ੧ ॥
ਐਸਾ ਸੰਮੁਥੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ ॥
ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰੈ ਜੀਅ ਭਗਤਨ ਕੈ
ਆਠ ਪਹਰ ਮਨ ਤਾ ਕਉ ਜਾਪਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਾਖਨੁ ਪਾਛੈ ਦੁਧੁ ॥
ਮੈਲੂ ਕੀਨੋ ਸਾਬਨੁ ਸੁਧੁ ॥
ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਡਰਤਾ ਫਿਰੈ ॥
ਹੋਂਦੀ ਕਉ ਅਣਹੋਂਦੀ ਹਿਰੈ ॥ ੨ ॥
ਦੇਹੀ ਗੁਪਤ ਬਿਦੇਹੀ ਦੀਸੈ ॥
ਸਗਲੇ ਸਾਜਿ ਕਰਤ ਜਗਦੀਸੈ ॥
ਠਗਣਹਾਰ ਅਣਠਗਦਾ ਠਾਗੈ ॥
ਬਿਨੁ ਵਖਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਉਠਿ ਲਾਗੈ ॥ ੩ ॥
ਸੰਤ ਸਭਾ ਮਿਲਿ ਕਰਹੁ ਬਖਿਆਣ ॥
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ਬੀਚਾਰੇ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੦

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ।
ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜਪ
ਕੋਈ ਤਪ, ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ, ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ, ਏਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸੋ ਸ਼ਬਦ
ਆਪ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਹੈ ਇਹਦੀ।
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਇਸਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੋਈ ਕਰ ਲਵੇ -

ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ਬੀਚਾਰੇ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੦

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ਪਰਮਗਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ
'ਚ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਸੀਂ

ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ
ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਥੋਂ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ
ਦੇਰ ਦਾ ਸਾਡੇ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੁਛ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ
ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਰਮਗਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਓ, ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ
ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।
ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਐਨੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਕੋਈ ਸਾਡੇ
ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਅਰਬੀ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਅਰਬੀ
ਜੁਬਾਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਿਹਨੂੰ
ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਿਨ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੀ
ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵਾਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਨਾ
ਸਾਨੂੰ ਇਹਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ
ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ,
ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ
'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰੋ,
ਸ਼ਬਦ ਸੀਗਾ - 'ਈਧਨ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ ਭਾਗੈ ॥' ਹੁਣ ਧਿਆਨ
ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਈਧਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ
ਅੱਗ ਕਦੇ ਵੀ ਨੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅੱਗ ਇਸਨੂੰ ਜਾਲ ਦਿਆ
ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਈਧਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਅੱਗ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦੀ,
ਅਜੇ ਈਧਨ ਤਾਂ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਅੱਗ ਤੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਲ ਨਾ ਜਾਵਾਂ।
ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦੀ। ਉਲਟੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। 'ਮਾਟੀ ਕਉ ਜਲੁ
ਦਹ ਦਿਸ ਤਿਆਗੈ ॥' ਜੇ ਮਿਟੀ ਹੋਵੇ, ਪਾਣੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ
ਰਸ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚੇ ਹੀ ਘੋਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ
ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ, ਲੋਕਿਨ ਕਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ
ਪਾਣੀ ਦੌੜ ਜਾਵੇ, ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। 'ਊਪਰਿ ਚਰਨ ਤਲੈ
ਆਕਾਸੁ ॥' ਹੇਠਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ, ਪੈਰ ਉਪਰ ਨਹੀਂ
ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। 'ਘਟ ਮਹਿ ਸਿੰਧੁ ਕੀਓ ਪਰਗਾਸੁ ॥
ਘੜੇ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਕਦੇ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ
ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜਗਿਆਸੂ
ਹੈ, ਖੋਜ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆਏ, ਉਹ ਓ, ਅ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਕੇ ਉਪਰਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਇਹਨੂੰ ਹਿਰਦੇ
'ਚ ਵਸਾਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ, ਅੱਗ ਜਾਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ
ਲੋਕਿਨ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤ ਦੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਅੱਗ ਪਈ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ
ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੁਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੭

ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਹਰੇਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਅੱਗ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਘੱਟ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ, ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ

ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ। ਸਮੁੰਦਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖੋਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਉਪਰਿ ਚਰਨ ਤਲੈ ਆਕਾਸ਼ ॥' ਚਰਨ ਉਪਰ ਹੈ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਥੱਲੇ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਹੈ ਇਹਦੀ ਜੜ੍ਹ ਥੱਲੇ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਫੈਲਾਓ ਉਤੇ ਹੈ। 'ਘਟ ਮਹਿ ਸਿੰਧੁ ਕੀਓ ਪਰਗਾਸੁ ॥' ਘੜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਗੱਲ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਬਚਨ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਬੈਸੰਤਰ ਹੈ - ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਓ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਜੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜੋਤ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗੀ -

ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੬੮੪

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਆਦਿ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਾਰੇ ਫੈਲਾਓ ਹੈ। ਫੈਲਾਓ ਵਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੜ੍ਹ ਵੱਲ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੈ।

ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲੈ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਦਾ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਇਹ ਖਰਬਾਂ ਗੁਣਾਂ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਓ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ, ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਓ। ਫੇਰ ਟੁਕੜਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੀ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਖੋਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। 'ਐਸਾ ਸੰਮੁਥੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ ॥ ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰੈ ਜੀਅ ਭਗਤਨ ਕੈ ਆਠ ਪਹਰ ਮਨ ਤਾ ਕਉ ਜਾਪਿ ॥' ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕੇ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਦਾ - 'ਆਠ ਪਹਰ ਮਨ ਤਾ ਕਉ ਜਾਪਿ ॥' ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹੋ। 'ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਾਖਨੁ ਪਾਛੈ ਦੂਧੁ ॥' ਦੁੱਧ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੱਖਣ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਤੱਤ ਹੈ ਉਹ ਮੱਖਣ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤੱਤ ਹੈ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਪਰਮ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਤੱਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹੈ। 'ਮੈਲੁ ਕੀਨੋ ਸਾਬਨੁ ਸੁਧੁ ॥' ਜਿਹੜਾ ਲਧੂ

ਸੀ ਮਾਂ ਦਾ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। 'ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਡਰਤਾ ਫਿਰੈ ॥' ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਹੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ, ਅਸੀਂ ਨਿਰਭਉ ਹਾਂ, ਕਿਉਂ? ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤਲਵਾਰ ਵੱਢ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਅੱਗ ਜਾਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹਵਾ ਉਡਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਜਮਦੂਤ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਹਰ ਛਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੈ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਨਿਰਭਉ ਹੈ, ਜੀਵ ਹੈ, ਉਹ ਡਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। 'ਹੱਦੀ ਕਉ ਅਣਹੋਦੀ ਹਿਰੈ ॥' ਜੀਵ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਅਸਲੀ, ਮਾਇਆ ਅਸਲੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਇੱਕ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਪਸਾਰਾ ਹੈ, illusion ਹੈ, ignorance ਹੈ। ਇਹ ਅਣਹੋਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਅਮਰ ਵੇਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਰਖਤ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਹੈ, ਵੇਲ ਉਤੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਾਇਆ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਠੱਗ ਲਿਆ। 'ਦੇਹੀ ਗੁਪਤ ਬਿਦੇਹੀ ਦੀਸੈ ॥' ਜਿਹੜਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਅਸਲੀ ਦੇਹੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਉਹ ਗੁਪਤ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਵਜੂਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਹ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। 'ਸਗਲੇ ਸਾਜਿ ਕਰਤ ਜਗਦੀਸੈ ॥' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਰਚ ਦਿਤਾ, 'ਠਗਣਹਾਰ ਅਣਠਗਦਾ ਠਾਗੈ ॥' ਜਿਹਨੇ ਠੱਗਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਮਾਇਆ ਜਿਹਦਾ ਵਜੂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਠੱਗ ਕੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਹਉਮੈ 'ਚ ਪਾ ਕੇ, ਇਹਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। 'ਬਿਨੁ ਵਖਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਉਠਿ ਲਾਗੈ ॥' ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਤਮ ਤੱਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਗਾਂਹਾਂ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਸੰਤ ਸਭਾ ਮਿਲਿ ਕਰਹੁ ਬਧਿਆਣ ॥' ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਭਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਏਸ ਗੱਲ ਦੀ। 'ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ॥' ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੱਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। 'ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ਬੀਚਾਰੇ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥' ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਬੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ 'ਕੋਈ' ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ, ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰੁੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਉਹਦੀ ਪਰਮਗਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਐਸੇ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ, ਸੰਗਤਾਂ ਬੈਠੀਆਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਤੋਂ ਬੜੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਉਸੇ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿਚ, ਦੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਹੜੇ ਉਤਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੋਜ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਲੱਭਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਆ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ ਸਾਰੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਠੱਗਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਸਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ,

ਜਦੋਂ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉੱਠੇ ਤੇ ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਮਾਲੋ ਸੀ, ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ ਸੀ। ਜਗਿਆਸੂ ਉੱਤਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੀ। ਬੜੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਬੜੇ ਔਖੇ ਸਾਧਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਛੁਕਣਾ, ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਤਕਲੀਫ ਵੀ ਸਹਿਣੀ, ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸੀ ਆਪਣੇ ਆਪ। ਲੇਕਿਨ ਨਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਈਮਾਨਦਾਰ ਸੀ, ਕਈ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸਭ ਕੁਛ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੂਰਖ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਨੇ -

ਸਭ ਕਹਤੇ ਹੈ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੀਜ਼ ਜਾਣੀ ਹੋਈ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਪ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਵਰਤ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਚੰਦਰਾਇਣ ਵਰਤ ਵੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਵਰਤ ਵੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਬੜੀ-ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਹਿ ਆਏ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜਲ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨੰਬਰ ਗਲਤ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਘੁੰਮਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਹੀ ਨੰਬਰ ਜੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦਾ ਘੁੰਮਾਓ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬੈੱਲ ਵੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੰਦਾ ਬੋਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤੇ ਗਲਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਜਦ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੜੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਸੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਬੰਦਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੇ, ਸਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਡਦੀ-ਉਡਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਕੋਈ ਲੰਘਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਨਿਰੋਲ ਸਤਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੀਵ ਬਿਰਤੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਈਸ਼ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦਿਤਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੱਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਭਵਸਾਗਰ ਕਿਵੇਂ ਤਰੀਏ।

ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ।

ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਤਖਤ ਦੇ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਨੇ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋ ਜਗਿਆਸੂ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਉਤੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਰ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਹੈ, ਉਸ ਦਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ?

ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਵਸਹਿ ਕਵਨੁ ਦਰੁ ਕਹੀਐ

ਦਰਾ ਭੀਤਰਿ ਦਰੁ ਕਵਨੁ ਲਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਬੇਅੰਤ ਦਰ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇ? ਕਿਹੜਾ ਸਾਧਨ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ? ਕਿਹੜਾ ਦਰ ਟੋਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਮਹਾਤਮਾ ਮਿਲੇ, ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦਰ ਦਸ ਦੇਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਹ ਦਰ ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਿਸੁ ਦਰ ਕਾਰਣਿ ਫਿਰਾ ਉਦਾਸੀ ਸੇ ਦਰੁ ਕੋਈ ਆਇ ਕਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਦਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਟੋਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਓਸ ਦਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਪਤਾ ਦੇ ਦੇਵੇ-

ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਭਵਜਲ ਦੇ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਕਰੀਏ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀਉਂਦੇ ਮਰ ਜਾਓ, ਭਾਈ! ਫੇਰ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਜੀਉਂਦੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਪੁੱਠੀ ਤਾਰੀ ਤਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਰੀ ਤਰਨੀ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਰਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਡੋਬਿਆ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਿਆ ਕਰਦਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੁਰਦਾ ਜੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਵੀ ਪਾਣੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਦਾ, ਉਹ ਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਠੀ ਤਾਰੀ ਤਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਿਆ ਕਰਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀਉਂਦੇ ਮਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ?

ਜੀਵਤਿਆ ਨਹ ਮਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਜੀਉਂਦੇ ਮਰਨਾ, ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਸੁਖਾਲੀ ਹੈ ਪਰ ਜੀਉਂਦੇ ਮਰਨਾ ਕੋਈ ਖੇਡ ਹੈ?

ਤੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ -

**ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛੱਡ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਤੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਲੈ। ਇਹ ਕਬੂਲਣਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਔਖਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਰਨਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਰੇ ਬਗੈਰ ਇਹ ਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜਿਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਓ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਭਵਜਲ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਖਾਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਤਰੀ ਜਾਂਦੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਖਾਈ ਗਹਿਰੀ,
ਮਰ ਕੇ ਤਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।**

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਲੇ ਜਿਹਨੂੰ ਭਵਜਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ ਦਾ ਛੱਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜੀਉਂਦਾ-ਜੀਉਂਦਾ ਤਾਂ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਪਾਣੀ ਡੋਬਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਤੋਂ ਦੀ ਤਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਲੰਘ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਇਸ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ -

**ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛੱਡ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਖਾਈ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਮੇਰੀ ਜੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ, ਉਹ ਅਤਰ ਹੈ, ਨਾ ਤਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ, ਕੰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਸੁਣਨ ਦੀ, ਜੁਬਾਨ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਦੀ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਅਣਹੋਂਦੀ ਚੀਜ਼ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ। ਅਰਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਮਾਇਆ, ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰਾਓ ਕਿ ਇਹ ਹੈ

ਕੀ ਚੀਜ਼?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ! ਇਹ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਿਹਾ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵੀ ਇਸਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਦਿਖਾਓ ਕਿ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਆ ਵੀ ਗੱਲ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਜੂਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੈ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਇਹ।

ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਰੇ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਏਗਾ। ਆਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਅਸਲੀ ਗੱਲ -

**ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤਮ ਦੇਖਦੇ ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥**

ਅੰਗ - ੯੨੨

ਲੇਕਿਨ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਕਾਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮੂਰਛਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਮਾਇਆ ਨੇ, ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਐਨਾ ਭੁੱਲ ਗਏ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਤੂੰ, ਹੋਰ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼; ਇਹ ਸਭ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮਾਇਆ ਐਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਕਰੇਂਗਾ? ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ, ਦਾਤਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਪਾਣੀ ਲਿਆ।

ਕੋਲ ਹੀ ਸਰੋਵਰ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਇੱਕ ਪੈਰ ਉਹਨੇ ਹੇਠਲੀ ਪੌੜੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਤੇ ਗੜਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਗੜਵੀ ਡੁਬੋਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਪੈ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ, ਸਮਾਂ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜੰਗਲ ਬਣ ਗਿਆ ਭਿਆਨਕ, ਸ਼ੇਰ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਚੀਤੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਜਗਰ, ਸਰਾਲਾਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸੱਪ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਹਾਥੀ ਫਿਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਫਿਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸੁੱਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਆ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸਭ ਕੁਛ। ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਦਰਖਤਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰਾਤ ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਦਿਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਕਾਂ

ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਰੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਰਾਤ ਕੱਟੀ, ਤੀਜਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਨਾ ਕੁਛ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਾ ਪੀਣ ਨੂੰ। ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ, ਉਥੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨਹੀਂ ਦੇਖੋ। ਉਹ ਇਹਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹਾਂ ਅਰਜਨ। ਉਹ ਹੋਰ ਹਸਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਤਾਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ। ਬਲ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਚੱਲੇ ਨਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਸੇ ਪਾਗਲਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਨੱਠ ਕੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਪ੍ਰੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ, ਬਰਫ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਗਲ ਗਏ। ਤੂੰ ਅਰਜਨ ਕਿਧਰੋਂ ਬਚ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਬੜੀ ਜਿੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁਣੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਮੈਨੂੰ ਵਿਛੜੇ ਨੂੰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਭਾਈ, ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਚੱਲ। ਇਹ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਇਹਨੇ ਕਥਾ ਕਰਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੰਦਰ ਵਿਚ। ਉਥੇ ਚੱਲ। ਉਥੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ, ਉਥੇ ਗੱਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਤਿਆ, ਰਾਜਸੂ ਯੱਗ ਕਰਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ, ਪ੍ਰੀਸ਼ਤ ਨੂੰ, ਉਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਗਲਣ ਵਾਸਤੇ। ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੈਂ ਕਥਾ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਂ ਸੁੱਤਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਗਦਾ ਹਾਂ। ਸੁਪਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ, ਪੁੱਛਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਜਾਗਦਾ ਹਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਹਿੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਾਗਲਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ ਨੱਠ ਕੇ।

ਇੱਕ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਇੱਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਰਜਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਇੱਥੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਏਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਏਗਾ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਂ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਪਰਦੇਸੀ ਰੱਖ ਲੈ ਜੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਮੈਨੂੰ ਪਰਦੇਸੀ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਸੋ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਥੇ ਪਰਦੇਸੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਬੜਾ ਮਾਹਰ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਾਲੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀਆਂ ਸੀ ਉਹ ਖਾਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ

ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਪੱਕਾ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਦੇਵੇ, ਉਹਨੇ ਤਿਉੜੀ ਵੱਟ ਲੈਣੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾ ਲਿਓ। ਕੀ ਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ? 16,108, ਰਾਣੀਆਂ ਸੀ ਉਹਦੇ। ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਇਸਨੇ। ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਹਰ ਵਕਤ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਿਊਟੀਆਂ ਵੀ ਘੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੜੀ ਤਾੜਨਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਰੀ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਤੂੰ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤੂੰ ਨਾਸਤਕ ਪੁਰਸ਼ ਹੈਂ। ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਨਾ।

ਇੱਕ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਦਾ ਸਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ। ਮੈਂ ਨਾਲ ਜਲਾਂਗਾ ਇਹਦੇ। ਬਬੇਰਾ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਕਰ ਲਈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਜਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਿਖਾ ਦੇ ਉਤੇ ਲੈ ਗਏ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਤੇ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਕਦੇ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਤਾਂ ਜਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਏਧਰੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਧੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਦੱਸ ਇਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅਰਜਨ ਹੈਂ?

ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਇਸ ਕੋਲ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਉਧੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਅੱਛਾ ਜਿਹੜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੂੰ ਪਾਗਲਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਉਧੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਰੇ ਨੂੰ। ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ।

ਬਬੇਰਾ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾਉਂ ਨਾ ਲਈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਉਂ ਨਾ ਲਈਂ ਨਾ ਅਰਜਨ ਦਾ, ਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਧੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਕੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਐਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਬਬੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅਰਜਨ ਹੈਂ। ਧਨੁਸ਼ਧਾਰੀ ਅਰਜਨ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਜੰਗਲ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਪਾ ਦਿਓ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਆਪ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ। ਲੇਕਿਨ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਕਲੀ ਆ ਗਿਆ ਕਿਤੋਂ, ਪਾਗਲਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਨੱਠ ਕੇ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ

ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਸ਼ੇਤਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਬੱਧਕ ਨੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਕਿੱਧਰੋਂ ਆ ਗਿਆ ਉਹਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਵਾ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਬੜਾ ਵਿਵਾਦ ਕਰਿਆ ਉਸਨੇ, ਮੰਨਿਆ ਨਾ। ਅਖੀਰ ਪੰਡਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਤਾਂ, ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਕਰ ਆ। ਤੂੰ ਅੱਗ 'ਚ ਜਲਣਾ ਹੈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਸੁੱਧ ਹੋ ਕੇ ਆ।

ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਤੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਝ ਜਾਹ, ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਇਆ ਪਾ ਦਿਓ। ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਐਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਤਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ - ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਤੂੰ ਤਾਂ ਤੂੰ, ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਭੁੱਲੀਂ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਣਹੋਂਦੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਹੋਈ, ਹੋਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਪਾਈ ਹੈ ਤੂੰ ਹੋਸ਼ 'ਚ ਆ।

ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗੱਲ। ਅਖੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਥੱਪੜ ਮਾਰਿਆ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਲਾਹ ਲਈ। ਮਾਇਆ ਲਾਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਚਿਖਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਲੋਕ, ਰਬ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਤੇ ਇਹਨੇ ਇੱਕ ਪੈਰ ਤਲਾਬ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੜਵੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਮੈਂ ਦਾਤਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਭਾਈ, ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੇਰ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਕੀ ਸੋਚੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਖੜ੍ਹਾ?

ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ, ਲੇਕਿਨ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰੋਂਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਇਸੜੀ ਕਿੱਥੇ ਗਈ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ ਤੂੰ ਹੋਸ਼ 'ਚ ਆ, ਜਾਗ।

ਇਹ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਜਾਗ ਜਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

*ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥*

ਅੰਗ - ੨੦੪

ਅਸੀਂ ਵੀ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹਾਂ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਐਸਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ, ਕਥਾਕਾਰ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਭ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੌਂ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ ਜੀ,
ਮਾਇਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਗਾੜ੍ਹੀ।
ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੦

ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਦੇ ਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਤੇ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਕਿੰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਵਕਤ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੇ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੇ ਅਲਪ ਸੁਖ ਭਨੀਐ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੬੨੭

ਕਿਸੇ ਦੇ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਈ? ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਹਰ ਵਕਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਛਕਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ। ਭੂਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਉਹਦਾ ਸਾਇਆ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਭੂਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਦੁਹਾਈ ਮਚਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਭਾਰਾ ਹੈ ਜੀ ਮੇਰਾ ਆਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਔਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਹ ਸਰੀਰ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਕੰਮ। ਐਨੀ ਨੀਂਦ ਪੈ ਗਈ ਸਾਡੇ 'ਤੇ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਅਰਜਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਪਾਈ ਹੈ, ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਸ਼ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ, ਆ ਕੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਐਡੀ ਮਾਇਆ ਤੇਰੀ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ 100%, ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਭੁੱਲਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਦੇਖ ਲਓ ਕਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ। ਹੈਗਾ ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਭਾਈ ਮਾਲੋ, ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ, ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਹੈ ਇਹ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹੈਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਗਲਤ ਜਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਓ। ਗਲਤ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਕਬੂਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ

ਰੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਐ: ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ)
ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ, ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ
ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਮੋਰਿੰਡਾ

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਸੰਤ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਭਗਤ, ਕਰਮਯੋਗੀ, ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰਕ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ, ਪੁਜਾਰੀਵਾਦ, ਕਰਮਕਾਂਡ, ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਤੇ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਹਮਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਬਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਪੁਜਾਰੀ, ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਸੀ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਇਹਨਾਂ ਕਰੂਪ ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

"ਜਾਤੀ-ਸ਼੍ਰੇਣਤਾ ਨੂੰ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਵਰਗ ਪੀੜਤ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੂਜਾ ਉਪਾਸਨਾ ਤੇ ਰੋਕ ਸੀ। ਮਨੁੱਵਾਦੀ ਸੋਚ ਹਾਵੀ ਸੀ। ਉਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਅਛੂਤ ਅਤੇ ਸੰਕੁਚਿਤ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਾਜ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਖੜਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਨਵ ਜਾਗਰਣ ਦੀ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਸੂਦਰਾਂ, ਨਿਮਨ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਣਗੌਲੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਭਗਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕ-ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ। ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸੀ।"

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਚਾਹੇ ਉਸਦਾ ਧੁਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕਤਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਦਰਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਬਾਣੀ ਨੇ ਖੜੋਏ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿਨ-ਪਰ-ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਧਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਣ-ਕਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਉਚ-ਨੀਚ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਸੂਦਰ, ਰਾਜਾ ਰੰਕ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਤਾਂ ਰੂਪ ਹਨ ਫਿਰ ਇਹ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਕਿਉਂ? ਸੂਦਰਾਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਅਛੂਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਧੰਦਾ ਹੋਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਸਗੋਂ ਭਗਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਚਮਾਰ ਜਾਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਕਹਿ

ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕਹਿਆ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਹੱਕ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਜਾਤੀ ਓਛਾ ਪਾਤੀ ਓਛਾ ਓਛਾ ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥
ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - ੪੮੯

ਜਾ ਕੇ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਢੇਵ ਸਭ ਢੇਰ ਢੇਵੰਤ
ਫਿਰਹਿ ਅਜਹੁ ਬੰਨਾਰਸੀ ਆਸ ਪਾਸਾ ॥
ਆਚਰ ਸਹਿਤ ਬਿਪੁ ਕਰਹਿ ਡੰਡਉਤਿ
ਤਿਨ ਤਨੈ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੯੩

ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਤੇ ਤਰੁੱਠਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਛੱਤਰ ਧਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਵੀ ਪੁਜਣਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚੀ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਵੀ ਉਸ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਸਮੱਸਤ ਵਿਸ਼ਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ ਮਾਥੈ ਛਤੂ ਧਰੈ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੦੯
ਦਾਰਿਦੁ ਦੇਖਿ ਸਭ ਕੇ ਹਸੈ ਐਸੀ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ ॥
ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ ਕਰ ਤਲੈ ਸਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥
ਅੰਗ - ੮੫੮

ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤੀ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਚੇਤੰਨਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। 'ਜੀਓ ਅਤੇ ਜੀਣ ਦਿਉ' ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰੋ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਰਾਓ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣਾਉ ਜੋ ਬੇ-ਗਮ ਹੋਵੇ।

ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੇ ਨਾਉ ॥
ਦੂਖ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥
ਨਾਂ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ ॥
ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ ॥ ੧ ॥
ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨ ਗਹ ਪਾਈ ॥
ਉਹਾਂ ਖੈਰਿ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ॥
ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ ॥
ਆਬਾਦਾਨੁ ਸਦਾ ਮਸਹੂਰ ॥
ਉਹਾਂ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ ॥ ੨ ॥
ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ॥
ਮਹਰਮ ਮਹਲ ਨ ਕੇ ਅਟਕਾਵੈ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥
ਜੋ ਹਮ ਸਹਰੀ ਸੁ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - ੩੪੫

ਇਸ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਖਦਾ ਹੋਇਆ ਇਨਕਲਾਬੀ ਭਾਂਬੜ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਧਰਮ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਉਚ-ਨੀਚ, ਪ੍ਰਾਧੀਨਤਾ, ਹਰਖ ਸੋਗ, ਦੁਈ-ਦਵੈਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਕੇ ਨਵੀਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਆਰੋਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹੋ ਹੀ ਸੱਚੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹਰ ਇੱਛਕ ਆਪਣੇ ਲਈ ਲੋਚਦਾ ਹੈ?

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਵਨ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗਵਾਰ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ ਬੋਲ ਕਿਸੇ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਨਿਰਮਲ ਸੱਚ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਨੇਹ, ਸਹਿਯੋਗ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਮਰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਾਰੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ-ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ।

ਸਹ ਕੀ ਸਾਰ ਸੁਹਾਗਨਿ ਜਾਨੈ ॥
ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਸੁਖ ਰਲੀਆ ਮਾਨੈ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਇ ਨ ਅੰਤਰੁ ਰਾਖੈ ॥
ਅਵਰਾ ਦੇਖਿ ਨ ਸੁਨੈ ਅਭਾਖੈ ॥

ਅੰਗ - ੭੯੩

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ-ਸਰਗੁਣ ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਦਵੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨਾਲ ਸੇਵਕ-ਸੁਆਮੀ, ਮਿੱਤਰ, ਪ੍ਰੇਮੀ, ਪਤੀ-ਪਤਨੀ, ਮਾਂ-ਪੁੱਤ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ 'ਅਨਿਨ ਭਗਤੀ' ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਸਤਿਸੰਗ, ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸੂਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਧਰੀ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਮਿਟਾ ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਸਬਰ-ਸਬੂਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤਮਈ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ, ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਦਮਸਤ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਮਹਿ ਉਦਾਸ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪਰਮਤੱਤ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅੱਤਤਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੀ ਝਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਡੱਲ੍ਹ-ਡੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ-

ਜਉ ਹਮ ਬਾਂਧੇ ਮੋਹ ਫਾਸ ਹਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਨਿ ਤੁਮ ਬਾਧੇ ॥
ਅਪਨੇ ਛੂਟਨ ਕੇ ਜਤਨੁ ਕਰਹੁ ਹਮ ਛੂਟੇ ਤੁਮ ਆਰਾਧੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੮

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਸਮਾਏ ਹੋਏ

ਸੀ ਕਿ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਬੜੇ ਨਿਹੋਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਨੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਜੇਕਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਭੁੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਤੂੰ ਨਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਪੀ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਬਖਸ਼ਦ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ -

ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ ॥
ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ ॥ ੧ ॥
ਜਉ ਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ ॥
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੩

ਐਨੀ ਇਕਮਿਕਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਸੀ। ਜਗਹ-ਜਗਹ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ, ਜੋਦਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਦਾ ਖਿਮਾ ਦੇ ਹੀ ਜਾਚਕ ਬਣੇ ਰਹੇ-

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ
ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ
ਜਨ ਕਉ ਪੁਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥
ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਸਾ ॥
ਨੀਚ ਰੂਖ ਤੇ ਉਚ ਭਏ ਹੈ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ੧ ॥
ਮਾਧਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥
ਹਮ ਅਉਗਨ ਤੁਮ ਉਪਕਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੯੪

ਅੰਗ - ੪੮੬

ਨਿਰਮਲਤਾ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਆਪ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਾਣੀ ਝਾਲਾਂ ਬਾਈ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਝਾਲਾਂ ਬਾਈ ਨੇ ਜੱਗ-ਹਿਤ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਸ ਦਿੱਤਾ, ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਭੋਜਨ ਛਕਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਹੋਭਾਵ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਿਆ -

ਐਸੀ ਲਾਲ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਕਰੈ ॥
ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ ਮਾਥੈ ਛੁਤੁ ਧਰੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥

.....
ਨੀਚਹ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦੁ ਕਾਹੂ ਤੇ ਨ ਡਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ, ਪੀੜਾ ਦੇਣਾ, ਪਰ ਨਿੰਦਾ, ਪਰ ਨਾਰੀ-ਗਮਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨੀਚ ਕਰਮ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਰਾਬ ਜੇਕਰ ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਪੀਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਸੁਰਸਰੀ ਸਲਲ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਰੇ ਸੰਤ ਜਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੰ ॥
ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਨਤ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ

ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੩

ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਸਿਕ, ਬੈਰਾਗੀ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਵੈਦ ਹੋਵੇ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋਵੇ। ਭਗਤ ਹਰੀ ਜਸ, ਹਰੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਭੂ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਤ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਆਮ ਦੁਨਿਆਵੀ ਜੀਵ 'ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ' ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਉਚੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ 'ਚਉਥੈ ਪਦ' ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਝਗੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਕਦੇ ਖਿਮਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

ਜੇ ਓਹੁ ਅਠਸਿਠ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ॥

ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥
ਸਾਧ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ॥
ਸਰਪਰ ਜਾਨਹੁ ਨਰਕ ਹੀ ਪਰੈ ॥

ਨਿੰਦਾ ਕਹਾ ਕਰਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਪਰਗਟਿ ਪਾਹਾਰਾ ॥
ਨਿੰਦਕੁ ਸੋਧਿ ਸਾਧਿ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥

ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਪਾਪੀ ਨਰਕਿ ਸਿਧਾਰਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੫

ਅਸੀਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ, ਨਿੰਦਿਆ, ਬਖੀਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਚਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਖੂਹ ਦੇ ਡੱਡੂ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੀਮਿਤ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਗਤ ਹੀ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕੁਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ ਕਛੁ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੁਝ ॥
ਐਸੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਖਿਆ ਬਿਮੋਹਿਆ
ਕਛੁ ਆਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਸੁਝਾ ॥

ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ ਮਾਧਵਾ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭ੍ਰਮ ਚੁਕਈ ਮੈ ਸੁਮਤਿ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੬

ਅਸੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਲੈ ਸਕਾਂਗੇ ਜੇਕਰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਉਲਟ

ਮਨਮੱਤ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪਸੂ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਮਾਧਉ ਜੈਸੇ ਮਧੁਪ ਮਖੀਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੬

ਅਸੀਂ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਦੁਬਿਧਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕਾ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸੌਖਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੱਜ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮਾਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਰੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਰੀਰਿਕ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਾਮ, ਚਾਮ ਅਤੇ ਦਾਮ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ-ਭੋਗ ਦੇ ਥੱਕ-ਹਾਰ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਤਿਲਮਿਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸੁੱਖ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਤਨਾਅ ਰਹਿਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਭਾਵ ਤਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ਲੱਭਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਤਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਮਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਵ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਟ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣਾ ਹੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਦਉਪਯੋਗ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਾਰੂ ਅਥਵਾ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਪਰਖ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਤਮਸਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਰੂਹਾਨੀ (ਆਤਮ) ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੇਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਪੱਕੀਆਂ ਰੂੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ

(ਪੰਨਾ 20 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹਰਿ ਜਪਤਿਆ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ॥

ਰਵਿਦਾਸੁ ਚਮਾਰੁ ਉਸਤਿਤ ਕਰੇ
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਨਿਮਖ ਇਕ ਗਾਇ ॥
ਪਤਿਤ ਜਾਤਿ ਉਤਮੁ ਭਇਆ
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਪਏ ਪਗਿ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੩

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਰਵਿਦਾਸ ਧਿਆਏ ਪ੍ਰਭ ਅਨੂਪ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੨
ਰਵਿਦਾਸੁ ਫੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥
ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੭

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਸਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ -

ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਜਗਿ ਵਜਿਆ ਚਹੁੰ ਚਕਾ ਦੇ ਵਿਚਿ ਚਮਿਰੇਟਾ।
ਪਾਣ੍ਹਾ ਗੰਢੈ ਰਾਹ ਵਿਚਿ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਢੋਇ ਢੋਰ ਸਮੇਟਾ।
ਜਿਉਂ ਕਰਿ ਮੈਲੇ ਚੀਥੜੈ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਅਮੋਲ ਪਲੇਟਾ।
ਚਹੁੰ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸ਼ਦਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਭਗਤ ਸਹੇਟਾ।
ਨਾਵਣਿ ਆਇਆ ਸੰਗੁ ਮਿਲਿ ਬਾਨਾਰਸ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਥੇਟਾ।
ਕਵਿ ਕਸੀਰਾ ਸਉਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸੈ ਗੰਗਾ ਦੀ ਭੇਟਾ।
ਲਗਾ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ ਦਾ ਡਿਠਾ ਚਲਿਤੁ ਅਚਰਜ ਅਮੇਟਾ।
ਲਇਆ ਕਸੀਰਾ ਹਥਿ ਕਵਿ ਸੂਤ ਇਕੁ ਜਿਉਂ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ।
ਭਗਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਮਾਂ ਪਿਉ ਥੇਟਾ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਉਸਤਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤਿ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਰੋਤ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸੰਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਰਾਹੀਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇ ਕੇ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੁਨਰਜਾਗ੍ਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਫਲ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਦਬਾਅ, ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਵਾ ਕੇ 'ਬੇ-ਗਮ-ਪੁਰੇ' ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰ ਅਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ।

ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰ ॥
ਸਿਰ ਨਾਥਾ ਕੈ ਇਕ ਨਾਥ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ॥
ਤਾਕੀ ਕੀਮਤ ਨ ਪਵੈ ਬੇਅੰਤ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥

ਸੰਤ ਜੋ ਵੀ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਕਿਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ; ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥
ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥

ਅੰਗ - 894

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਚੁਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਗਤੀ ਸੰਤ ਅਤੇ ਫਕੀਰ, ਦਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ, ਸਾਧੂ ਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ -

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥

ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ ॥ ਅੰਗ - 272

ਐਸੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਫਕੀਰਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਆਰਠਾਂ, ਤੱਤ ਬੇਤਿਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਭਾਗਹੀਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬਚਨ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਬਚਨ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇਗਾ, ਉਹੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਖਰੜ (ਖੁਸ਼ਕ) ਗਿਆਨੀ ਯਾਨਿ ਕਿ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ ਇਸਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਸੁਣੀਆਂ-ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ - 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।' ਸਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਜੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਰਸ ਭਰੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 50)

6. ਨਿਆਂ

ਇਕ ਸੰਘਣੀ ਛਾਵੇਂ ਪਲੰਘ ਡੱਠਾ ਹੈ ਲਾਲ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਉੱਤੇ ਵਿਛਿਆ ਹੈ ਖੋਸ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੰਨੀ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤਪੇ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਹੇਠਾਂ ਵਿਛੀਆਂ ਹਨ ਸਫਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਮੂੰਹ ਚਿਤ ਲਗਦੇ ਕੁਛ ਸੱਜਣ ਤੇ ਮੁਸਾਹਿਬ। ਭੰਨਾ ਭੰਨਾ ਆਇਆ ਇਕ ਭੱਟੀ ਰਾਹਕ ਤੇ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਹੋਈ ਨਾਲ ਇਕ ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਗੱਭਰੂ ਦੀ।

ਭੱਟੀ-ਹੇ ਭੱਟੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇਰੀ ਦੁਹਾਈ, ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਿਆਂ ਕਰ, ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ ਹਾਂ।

ਰਾਇ ਨਿਆਂ ਮੰਗਣਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਨਿਆਂ ਦੇਣਾ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਕਹੁ ਤੇਰੇ ਬਾਬ ਕੀ ਵਰਤੀ?

ਭੱਟੀ - ਹੇ ਰਾਇਆ! ਮੀਂਹ ਪਏ ਮੁਹਲੇ ਧਾਰ, ਵੱਤਰ ਲਏ ਨੱਪ, ਸੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸੱਤ ਕਣਕਾਂ ਬੀਜੀਆਂ, ਉੱਗੀਆਂ, ਵਧੀਆਂ, ਨਿਸਰੀਆਂ, ਸਿੱਟੇ ਪਏ। ਠੰਢੀਆਂ ਵਗਣ ਹਵਾਈਂ ਤੇ ਝੁੰਮਣ ਮੇਰੀਆਂ ਸਿੱਟੇ ਭਰੀਆਂ ਕਣਕਾਂ, ਸਾਵੀਆਂ-ਸਾਵੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਸਿਰ ਤਾਜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਪਾਲੇ ਪਾਲ ਖੜੀਆਂ। ਵੇਖ ਵੇਖ ਠਰੇ ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ, ਆਖਾਂ ਹੁਣ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਸਿਰੇ, ਲੰਘਸੀ ਵਰਹਾ ਦਿਹੁ ਜੋਂਕੀ।

ਸਫ ਤੇ ਬੈਠਾ ਇਕ ਮੁਸਾਹਿਬ-ਫੇਰ ਹੋਇਆ ਕੀਹ ਤੇਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ ਪਰੀਆਂ ਨੂੰ?

ਭੱਟੀ - ਹੋਇਆ ਲੋਹੜਾ! (ਘਬਰਾ ਕੇ) ਨਿਆਂ, ਨਿਆਂ, ਅਦਲ ਅਦਲ, ਨਾ ਰਈ ਨਾ ਛਈ, ਪੂਰਾ ਤੋਲ ਅਨਸਾਫ ਅਨਸਾਫ (ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ) ਮੁੱਠਣਹਾਰ ਤੇ ਮੁੱਠਾ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਕੌਣ ਕਰੇ! ਕੌਣ ਕਰੇ?

ਪਿੰਡ ਦਾ ਕਾਜੀ - ਕਰੇਗਾ ਰਾਇ।

ਭੱਟੀ - ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਭੱਟੀ ਆਇਆ ਹੈ ਭੱਟੀ ਰਾਇ ਕੋਲ ਨਿਆਂ ਲੈਣ, ਉਹ ਨਾ ਨਿਆਂ ਕਿ ਦੂਇਆਂ ਦੀ ਵੇਰੀ ਤਾਂ ਕਰੇ ਹਲ ਖੜਾ, ਜੇ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੱਲ ਲੰਮਾ ਪੈ ਜਾਏ।

ਮੁਸਾਹਿਬ - ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਸਾਡੇ ਰਾਇ ਦਾ ਨਿਆਂ ਹੈ, ਤੱਕੜੀ ਦਾ ਤੋਲ, ਹੱਕੋ ਹੱਕ।

ਭੱਟੀ - ਭੰਨਾ ਤਦੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਨਾ ਰਾਇ ਕੋਲ।

ਰਾਇ - ਕੁਛ ਕੂ ਸਹਿ ਬੀ, ਹੋਇਆ ਕੀ ਏ?

ਭੱਟੀ - ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ ਹਾਂ, ਹਾਇ ਮੇਰੀਆਂ ਕਣਕਾਂ, (ਬਾਵਲਿਆਂ ਹਾਰ ਤੱਕ ਕੇ) ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ ਵੇ ਲੋਕੋ!

ਰਾਇ (ਘੂਰ ਕੇ ਤੱਕ ਕੇ) - ਕਿਸ ਮੁੱਠਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ?

ਭੱਟੀ (ਸਿਰ ਮਾਰ ਕੇ) ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ, ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਅਛਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇ।

ਮੁਸਾਹਿਬ - ਉਇ, ਨਾਂ ਬੀ ਲੈ ਕਿਸੇ ਦਾ।

ਭੱਟੀ - ਆਹ ਵੇਖਾਂ, ਮੈਂ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ ਫਯ ਕੇ।

ਰਾਇ (ਤੱਕ ਕੇ) - ਇਹ ਤਾਂ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਏ।

ਭੱਟੀ - ਹਾਂ, ਮਹਿਤੇ ਦਾ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਲਾਡਲਾ।

ਮੁਸਾਹਿਬ - ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਦਿਵਾਨਾ ਏ।

ਭੱਟੀ (ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ) - ਬੱਸ ਛੱਡ ਦੇਈਂ ਨਾ। ਕਮਲਾ ਕਮਲਾ ਕਹਿ ਕੇ ਨਸਾ ਦੇ ਸੂ।

ਕਾਰਦਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤ ਜੁ ਹੋਇਆ।

ਮੈਂ ਮੈਂ ਮੈਂ ਵੈਨਾਂ ਲਹੋਰ। ਹਾਇ ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ।

ਰਾਇ - ਭਲੇ ਲੋਕ! ਗੱਲ ਬੀ ਦੱਸ, ਕਮਲ ਕੇਹਾ ਪਾ ਛੋੜਿਆ ਈ? ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ, ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ, ਕਿਸ ਮੁੱਠਾ, ਕਿਵੇਂ ਮੁੱਠਾ, ਕੀਹ ਮੁੱਠਾ?

ਭੱਟੀ - ਆਹ ਜੋ ਤੇਰਾ ਕਮਲਾ ਏ ਨਾ, ਦਿਵਾਨਾ ਏ ਮਹਿਤੇ ਦਾ ਲਾਲ, ਖਾ ਗਿਆ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਵੀਆਂ ਸਾਵੀਆਂ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੀਆਂ ਬਨ-ਪਰੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਕਣਕਾਂ, ਸਮੂਲਚੀਆਂ (ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ) ਖਾ ਗਿਆ।

ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ।

ਮੁਸਾਹਿਬ - ਆਦਮੀ ਸਾਵੀਆਂ ਕਣਕਾਂ ਖਾ ਗਿਆ? ਅਲੋਕਾਰ ਹੈ।

ਭੱਟੀ - ਓ ਭਾਈ! ਖਾ ਹੀ ਗਿਆ ਨਾ, ਜੋਂਕੀ ਸੋ ਜੋ ਰਿਹਾ ਵਣਾਂ ਹੇਠ ਆਪ ਤੇ ਛੱਡ ਸੁੱਤਾ ਵੱਗ ਮੇਰੀ ਸਿਰੇ ਚੜੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ, ਹਾਇ ਮੇਰੀ ਪੁੱਗੀ ਖਲੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ। ਬੱਸ, ਚਰ ਗਈਆਂ ਮਰ ਜਾਣੀਆਂ ਬੁਸਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੱਝੀਆਂ, ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਖੇਤ, ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਨੇ ਛੋੜਿਆ। ਦੱਸ ਕਿੱਦੇ ਜਾਵਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ? ਵਰਹੇ ਦਿਹੁ ਕਿੰਵ ਗੁਜ਼ਾਰਸਾਂ? ਹਾਲੇ ਕਿੱਥੋਂ ਭਰਸਾਂ? ਟੱਬਰ ਕਿੱਥੋਂ ਖਾਸੀ? ਹਾਇ ਮੁੱਠਾ ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ....(ਰਾਇ ਵਲ ਘੂਰ ਕੇ ਤੱਕ ਕੇ) ਮੇਰਾ ਕਰ ਖਾਂ ਨਿਆਂ, ਹੁਣ ਕਰਸੋਂ? (ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ)

ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਓ ਸਾਰੇ? ਕਾਰਦਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤ ਜੁ ਹੋਇਆ....ਕਮਲਾ (ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ) ਕਮਲਾ.....! ਲਹੌਰ ਚੱਲ ਮਨਾਂ! ਲਹੌਰ।

ਰਾਇ - ਸੁਣ ਭਾਈ ਭੱਟੀ! ਓਦਰ ਨਾ, ਨਾ ਨਾ ਪਉ ਕਾਹਲਾ। ਹਿਯਾਉ ਬੰਨ੍ਹ, ਤੇਰਾ ਉਜਾੜਾ ਸਾਰਾ ਭਰਿਆ ਵੈਸੀ।

ਭੱਟੀ - ਰੱਬ ਭਲਾ ਕਰੀ; ਪਾ ਨਾ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਉਜਾੜਾ (ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਕੇ)

ਰਾਇ - ਓਇ ਨੱਥੂ। ਜਾਹ ਮਹਿਤੇ ਨੂੰ ਕੁਆ ਲਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਦਿਵਾਨਾ ਏ, ਏਸ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਹ ਆ ਕੇ ਭਰੇ ਭੱਟੀ ਦਾ ਉਜਾੜਾ।

ਭੱਟੀ - ਸ਼ਾਲਾ, ਜੀਵੇਂ ਲੱਖ ਸੈ ਵਰਿਹਾਂ, ਹੋ ਭੱਟੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ਼!

ਨੱਥੂ ਚੋਬ ਲਈ ਗਿਆ ਮਹਿਤੇ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਤੇ ਠੁਮਕ ਠੁਮਕ ਤੱਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ ਭੱਟੀ ਵੱਲ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਭੱਟੀ ਫੇਰ ਰਾਇ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ -

ਦੇਖੋ ਰਾਇਆ! ਕਿੰਵ ਮਸਤ ਖਲੋਤਾ ਏ, ਦਿਵਾਨਾ, ਹੈ ਕੁਛ ਕੁੰਦਾ ਸਹਿੰਦਾ? ਕਮਲਾ ਏ, ਸਾਰੇ ਕਮਲੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਣੇ ਨੇ; ਪਰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਜਦੋਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਭਰਨੇ ਪਏ ਦੰਮ। ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਲਾਡਲਾ ਸਿਰ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਗੱਭਰੂ।

ਰਾਇ ਨੇ ਫੇਰ ਇਕ ਵੇਰ ਤੱਕਿਆ - ਅਡੋਲ, ਅਹਿੱਲ ਆਪਣੇ ਰੋਂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਖੜੇ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਮਹਿਤਾ ਆ ਗਿਆ।

ਰਾਇ - ਸੁਣ ਬਈ ਮਹਿਤਾ! ਦੇਖ, ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕੀ ਕਾਰਾ ਕੀਤਾ ਏ? ਏਸ ਭੱਟੀ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦਿਹੂੰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਮਾਰ ਗਵਾਈ ਸੁ। ਆਪ ਜੌਂਕੀ ਸੋਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੱਝੀਆਂ ਹੱਕ ਛੱਡੀਆਂ ਇਸਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ, ਚਰ ਗਈਆਂ ਮੱਝੀਆਂ ਸਾਰਾ ਖੇਤ।

ਮਹਿਤਾ (ਪੁੱਤ ਵੰਨੇ ਤੱਕ ਕੇ) - ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਰਾਇ ਜੀ! ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਹੀਲੇ ਕੀਤੇ ਜੋ ਕੰਮੇ ਲਗ ਪਵੇ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹੀ ਕੰਮੀਂ ਪਾਇਆ ਇਸ ਵਰਾਨ ਹੀ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਮਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਭੱਟੀ - ਕਮਲਾ, ਕਮਲਾ ਝੂਟੇ ਪੰਘੁੜੇ ਨੀਂਦਰਾ ਦੇ ਖੇਤ ਉਜੜਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੱਝੀਆਂ ਪਲਣ ਮਹਿਤੇ ਦੀਆਂ! ਘਰ ਘਰ ਹੋਣ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਮਲੇ ਪੁੱਤ!...ਹਾਂ, ਪਰ ਅੱਜ ਲੱਗੂ ਨਾ ਪਤਾ।

ਮੁਸਾਹਿਬ (ਭੱਟੀ ਨੂੰ) - ਤੂੰ ਨਾ ਬੋਲ ਬਈ!

ਰਾਇ - ਸੁਣ ਮਹਿਤਾ! ਹੋਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਬੱਚਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਜੁ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਦੋਸ਼ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਪਰ ਤੂੰ ਏਸ ਭੱਟੀ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਭਰ ਦੇਹ, ਏ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਣਾ, ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਈਹਾ ਈ।

ਭੱਟੀ - ਸ਼ਾਲਾ ਗੱਦੀ ਹਰੀ ਰਹੀ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਬਣੇ ਰਹਿਣੀ, ਤੋਲ ਘੱਤਿਆ ਈ ਨਿਆਂ, ਤੱਕੜੀ ਕਨਿਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਤੋਲ ਘੱਤਿਆ ਈ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ।

ਭੱਟੀ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਕਈ ਲੋਕੀ ਆਏ ਤੇ ਹੋਰ ਬੀ ਆ ਰਹੇ ਸੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸੇ ਭੱਟੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ - ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਦਾ ਤਾਂ ਤੱਕੋ।

ਭੱਟੀ (ਪਿੱਛੇ ਤੱਕ ਕੇ) - ਸੌ ਵੇਰੀ ਤੱਕ ਲਓ, ਤੀਲਾ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਣਦਾਰ।

ਰਾਇ - ਓ ਤ੍ਰਿਆਕਲਾ ਸੱਚ ਆਖਿਆ ਹਈ। ਨਿਆਂ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਵੱਲੀ ਸਬੂਤ ਨਾ ਲਏ ਹੋਣ। (ਉੱਚੀ) ਦੇ ਪਿਆਦੇ ਜਾਓ ਨਾਲ ਜਾਏ ਭੱਟੀ ਤੇ ਜਾਏ ਕੂਤੀਆ, ਜਾਓ ਕੂਤ ਲਓ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤਦ ਦੋ ਪਿਆਦੇ ਤੇ ਭੱਟੀ ਗਏ ਤੇ ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਛ ਆਏ।

ਪਿਆਦੇ - ਸੁਹਣੇ ਮਾਲਕ ਜੀਓ, ਭੱਟੀ ਨੇ ਜੋ ਖੇਤ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੱਝੀਆਂ ਚਰ ਗਈਆਂ, ਲਹਿ ਲਹਿ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਣਕ ਓਵੇਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਰਾਇ ਕੂਤੀਏ ਵਲ ਤੱਕਿਆ।

ਕੂਤੀਆ - ਮੱਝੀਆਂ ਚਰ ਜਾਣ ਦਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ, ਤੀਲਾ ਡੱਕਾ ਭੰਨਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਰਾਇ (ਹਰਿਆਨ ਹੋ ਕੇ) - ਕਿਉਂ ਓਏ ਭੱਟੀ! ਏਹ ਤ੍ਰੈਏ ਸੱਚ ਆਖਦੇ ਹਨ?

ਭੱਟੀ - ਕੂੜ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਸੱਚ ਈਹਾ ਏ, ਜੋ ਏ ਸੱਚ ਪਏ ਕੂਕਦੇ ਨੇ।

ਰਾਇ - ਫੇਰ ਤੂੰ ਕੂੜੀ ਫਰਿਆਦ ਕਿਉਂ ਲਾਈ ਸੀ? ਕੂੜੇ ਰੋਣੇ ਕਿਉਂ ਰੋਏ ਸਨ?

ਭੱਟੀ - ਸਹੁੰ ਅੱਲਾ ਪਾਕ ਦੀ, ਸਹੁੰ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪੁੱਤ ਦੀ, ਜੁਆਨੀਓਂ ਟੁੱਟਾਂ ਜੇ ਮੈਂ ਕੂੜ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ, (ਚੋਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਅਡੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਬਾਲਕੇ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ)।

ਰਾਇ - ਫੇਰ ਹੁਣ ਖੇਤ ਹਰਾ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਕਰ ਗਿਆ ਏ?

ਭੱਟੀ - ਰਾਇਆ! ਦੁਹਾਈ ਏ ਅੱਲਾ ਪਾਕ ਦੀ, ਏ ਮੁੰਡਾ ਕੋਈ ਸਾਹਿਰੀ ਏ, ਜੋਗੀਆਂ ਜੰਗਮਾਂ ਪਾਸ ਬੈਠਦਾ ਏ, ਤਪੇ ਇਸ ਦੇ ਯਾਰ ਨੇ, ਇਸ ਕੋਈ ਲੋਹੜਾ ਮਾਰਿਆ ਏ, ਮੰਤ੍ਰ ਫੂਕਿਆ ਸੁ ਜੋ ਖੇਤ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹਰਿਆ ਥੀ ਵੰਵਿਆ ਏ।

ਰਾਇ - ਸੱਚ ਕਹੁ ਤੂੰ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਖੇਤ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ?

ਭੱਟੀ - ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹੁ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਏ ਵੇਂਦੇ ਨੇ
ਰੱਤੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ। ਸਹੁੰ ਰਸੂਲ ਪਾਕ ਦੀ, ਇਕ
-ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖੜਾ।

ਰਾਇ (ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ) - ਦੱਸੋ ਬਈ ਕੀ ਸਮਝਨੇ
ਉ?

ਇਕ - ਮਹਿਤੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਕਮਲਾ ਨਹੀਂ, ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਹੈ,
ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਵਰੇਸ ਏ, ਗੂੜੀਆਂ ਨੀਂਦਰਾ ਦੀ ਉਮਰਾ ਏ,
ਹੋਣਾ ਕੀਹ ਏ, ਮੱਝੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਇਕ ਰੁੱਗ ਕਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰ
ਲਿਆ ਹੋਸੀ। ਏਸ ਨੂੰ ਖੇਤ ਉਜਾੜਿਆ ਦਿਸ ਪਿਆ ਹੋਊ ਸੁਰਾਬ
(ਸੂਰਜ ਤਪੇ ਤੇ ਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੁੱਠਾਂ ਦੇ ਝਾਉਲੇ
ਪੈਣੇ) ਹੁੰਦਾ ਏ ਜਿਵੇਂ।

ਭੱਟੀ - ਕਿਉਂ ਕੂੜ ਮਰੇਂਨਾ ਏਂ, ਕੁਸ਼ਾਮਤੀਆਂ! ਰੱਬ ਤੋਂ
ਭੁੱਲਿਆ!

ਦੂਜਾ - ਨਹੀਂ ਜੁਨਾਬ! ਭੱਟੀ ਸੱਚਾ ਏ! ਨਾਨਕ ਜੋਗ
ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਏ, ਏਸ ਨੇ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਪੀਰੀ ਲਾਈ ਏ!

ਤੀਜਾ - ਇਹ ਰਯਾਜ਼ਤੀ ਆਦਮੀ ਏ, ਜਿਸਨੂੰ ਤਪਾ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਦੇ ਵੱਸ ਕਈ ਦੇਵ ਜਿੰਨ ਨੇ, ਇਸ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਤਪ-ਬਲ ਨਾਲ ਅਨਹੋਣੀ ਹੋਣੀ ਕਰ ਵਿਖਾਈ ਏ।

ਚੌਥਾ - ਜੁਨਾਬ! ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਬੱਚਾ ਆਮ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ,
ਨਾ ਜੋਗੀ ਹੈ ਨਾ ਸਾਹਿਰੀ। ਇਹ ਔਲਾ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਏ,
ਔਲਾ ਨੇ ਇਸ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਰੱਖ ਲਈਏ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ
ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਡਿੱਠਾ ਏ; ਉਥੇ ਏਹ ਔਲਾ ਦਾ ਆਪਣੀ
ਹਿੰਦਕੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਨਾ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਝੁੰਮਦਾ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਇਕ ਮੌਲਵੀ - ਰਾਇ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਨਿਆਂ ਕਰ
ਲਓ, ਔਲਾ ਦੇ ਭੇਤ ਔਲਾ ਜਾਣੇ। ਜੇ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਸੁ ਹੋਇਆ।
ਭੱਟੀ ਖੁਸ਼ ਹੈ, ਘਟ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੁ, ਸੋ ਟੋਰੇ ਸੁ। ਮਹਿਤਾ
ਸੁਰਖਰੂ ਹੈ, ਉਜਲੇ ਮੂੰਹ ਘਰ ਜਾਵੇ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿਓ,
ਜਾਏ, ਖੇਡੇ ਮੌਲੇ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਦਾ ਵੇਲਾ
ਹੋਇਆ ਏ।

ਰਾਇ - ਹਾਂ ਬਈ ਠਕਿ ਹੈ, ਜਾਓ ਬਈ ਸਾਰੇ।

ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਗਲੇ
ਤੋਂ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਡਾਢੇ ਦਿਲ ਖਿੱਚਵੇਂ ਢੰਗ
ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਂਵਿਆਂ ਗਿਆ -

ਜੋਗੀ ਹੋਵੈ ਜੋਗਵੈ ਭੋਗੀ ਹੋਵੈ ਖਾਇ ॥

ਤਪੀਆ ਹੋਵੈ ਤਪੁ ਕਰੇ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਮਲਿ ਨਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ ਭਾਈ ਜੇ ਕੋ ਬਹੈ ਅਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੈਸਾ ਬੀਜੈ ਸੇ ਲੁਣੇ ਜੇ ਖਟੇ ਸੁ ਖਾਇ ॥

ਅਗੈ ਪੁਛ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੁਣ ਨੀਸਾਣੈ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥

ਤੈਸੇ ਜੈਸਾ ਕਾਢੀਐ ਜੈਸੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥

ਜੇ ਦਮੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਸੇ ਦਮੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥

ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਬੈ ਕਰੀ ਜੇ ਕੋ ਲਏ ਵਿਕਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਈ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਨਾਹੀ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੦

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਜੋਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋਗ ਕਰੇ, ਭੋਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਛਕੇ ਛਕਾਵੇ, ਤਪੀਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਪ ਕਰੇ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਮਲ-
ਮਲ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। ਪਰ ਜੇ ਬੈਠ ਕੇ (ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ)
ਅਲਾਪ ਕਰੇ (ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ) ਤਾਂ ਹੋ ਕਰਤਾਰ! ਤੇਰੀ ਸੱਦ ਸੁਣਾਈ
ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਤਪੀ ਆਪਣੇ
ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸੁਰਤ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਗੀ; ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਸਾਂਈ! ਤੇਰਾ ਸੱਦ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ
ਹੋ, ਕੋਈ ਜੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਲਾਪ ਕਰੇ, ਸੋ ਸਾਂਈ ਦਾ
ਸੱਦ ਸੁਣੇ। ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਅੱਗੇ 'ਅਲਾਇ' ਦੇ ਦੋ ਅੰਗ ਦਸੇ ਹਨ।
ਇਕ 'ਸੁਭ ਕਰਣੀ' ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹਰਦਮ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ
ਕਰਨਾ। ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ੧. ਕੰਮ ਭਲੇ ਕਰੇ। ੨. ਅੱਗੇ ਗਿਆਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੇ
ਹੋਣਗੇ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਤਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ,
ਨਿਸਫਲ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਇਹ 'ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ' ਰੂਹ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ
ਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ
ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜਨਮ ਬ੍ਰਿਥਾ ਗਿਆ।

ਰਾਇ ਅੱਗੇ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ
ਦੀਵਾਨਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਰਾਇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਵਰਤ ਗਿਆ ਇਕ ਮਾਜਰਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ
ਦਿਵਾਨਾ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਇੰਝ ਖੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਦੇਸ਼, ਅਡੋਲ
ਯੂਸਫ ਖੜਾ ਹੈ ਖੇਤੀ ਦਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਹਣਾ ਸਜਾਦਾ, ਮਾਸੂਮ,
ਅਟੰਕ! ਕਈ ਜਾਣੇ ਖੜਾ ਹੈ ਇਥੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਥੇ।
ਫੇਰ ਜਦ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਲਟਕਾਂ ਨਾਲ ਟੁਰਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਮਹਿਤੇ ਨਾਲ, ਕਿੰਝ ਖੁਸ਼ ਇਲਹਾਨੀ ਨਾਲ ਮੋਹਦਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ। ਨਾਲ ਹਰਿਆਨੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ਰਾਇ ਨੂੰ, ਖੇਤ
ਕਿਵੇਂ ਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ! ਫੇਰ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਸੱਦ
- 'ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ ਜੇ ਕੋ ਬਹੈ ਅਲਾਇ' ਰਾਇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ,
ਕੀ ਇਸ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਇਲਹਾਮ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ
ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਬੈਠਾ ਰੱਬ ਦਾ ਅਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹ
ਵੀਚਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਰਾਇ ਘਰ ਗਿਆ, ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਸੁੱਤਾ, ਪਰ
ਜਦ ਨੀਂਦ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਆਵੇ, 'ਜੇ ਦਮੁ ਚਿਤਿ ਨ
ਆਵਈ ਸੇ ਦਮੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ।' ਮੇਰੇ ਬੀ ਦਮ ਬਿਰਥਾ ਪਏ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਔਲਾ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ ਨੂੰ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਇਸ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਊਗਾ ਨਾ ਯਾਦ।
ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸਰੂ ਵਾਂਗ ਖੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੱਥਾ ਕਿਵੇਂ ਲਸਦਾ
ਹੈ, ਚਿਹਰਾ ਕਿਵੇਂ ਨੂਟ ਫੁਹਾਰ ਸੱਟਦਾ ਸੀ। ਦੋਸੀ ਬਣਾਇਆ
ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਵੇਂ ਖੜਾ ਸੀ ਅਸਮਤ ਦਾ ਬੁੱਤ, ਅਡੋਲ,
ਗੰਭੀਰ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ। ਘਬਰਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਲੋਹੜਾ ਏ, ਖੇਤ ਹਰਾ
ਖੜਾ ਏ ਤੇ ਆਖਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਏ ਕੂੜ ਪਿਆ ਮਰੇਂਦਾ ਜੇ,

ਖੇਤ ਤਾਂ ਹਰਾ ਖੜਾ ਏ। ਇਹ ਦਿਵਾਨਾ ਏ? ਅਕਲੋਂ ਘੁੱਬਾ ਦਿਵਾਨਾ? ਕਿ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਸੱਦਾਂ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਮਹਿਵ ਦਿਵਾਨਾ, ਕਿਵੇਂ ਕੂਕਿਆ ਸੀ -

ਸਚੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ਬਹੁੜਿ ਨ ਪਾਵੈ ਤਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੯

7. ਜਨੇਊ

ਗਿਆਨੁ ਜਨੇਊ ਧਿਆਨੁ ਕੁਸਪਾਤੀ ॥ ਅੰਗ - ੩੫੫

ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੈਵੀ ਬਾਲਕੇ ਦੇ ਰੰਗ ਹੁਣ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਵਾਲੇ ਤੱਕੇ। ਹਾਂ, ਰੱਬੀ ਬਾਲਕਾ ਹੁਣ ਰੋਜ਼ ਜਾਵੇ, ਮੱਝੀਆਂ ਚਰਾਵੇ, ਹੱਸਦਾ ਘਰ ਆਵੇ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਢੁੱਕ ਪਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੰਵੂ ਪਾ ਕੇ ਕੁਲਾਰੀਤ ਕਰ ਲਈਏ, ਬੱਚਾ ਸਿਆਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਹੋਸੀ। ਸੋ ਜੰਵੂ ਦਾ ਦਿਨ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਕ ਕਬੀਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸੱਦਿਆ ਆਇਆ, ਰਸਤ ਪਾਣੀ ਪਹਿਲੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੇ। ਜੱਗ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਮੂਜਬ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਜਦ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਤਦ ਜੰਵੂ ਲਿਆਇਆ ਜੋ ਗਲੇ ਪਾਵੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੰਗ ਤੱਕ ਕੇ ਜੰਵੂ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲੀਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ - ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋ ਪੰਡਤ ਜੀ?

ਜਦ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਆਪ ਉੱਚ ਕੁਲ ਦੂਜ ਹੋ, ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਜਨਮ ਹੈ, ਇਹ ਰਸਮ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਨੈਣ ਰਸੀਲੇ ਇਕ ਤਰਸ ਭਰੀ ਤੱਕ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਵਲ ਤੱਕੇ ਤੇ ਬੋਲੇ-

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥
 ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥
 ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੧

ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਬੋਲੇ -

ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥
 ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬਿਆ ॥
 ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥
 ਅੰਗ - ੪੭੧

ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਦਾ ਦਿਲ ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੁਣ ਕੇ ਹਿੱਲ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਅਨੁਮਾਨ ਸੱਚੇ ਭਾਸਣ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਰੀਤੀ ਦਾ ਬੱਝਾ ਆਖਣ ਲੱਗਾ - ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਜੀ! ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਠੀਕ ਹੈ, ਉਹ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਹ ਜਨੇਊ ਵੇਦਕ ਰੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਸਭ ਜੰਵੂ ਪਹਿਨਦੇ ਆਏ, ਆਪ ਬੀ ਪਹਿਨੋ, ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ ਧਰਮ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ -

ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥

ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥

ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮਣੁ ਵਟੇ ਆਇ ॥
 ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ ਸਭੁ ਕੇ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥
 ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੧

ਤਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜ਼ਰਾ ਡਰ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਵਤਾਰ ਜਾਤਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿਖਾ ਸੂਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਜਗਜੋਪਵੀਤ ਨਾਲ ਅਜੋੜ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਫਿਰ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਆਖਦਾ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਗਾ ਉੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ ਸੋ ਸਾਰਾ ਗਿਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਸੱਚ ਹੈ ਸੱਚ। ਪਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮਰਿਯਾਦਾ ਕਰਨੀ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਭਲਾ ਜੇ ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਤ ਦੇ ਜੰਵੂ ਨੂੰ ਪਸਿੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਜੰਵੂ ਪਾਵੇਗਾ? ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਛੀਏ। ਸੋ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਤਰ ਮਿਲਿਆ -

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥
 ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਸਿ ਪੂਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੧

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਕੰਘੀ ਫਿਰੀ ਕਿ ਕੈਸਾ ਉੱਚਾ ਉੱਡਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਬਾਲਕ ਹੈ। ਲੋਕ ਲਾਜ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਫੇਰ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਮਿੰਨਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੀਉ ਜੀ! ਇਹ ਮਰਿਯਾਦਾ ਹੈ, ਏਸ ਬਿਨਾਂ ਵਰਣ ਸੰਕਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਾਗੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਆਪ ਦਾ ਤਾਗਾ ਮਨ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਨਾਓ ਸਾਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਪਹਿਨ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਦਾ ਏਹ ਜਨੇਊ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਨ ਲਓ ਸਾਡੇ ਹੱਥੋਂ ਪਰ ਉਸ ਨਿਰਭੈ ਤੇ ਸਤਿ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਗਰਜ ਕੇ ਆਖਿਆ -

ਤਗੁ ਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤਗੁ ਨ ਨਾਰੀ ॥
 ਭਲਕੇ ਬੁਕ ਪਵੈ ਨਿਤ ਦਾੜੀ ॥
 ਤਗੁ ਨ ਪੈਰੀ ਤਗੁ ਨ ਹਥੀ ॥
 ਤਗੁ ਨ ਜਿਹਵਾ ਤਗੁ ਨ ਅਖੀ ॥
 ਵੇਤਗਾ ਆਪੇ ਵਤੈ ॥
 ਵਟਿ ਧਾਗੇ ਅਵਰਾ ਘਤੈ ॥
 ਲੈ ਭਾੜਿ ਕਰੇ ਵੀਆਹੁ ॥
 ਕਵਿ ਕਾਗਲੁ ਦਸੇ ਰਾਹੁ ॥
 ਸੁਣਿ ਵੇਖਹੁ ਲੋਕਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥
 ਮਨਿ ਅੰਧਾ ਨਾਉ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੧

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਦਾ ਮਨ ਕਾਂਬਾ ਖਾ ਕੇ ਵਟੀਜ ਗਿਆ ਤੇ ਨਿਉਂ ਗਿਆ -

ਸੁਨ ਹਰਦਜਾਲ ਸੁ ਅਸ ਉਪਦੇਸੁ ॥
 ਰਿਦੈ ਧਾਰ ਲਿਯ ਲਖਿ ਜਗਤੋਸੁ ॥
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨ ਧੰਨ ਵਖਾਣਹਿ ॥
 ਆਪਨ ਗੜਿ ਤੁਮ ਆਪਹਿ ਜਾਣਹਿ ॥

ਨਾ: ਪ੍ਰ:

ਚਲਦਾ.....।'

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)

ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803

ਰਕਤਚਾਪ - (Bloodpressure)

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿਚ ਵਾਯੂ ਖੂਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖੂਨ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਕਤ ਸਬੰਧਤ ਰਕਤਚਾਪ (ਬਲੱਡਪਰੈਸ਼ਰ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਵਾਯੂ ਹੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

ਕਾਰਣ - ਇਹ ਰੋਗ ਦਾ ਵਾਯੂ ਦਾ ਵਧਣਾ-ਘਟਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ - 1. ਸਰੀਰਕ 2. ਮਾਨਸਿਕ

ਸਹਾਇਕ ਕਾਰਣ - 1. ਆਹਾਰ ਵਿਹਾਰ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣਾ। 2. ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੋਟਾਪਾ, ਰਾਤਰੀ ਚਰੀਆ, ਰਿਤੂ ਚਰੀਆ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ। 3. ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੋਟਾਪਾ 4. ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ 5. ਹਾਜ਼ਮੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਣਾ। 6. ਰਕਤ ਦੋਸ਼ (ਖੂਨ ਦੀ ਖਰਾਬੀ) 7. ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ 8. ਪੁਰਾਣੀ ਕਬਜ਼ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ 9. ਚਾਹ, ਮਿਰਚ, ਤੇਲ, ਮਾਸ ਮੱਛੀ ਆਦਿ 10. ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ 11. ਅਚਾਨਕ ਦੁਰਘਟਨਾ ਕਾਰਣ ਖੂਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ 12. ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰੋਗ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ੧੩. ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਾਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ 1. ਉੱਚ ਰਕਤ ਚਾਪ (ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ) ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਯੂ ਵਧਣਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਬਣ ਕੇ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦਰਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿਚਾਅ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਝਰਨੂਹਟ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚ ਬੇਚੈਨੀ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਭਾਰੀਪਨ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੂਕੀ (ਸੁਸਤੀ) ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਬੁਖਾਰ ਵੀ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਕਤਚਾਪ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਧ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅੰਗ ਵੀ ਖੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਧਰੰਗ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ-ਕਦੇ ਰਕਤਚਾਪ ਵਧਣ ਨਾਲ ਬਰੇਨ ਹੈਮਰਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਾਅ - ਉੱਚ ਰਕਤ ਚਾਪ ਵਾਸਤੇ ਅਸਰਗੰਧ ਚੂਰਣ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ, ਸਰਪਗੰਧਾ ਔਧ ਗ੍ਰਾਮ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਲਵੇ। ਹਾਈ ਬਲੱਡਪਰੈਸ਼ਰ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਿੱਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਿਲੋਸਤ ਔਧ ਗ੍ਰਾਮ, ਪ੍ਰਵਾਲ ਪਿਸ਼ਟੀ ਦੋ ਰੱਤੀ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸੇਵਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸਰਗੰਧਾ ਚੂਰਣ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਥਾਈ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਹਾਰ - ਫਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਲਾ, ਨਾਸ਼ਪਤੀ, ਅੰਗੂਰੂ, ਮੁਸੱਮੀ ਲਾਭਕਾਰੀ।

ਦਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ - ਮੂੰਗੀ, ਅਰਹਰ ਦੀ ਦਾਲ ਅੱਛੀ ਹੈ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ - ਲੋਕੀ (ਕੱਦੂ), ਟਮਾਟਰ ਟਿੰਡੂ ਆਦਿ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ।

ਦਾਲ, ਸਾਗ ਵਿਚ ਸੋਧਾ ਨਮਕ (ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਲੂਣ) ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਵਰਤੇ।

ਨਿਮਨ ਰਕਤਚਾਪ-(Low Bloodpressure)

ਇਸ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦਾ ਦਬਾਵ ਸੁਭਾਵਿਕ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿੱਲਾਪਣ, ਚੱਕਰ, ਥਕਾਵਟ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਝੁਣ-ਝੁਣਾਹਟ ਤੇ ਸੁੰਨਾਪਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਛੇਤੀ ਕਾਬੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਉੱਪਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਘੱਟ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਦਾ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਪਾਅ - ਇਸ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਤ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਵਰਤਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ - ਨਿਮਨ ਰਕਤਚਾਪ (ਲੋ ਬਲੱਡਪਰੈਸ਼ਰ) ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਸੈਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਬਲੱਡਪਰੈਸ਼ਰ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਲੋ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ, ਕ੍ਰੋਧ, ਚਿੰਤਾ, ਦਿਨ ਵਿਚ ਸੋਣਾ, ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ, ਵਰਜਿਸ਼ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ।

ਅਜਮਾਇਸ਼ੀ ਯੋਗ - ਅਸਰਗੰਧਾ, ਗਿਲੋ ਚੂਰਨ, ਸਰਪਗੰਧਾ, ਅਰਜਨ, ਆਂਵਲਾ ਸਮਭਾਗ ਲੈ ਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਖੁਰਾਕ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਦੋ-ਦੋ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਲਵੋ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਰਕਤਚਾਪ (Bloodpressure) ਨਾਲ ਗੁਸਤ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਧੁਨਿਕ ਚਿਕਿਤਸਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਰੋਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਯੁਰਵੇਦ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਾਲ ਰੋਗ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 46)

ਪਉੜੀ ਚੌਦਵੀਂ

ਮੰਨੈ ਮਾਰਗਿ; ਠਾਕ ਨ ਪਾਇ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਮਾਰਗਿ=ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜਮਦੂਤ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਠਾਕ=ਰੁਕਾਵਟ ਵਾ: ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤਪਸ਼ ਵਾਲੀ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਗਰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੪

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਜਮ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਗਰਮੀ ਦਾ ਕਣਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਛਾਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤਦ ਵੀ ਜਮ ਪੁੰਨ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ -

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੁਟੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੭

ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਜਮ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਲੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਪੁੰਨ ਆਤਮਾ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਹ ਲਾਲਚ ਜਾਗਾਤੀ ਘਾਟ ॥

ਦੂਰਿ ਰਗੀ ਉਹ ਜਨ ਤੇ ਬਾਟ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਠਾਕ ਨ ਹੋਤੀ ਤਿਨਹੁ ਦਰਿ ਜਿਹ ਹੋਵਹੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੫

ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਨੀਸਾਣਿ ਠਾਕ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੭

ਅਥਵਾ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਮਾਰਗਿ=ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਖਾਏ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਰਾਗ ਦਵੈਸ਼ ਆਦਿ ਵਾ: ਭੇਦਵਾਦੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਠਾਕ=ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਇ=ਪਾ ਸਕਦੇ।

ਮੰਨੈ; ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਜਾਇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਆਬਰੂ ਵਾਲਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਗਟੁ=ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਮਾਣ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਤਿ ਸਿਉ=ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਨਾਲ ਪਰਗਟੁ=ਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇ=ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐ ਫਿਰਿ ਬਿਘਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪੰਥੁ ਪਰਗਟਾ ਨਾਮੇ ਸਭ ਲੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪੧

ਅਥਵਾ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਧਰਮ, ਦਇਆ, ਵੀਚਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਿਉ=ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਿ=ਪਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੫

ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਜਨੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ॥ ਅੰਗ - ੧੧੭੪

ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਪਤਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਉ=ਨਾਲ (ਸਾਥ) ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁਆ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਵੈ

ਮਿਲਉ ਗੋਪਾਲ ਨੀਸਾਨੁ ਬਜਈਆ॥

ਅੰਗ - ੮੩੩

ਮੰਨੈ; ਮਗੁ ਨ ਚਲੈ ਪੰਥੁ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥੁ=ਭੋਖਾਂ ਦੇ ਮਗੁ=ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਨ=ਨਹੀਂ ਚਲੈ=ਚੱਲਦੇ ਅਥਵਾ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਵਾਲੀਆਂ ਮਗੁ=ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ ਸਗੋਂ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਪੰਥੁ=ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਚਲੈ=ਚੱਲਦੇ ਹਨ।

....ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇਆ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੫, ਪਉੜੀ ੧੩

ਇਕੁ ਉਤਮ ਪੰਥੁ ਸੁਨਿਓ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ

ਤਿਹ ਮਿਲੰਤ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੬

ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਮਗੁ=ਮਾਰਗ ਭਾਵ ਮੌਤ ਦੇ ਪੰਥੁ=ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਨ ਚਲੈ=ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਮਗੁ=ਰਾਹ ਉਪਰ ਨ=ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ, ਸਗੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੇ ਪੰਥੁ=ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਚਲੈ=ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

ਮੰਨੈ; ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਸਨਬੰਧੁ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਸਨਬੰਧੁ=ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਜਾਂ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆ ਜਾਣ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕੱਟ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ,

ਪਰੰਤੂ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮੀ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ ਸੀ ਤੱਕ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸੇ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਰੰਬੀ ਨਾਲ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸੰਗ ਨਿਭਾਈ। ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ ਸਗੋਂ ਜਾਮ-ਏ-ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਜਾਣਾ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਰੁੱ ਨਾਲ ਲਪੇਟ ਕੇ ਜਲਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੰਗ 'ਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨਾ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਧਰਮ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਧਰਮ=ਧਰਮਰਾਜ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ ਸਨਬੰਧੂ=ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਧਰਮਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੇ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ=ਦੀਨ ਦੇ ਜੋ ਗੁਣ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਸੰਜਮ ਵੀਚਾਰ, ਕਰੁਣਾ, ਵੈਰਾਗ, ਵਿਵੇਕ, ਮੁਕਤਾ, ਮੈਤ੍ਰੀ, ਉਪੇਖਿਆ ਤੇ ਦਾਨ ਆਦਿ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨਬੰਧੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸਾ ਨਾਮ; ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸਾ=ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਿਰੰਜਨੁ=ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਨਿਰੰਜਨੁ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਇ=ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ; ਮਨਿ ਕੋਇ॥

ਜੇ ਕੋ=ਜੇਕਰ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮਨਿ=ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨਿ=ਮੰਨਣ ਕਰਨਾ ਜਾਣੇ, ਉਹ ਉਸ ਨਿਰੰਜਨੁ=ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੌਦਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲੋਕ ਦੇ ਭਾਉ=ਭਗਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਰੋਕ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਆਦਿ ਦੇ ਮਗੁ=ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ਪੰਦਰਵੀਂ

ਮੰਨੈ; ਪਾਵਹਿ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ॥

ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਮੋਖੇ=ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦੁਆਰੁ=ਦੁਆਰਾ (ਦਰਵਾਜ਼) ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਪਾਵਹਿ=ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਹ ਦੁਆਰੁ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੀ ਮੋਖੁ=ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ, ਪਾਵਹਿ=ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਹ ਦੁਆਰੁ=ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਭਾਵ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਮੋਖੁ=ਮੁਕਤੀ ਪਾਵਹਿ=ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੧

ਅਥਵਾ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਦੁਆਰੁ=ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮੋਖੁ=ਮੁਕਤੀ ਪਾਵਹਿ=ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ=ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਵਹਿ=ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ : ਸਲੋਕ ਸਮੀਪ ਸਰੂਪ ਔ ਚਉਥੀ ਸਾਯੁਜ ਪਛਾਨ।

ਮੁਕਤੀ ਚਹੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ, ਕਹਿਤ ਹੈ ਬੁਧੀਵਾਨ॥ (ਛੱਤੀਸ ਗਿਆਨ)

ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੧. ਸਾਲੋਕਯ: ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ੨. ਸਮੀਪਯ: ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋਣਾ; ੩. ਸਰੂਪ : ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਤੁਲ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ੪. ਸਾਯੁਜਯ : ਇਸ਼ਟ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਮ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ=ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ (ਸਮ, ਸੰਤੋਖ, ਸਤਿਸੰਗ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ) ਨੂੰ ਪਾਵਹਿ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮੰਨੈ; ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤਾਂ ਸੁਧਾਰਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰੈ=ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਹਰਿ ਜਨੁ ਪਰਵਾਰੁ ਸਧਾਰੁ ਹੈ ਇਕੀਹ ਕੁਲੀ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੬੬

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਕੁਲੁ ਉਪਰੈ ਸਭੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਬਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੧

ਤਰੇ ਕੁਟੰਬੁ ਸੰਗਿ ਲੋਗੁ ਕੁਲੁ ਸਬਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੦

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨੈ = ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਪਤਨੀ, ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰੁ=ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੀ, ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਦੀ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਮਨਾਵਾਂ

ਦੀ ਪਰਵਾਰੈ (ਪਰ+ਵਾਰੈ) ਵਾੜੈ=ਵਾੜ ਤੋਂ ਪਰ=ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰੁ=ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੰਨੈ; ਤਰੈ ਤਾਰੇ ਗੁਰੁਸਿਖਾ॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਦੀ (ਸਿੱਖ ਦੀ) ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਰੰਤੂ ਕਲਿਆਣ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਤਾਂ ਤਰੈ=ਤਰੇ ਹੋਏ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਵ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਐਸੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੋਹਿ ਤਾਰੈ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੦੧
ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸੰਗਤਿ ਉਧਰੈ ਜਿਨ ਰਿਦੈ ਵਸਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੪੧

ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਕਰਾ ਕੇ ਤਾਰਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ ਵਡੇ ਭਾਗੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੨੪

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਇਥੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਿਧ ਪੁਛਣਿ ਸੁਣਿ ਬਾਲਿਆ! ਕਉਣੁ ਸਕਤਿ ਤੁਹਿ ਏਥੇ ਲਿਆਈ॥
ਉਉ ਜਪਿਆ ਪਰਮੇਸਰੋ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸੰਗਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੨੮

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਵਿਖੇ ੨੬ ਸਾਲ, ੯ ਮਹੀਨੇ, ੧੩ ਦਿਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਤਪੱਸਿਆ ਸਾਧੀ, ਭਾਵ ਮੰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪੱਸਿਆ ਭਯੋ॥
ਵੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ॥ *ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੫*

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਮੰਨਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੰਨਣ ਕਰਦਾ ਕੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਿਆ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨੈ=ਮੰਨਣ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਤਰੈ=ਤਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖ=ਗੁਰੂ ਜੀ

ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਤਾਰੇ=ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:

ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫
ਓਹੁ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਆਪਿ ਚਲਦਾ ਹੋਰਨਾ ਨੋ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ
ਪਾਏ॥ ਅੰਗ - ੧੪੦
ਆਪਿ ਤਰੈ ਗੁਰ ਸਿਖ ਤਰੇਹੀ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੩)

ਐਸਾ ਨਾਮੁ; ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਐਸਾ=ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮੁ=ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਰੰਜਨੁ=ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਰੂਪੀ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਜੇ ਕੇ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ; ਮਨਿ ਕੋਇ॥

ਜੇਕਰ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨਿ=ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਮਨਿ=ਮਨ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣੈ=ਜਾਣ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਰੰਜਨੁ=ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਣੈ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤਰ ਸਕਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਾਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੮

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ 'ਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੰਨਣ ਸਾਧਨ ਤੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਦਰਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੁਆਰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਨਮੱਤੀਏ ਤੋਂ ਗੁਰਮੱਤੀਏ ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਜਹਾਜ਼ (ਬੋਹਿਥਾ) ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਤਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੀ ਭਿਖਿਆ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਹਾਤਮ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਮੰਨਣ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ, ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੰਨਣ ਸਾਧਨ ਦੀਆਂ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਦੂਸਰੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਉਨਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-57)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਗੁਣ ਇਹ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਇਕ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਈ ਅਕਾਲ ਵੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਧਿਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਇਕ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਚੂਲੀਆਂ ਪੈ ਕੇ ਵਿਚਾਰ, ਨੇਤਰ ਅੰਦਰ ਪੈ ਕੇ ਨੇਤਰ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਇਕੋ ਅਕਾਲ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਿਰਦਾ ਇਕ ਐਸਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਉਪਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਚੂਲੀਆਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫਤਹਿ" ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਸਹਿਤ ਨਵੇਂ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹਾਂ ਫਿਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਲਾਲਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਉਦਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਪੈਰ ਚੁੰਮਣਗੇ, ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਦ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮੇਰਾ ਰਾਹ ਰੋਕ ਸਕੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੇਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਪਈਆਂ ਚੂਲੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇੱਕੋ ਹੀ ਅਕਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਹਰ ਫੁੱਲ ਤੇ ਹਰ ਕਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਤੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਅੰਦਰੋਂ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਤੱਕ ਕੇ ਵਿਗਾਸ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਇਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਧਰਮ ਹੈ, ਸਿਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਨਿਸਚਾ ਤੇ ਅਮਲ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੁੰਡਲਨੀ ਨਾੜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਝਰਨਿਉਂ ਪਰ੍ਹੇ ਸਹਿਜ ਦਲ ਕੰਵਲ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਹਾਨ ਸੁੰਨ ਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ਗਾਹ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਨ ਗਮ, ਨ ਕੋਈ ਸੋਚ ਹੈ, ਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਣਨ ਮਿਟਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਇਸੇ ਹੀ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਹਕਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਲੋਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆਪ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦੁਖੀ ਕਲਪਦਾ ਤੇ ਸੜਦਾ ਹੋਇਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦੁਖ ਵੀ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਬਣ ਕੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਹਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਰਾਲੇ ਤੇ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮਨ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਫਤਹਿ ਹੋਣ ਦੀ ਚਾਬੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰਕੇ

ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅੱਖੀਂ ਤੇ ਸਾਫ ਤਕ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਇਕ ਪਾਵਨ ਹਸਤੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਤੌਰ ਪਰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਮੰਨੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਆਪ ਉਤਮ ਗੁਣ, ਗੁਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ਕੇ ਪਾਵਨ ਹੋਏ ਤੇ ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਅਭੇਦਤਾ ਦੇ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਅਨੰਦਪੁਰ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ, ਲੰਗਰ ਕਰਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਸਮੇਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲਖਤਾ ਹਿੱਤ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦਾ ਜਾਪ ਜਾਨਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਅੰਦਰ ਲਿਆ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਝਰਨਾਟ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਸਰੀਰ ਹੌਲਾ ਹੌਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸਰੀਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਨੂਰ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਰੂਪ ਕਿਰਿਆ ਚੀਜ਼ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰੂਪ ਤੇ ਏਸ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਰੰਗ ਰਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਜੀ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਹਾਸਲ ਰਿਹਾ।

ਇਹ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਤੇ ਜਾਤੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਇਕ ਅਤੋਲ ਅਮੋਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤਦ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਾਦਰ ਵਲੋਂ ਹੀ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਇਤਨੇ ਖਿਆਲਾਂ ਕਰਕੇ, ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਦੀ

ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਜੋ ਸਾਧਨ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੌਂਪੇ ਸਨ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਾਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਉਤਮ ਸੰਦੇਸ਼ ਕੰਮ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਕੌਮ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸੇਵਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਹਾਨ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਜਾਣ ਦੀ ਸਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸੂਲੀ ਤੇ ਗੋਲੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਸੱਚ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਇਕ ਐਸੇ ਰਾਜ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਮੁਹਬਾਜ਼ ਕੋਹੜਾ ਹੀਣਾ ਤੇ ਪਰ ਅਧੀਨ ਗੁਲਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਕੇਵਲ ਜੁਬਾਨੀ ਹੀ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਸਦੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਦੁਖੀ ਕਲਪਣਾ ਮਾਰੇ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਵੈਤ ਅੰਦਰ ਫਸੇ ਹੋਏ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤੱਕੇ ਤਦ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਗੀਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਰਿਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ ਕਰੋ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਬਿਰਧ ਹੈ। ਕਾਣੀ ਵੰਡ, ਧੱਕੇ ਤੇ ਜੁਲਮ ਅਨਿਆਏ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵੀ ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਜਗਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਪਣੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਟੇਕ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਛਾ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੁਰਤ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਭਵ ਤਾਰਨ ਸਾਧਨ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ਉਹ ਉਠਦੇ ਬਹਿੰਦੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਫਿਰ ਸੁਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਲ ਵਧਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਗੁਫਾ ਅੰਦਰ ਵਾਜਾ ਪਵਨ ਵਜ ਕੇ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਨਹਤ ਨਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਰਤੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣੀ, ਫਿਰ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੱਖੀਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਅੱਗੇ ਝੁਕਿਆ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਸਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਅੰਦਰ ਉਸਦੀ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸੀ। ਫਿਰ ਇਕ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਆਈ ਕਿ ਅਵਤਾਰ, ਸ਼ਹੀਦ ਤੇ ਮਹਾਨ ਭਗਤ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕੋ ਸਥਾਨ ਪਰ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਦਿਸੇ। ਆਖਰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਵੀ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਕ ਅਤਿ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਖਾਵੀਂ ਮਹਾਨ ਰੌਸ਼ਨ, ਪਰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਾਂਗਰ, ਗਰਮ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਤਿ ਸ਼ਾਂਤ ਨਿਰੰਤਰ ਤੇ ਪਰਮ ਸੁਖਦਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇਕ ਫਰਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸੁਰਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਉਹ ਉਸ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਇਸੇ ਹੀ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸਤਿ ਦੇ ਤਾਬਿਆਂ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਸੇ ਦੇ ਵਸੀ ਭੂਤ ਤੇ ਹਰ ਰੰਗ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ

ਦਿਸਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਮਸਤੀ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਣ ਨਾਲ ਅਤਿ ਉਚਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਹੀ ਝਲਕ ਨੂੰ ਮੂਸਾ ਕੋਹਤੂਰ ਪਰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬਿਹਬਲ ਤੇ ਬੇਬਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਅਕਹਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਾਦਕ ਸਿੱਖ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਹੋਏ ਤਦ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲਵੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਭੂਸ਼ਨ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਦਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਜਿਸ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਸੇ ਘਰ ਆਵੇ ਇਹ ਕੋਈ ਅਲੰਕਾਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਗ ਤੇਗ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਤਮ ਦਰਸੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗਾ ਸਥਾਨ ਵੀ, ਜਿਥੇ ਇਹ ਦਾਤ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੋਟ ਕੋਟ ਪੰਨਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮਹਾਨ ਪਦ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁਚਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮ ਕਲਿਆਣ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾਦ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਤਾ ਮਿਲੇਗੀ, ਜੋ ਵਕਤ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਪੁਖਤਾ ਨੀਹਾਂ ਪਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਸਕੇ।"

ਕਠਨ ਤਪ ਤੇ ਸਾਧਨਾ - ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਤਪ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦਾ ਘੱਟ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਜਾਗਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਘਟ ਗਈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬੈਠਿਆਂ ਬੈਠਿਆਂ ਉਠਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਚੜ੍ਹੀ ਤੇ ਉਠ ਕੇ ਆਉਂਦੇ।

ਉਹ ਰੋਜ਼ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਆ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਰਬਾਬੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਭਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਗੱਲਬਾਤ ਬੜੀ ਘੱਟ ਹੀ ਕਰਦੇ, ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਸੱਜਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਿਰਫ ਲੋੜ ਮਾਤਰ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਡੇਰੇ ਤੇ ਘਰ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਰ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਟਹਿਲੂਏ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਸੁਬਾ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਇਉਂ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਫਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਉਠੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਦੁਪਹਿਰ ਹੋਈ ਤੇ ਢਲ ਗਈ ਪਰ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਸੁਰਤੀ ਨੇ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ, ਰਾਤ ਪਈ ਤੇ ਲੰਘ ਗਈ। ਸੁਬਾ ਦੇ ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਸੌਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਮਸਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ। ਸੁਰਤ ਬਾਹਰ ਆਇਆਂ ਦੁਖਤ ਕਲਪਨਾ ਵਧਦੀ ਸੀ, ਸੋ ਫਿਰ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਸੁਬਾ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਜੋ ਦੋ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਪਹਿਰੇ ਦੇ ਕੇ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਇਸਨੇ ਵੀ ਘਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਉਥੇ ਚੋਅ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁੱਜਾ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ

ਲਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅੱਜ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਾ ਛਕਿਆ ਤਦ ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਜਦੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ ਲਿਆਉ 'ਗੁਰਮੁਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੀਏ' ਅਸਾਂ ਨਿਸਚਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਗੈਰ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਹੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਿਰ ਅਹਾਰ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਾਂਗੇ। ਪਰ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਹੀ ਨਵਿਤ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਹੀ ਸਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸੋ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸਾਧਨ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਅਰੋਗ ਤੇ ਨਿਰਆਰਥਕ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਿਆ ਤਦ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਰੱਬ ਰੂਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਪਰ ਮੇਹਰ ਕਰੋ ਘਰ ਅੰਦਰ ਹਰ ਇਕ ਘਾਟ ਹੈ ਜ਼ਮੀਨ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਘਰ ਵਾਲੀ ਰੋਗੀ ਹੈ, ਘਰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ, ਪੈਸੇ ਘੱਟ ਹੀ ਘਰ ਵੜਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾ ਹੀ ਦੋਜ਼ਖ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਟਹਿਲੂਏ ਹਾਂ। ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੇਹਰ ਕਰੇ ਤਦ ਸਾਡੀ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖੀ ਤੇ ਕਲਪਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਾ ਪਵੇ, ਜੇਕਰ ਦੁਖੀ ਆਵੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਰੋਗੀ ਤੇ ਦੁਖੀ ਸੰਸਾਰ ਸ਼ਾਂਤ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਤੇ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਸੁਖੀ ਰਖ ਸਕੀਦੇ ਹਨ - ਸੋ ਜਾਉ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਘਾਟ ਦੁੱਧ ਪੁੱਤ ਤੇ ਧਨ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਇਹ ਸਦਾ ਲਈ ਘਰੋਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾ ਕੇ ਇਹ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਘਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਦ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੇਰੀ ਤਕਲੀਫ ਤਕ ਕੇ ਮਨ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਦੁਖੀ ਤੇ ਆਤਰ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਕੁਝ ਅਨੰਦ ਹੈ ਇਹ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਕੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਖ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੀ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਧਾਰਾ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਹਰਨ ਹਿਤ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਚੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਨ ਬਣਾਣ ਹਿਤ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਣ ਹਿਤ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਸਵਾਸ ਹੁਣ ਦੇਸ ਤੇ ਕੌਮ ਲਈ ਹੀ ਅਰਪਨ ਕਰਾਂਗਾ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਕਹਿੰਦਾ, ਸੰਤ ਜੀ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਰਸ ਤਾਂ ਸਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਹੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਦੇ ਉਤੇ ਪਤਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਸੀ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚੌਧਰੀ ਹਾਂ। ਅਜੇ ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਾਣ ਤੇ ਅਪਮਾਨ, ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਉਥੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ।

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੇਰੁਵੀਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬੁਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਖਿਆਲ ਉੱਠਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।

ਚੌਦਵੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਲਗਨ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਵੇ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨

ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਤੂੰ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰ, ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਤਾਂ ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਐਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਤਰੀਕਾ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਮਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਜਪਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਸਵਾਸ ਨਾਲ ਜਪਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਜਪਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ 'ਚ, ਫੇਰ ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ 'ਚ ਜਪਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ 'ਚ ਜਪਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਅਖੀਰ ਬਿਰਤੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਜਿਹਨੂੰ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਬਿਰਤੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਐ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਐ ॥ਅੰਗ - ੯੫੪

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਹਿਜ ਦੀ ਸਮਾਧ ਲੱਗ ਗਈ, ਜਿਹਦੀ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਦੱਸਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਲਗੀ ਲਿਵਅੰਤਰ,
ਸੋ ਰਸ ਸੋਈ ਜਾਨੈ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥
ਅੰਗ - ੧੦੬

ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਇਕਾਂਤ, ਤਵੱਜੋ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....।'

ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਫੇਰੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਦੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਨਗਰ, ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਖੂਹ ਤੇ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਝੱਟ ਨਗਰ ਵਿਚ ਧੁੰਮ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ 'ਨਾਨਕ' ਸੰਤ ਬਣ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜੇ ਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਏ। ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਤੇ ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਰਾਮ ਵੀ ਆਏ। ਮਿਲੇ ਤੇ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਕਿ ਘਰ ਚੱਲੋ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਜਾਣਾ ਨਾ ਮੰਨੇ।

ਜਦ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਝੱਟ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਿਲਣ ਹੀ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਆਏ ਹਨ। ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਯਾਦ ਕਰਨ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ। ਜਿਸ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਵਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਮੰਜੇ ਦੀ ਪੁਆਂਦ ਵਲ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਈਦਾ ਹੈ?

'ਤੁਸੀਂ ਧਰ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਹੋ?' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਅੱਥਰੂ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਭੁੰਜੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਸੁਧੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਸੋਈ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਧੀਆ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਇਥੇ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣਗੇ। ਫਿਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤ ਬਣ ਕੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਇਥੇ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੋ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਤ ਵੇਸ ਹੀ ਰੱਖੋ। ਇਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਖਰਚੋ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਖੇ ਲਾਉ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ। ਉਹਦਾ ਹੁਕਮ ਜਿਥੇ ਲਿਜਾਏ, ਉਥੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਰੱਖੇ ਉਥੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਉਹਨੇ ਮੁੜ ਤਰਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਤਾਂ ਇਥੇ ਠਹਿਰੋ। ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖੀ ਉਹਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਤ ਬਾਹਰ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠ ਹੀ ਡੇਰਾ ਰਖਦੇ। ਦਿਨ ਕਦੇ ਕਿਧਰੇ ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਧਰੇ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ। ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ। ਜਿਤਨੇ ਦਿਨ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਰਹੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਲਾਅ ਜਾਂ ਟੋਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਝੱਟ ਇਕ ਤਲਾਅ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹੀ ਕੱਚਾ ਤਲਾਅ ਹੁਣ ਪੱਕੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਤਲਵੰਡੀ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁੜ ਅੱਗੇ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ।

ਬੋਲੋੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਕਿਉਂ ਚੁਕੀਏ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੰਗਲਾਂ, ਉਜਾੜਾਂ ਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਦਿਨ ਦੇ ਸਫਰ ਪਿਛੋਂ ਹੜੱਪੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾਏ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮੰਗੋ। ਆਪੇ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਦੇਣਗੇ? ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਨੇ ਉਹਦਾ ਆਦਰ ਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਧੀਆਂ। ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਸਤਰ, ਕੱਪੜੇ, ਰੁਪਏ ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਵੀ ਦਿਤੀਆਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਕੇ ਬੇਹਦ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਮਰਦਾਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਵੀ ਹੋਇਆ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਚੁਕ ਲਿਆਇਆ ਏ?" ਵਸਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦੇ।" ਮਰਦਾਨਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਪੰਡ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਆਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਬੋਲੋੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਸਫਰ ਵਿਚ ਚੁੱਕਣਾ ਮੁਸੀਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ

ਹੜੱਪੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਲੰਭਾ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਦੇਖੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਸੀਤ ਸੀ। ਇਹ ਸਰਾਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੱਜਣ ਸੀ। ਉਹ ਯਾਤਰੂਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਂਦਾ ਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਾਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ

ਭਗਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਂਦਾ। ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਜਾਨ ਤੋਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਦੱਬ ਦਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਉਹਦੀ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ਠਹਿਰ ਗਏ। ਉਹਨੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਬੜਾ ਆਦਰ ਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲਾਲਚ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸ ਜਿਹੜੀ ਪੋਟਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲਾ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਤ ਕਾਫੀ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤਕ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ। ਸੱਜਣ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੌਂ ਜਾਓ। ਅੰਦਰ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਵਧੀਆ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਛਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੌਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਚਲੇ ਚਲਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਵਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਤੇ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੱਜਣ ਨੇੜੇ ਬੈਠਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਕੀਰਤਨ ਨੇ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ। ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਵਪਾਰੀ ਜਾਂ ਧਨਾਢ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਲੱਗਾ ਮਾਫੀਆਂ ਮੰਗਣ। ਉਹਨੇ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹਦੇ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਫੜੋ। ਬਚਨ ਕਰੋ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਅਜੇਹਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ। ਜੇ ਧਨ ਇਸ ਮਾੜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਓ। ਮਾੜੀ ਕਮਾਈ ਘਰ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੋਗੇ। ਸੱਜਣ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਸਾਰਾ ਧਨ ਘਰ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਤੂੰ ਇਹ ਮੰਦਰ ਤੇ ਮਸੀਤ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੇ ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਬਣਾ। ਨਾਮ ਜਪ ਤੇ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਕਰ। ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਤੇਰੀ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮਿਟ ਜਾਏਗੀ।

ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਸੁਤੀਆਂ ਕਲਾਂ ਜਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨੂਰਾਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਤੋਂ ਸੱਜਣ ਭਗਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਜੀਵਨ ਭਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਨੇਕ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਗਤ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ।

ਇਕ ਪੀਰ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ

ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਨੂੰ ਭਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੁਰਨ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਅਜੇਹੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਇਕ ਪੀਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖੀ

ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਰੁਖ ਹੇਠ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਖਿਚਿਆ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ। ਪੀਰ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕੌਣ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਜਦ ਪੁਸ਼ਿੱਧੀ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਧਰੋਂ ਆਏ ਹੋ ਤੇ ਕਿਧਰ ਜਾਉਂਗੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ 'ਹਵਾ ਇਕ ਪਾਸਿਉਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਤੁਰਨੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਪੀਰ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਰਹੋਗੇ ਤੇ ਚੁਬਾਰਾ ਪਾਉਂਗੇ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਕੀਰ ਦਾ ਘਰ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਹੈ। ਚੁਬਾਰੇ ਪਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਢਾਵਾਂਗੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਆਤਮਾ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ। ਪਿਆਰ ਉਸ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਪੀਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੁਬਾਰੇ ਦਾ ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ? ਜਦ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਚੁਬਾਰੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੇ? ਕਿਸੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ। ਧਰਤੀ ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਬਰ ਪੁਟ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਹ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਤਮਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇਗੀ? ਕੀ ਚੁਬਾਰੇ ਦਾ ਮਾਣ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਆਏਗਾ? ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੁਬਾਰਾ ਉਲਟ ਕੇ ਕਬਰਾਂ ਤੇ ਮੜੀਆਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ। ਉਹਦੇ ਉਧਰ ਮਨ ਵਿਚ ਜਦ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ। ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਇਥੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਕੱਢਣ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਉਥੇ ਹੋਰ ਰੁਕ ਗਏ। ਪੀਰ ਜੋ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰੀ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਸਾਰਾ ਹੰਕਾਰ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਾ ਸੰਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੰਦੇ ਰੱਬ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ। ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਵੇ, ਰੱਬ ਉਸ ਤੇ ਕਦੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪੀਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅਸਲ ਸਾਈਂ ਦਾ ਫਕੀਰ ਤੇ ਪੀਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸੁਧਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਗੜੇ ਲੋਕ ਸਮਾਜ ਲਈ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਚੌਥੀ ਪੌੜੀ : ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਸਥਿਰਤਾ ਲਿਆਉਣੀ

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਸਿਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਡੂੰਘੇ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ, ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈ ਕੇ (diaphragmatic breathing) ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ, ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ, ਜਿਥੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਜੁੜਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਯਮ ਹੈ - ਮਨ ਤੇ ਸੁਆਸ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ। ਸੁਆਸਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਬਿਲਕੁਲ ਵਾਂਝੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਝਾੜਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਹ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਵ ਮਿੱਟੀ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਾਧਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਉਹ ਸਾਧਨ ਹੈ, diaphragmatic breathing ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਦੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹੋ, ਪੇਟ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਰਬਨਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਪੇਟ ਫੈਲਦਾ ਹੈ, ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਕਸੀਜਨ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅੱਠ ਤੱਕ ਗਿਣ ਕੇ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਲਵੋ, ਫੇਰ ਅੱਠ ਤੱਕ ਗਿਣ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲਵੋ, ਜੋ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਵੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕੁਛ ਵੀ।

ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਸ ਰਵਾ ਹੋ ਜਾਣ, ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਸਹਿਜ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਣ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੇ ਨਿਯਮਬੱਧ ਹੋ ਜਾਣ, ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਨਿਯਮਬੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਫੇਫੜੇ ਵੀ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਹਿਰਦਾ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਇਕਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਠੇ, ਸੈਰਲਿਤ, ਸੈਇਫਤ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਬੱਧ

ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਨਾਭੀ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ। ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਫੇਰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੱਕ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਨਿਯਮਬੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਦੂਸਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤੱਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਿਣਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਸ ਕਰਮਬੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਗਿਣਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਝਟਕਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਸੁਆਸ ਉਖੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੁਖ, ਸੰਤਾਪ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਸੁਆਸਾਂ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਰਮਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕ ਹਨ, ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਇਕਸਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਫੇਰ ਵਾਰੀ ਹੈ ਦੋ-ਇਕ ਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੌੜ ਰਹੇ ਹੋਵੋ, ਤੁਰ ਰਹੇ ਹੋਵੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਲਵੋ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਅੱਠ ਤੱਕ ਗਿਣ ਕੇ, ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਸੋਲਾਂ ਤੱਕ ਗਿਣ ਕੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਖੱਕੋਗੇ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਤੁਰ ਸਕਦੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ੨੦ ਮਿੰਟ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਤੁਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਰਬਨਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਗੁਰਦੇ, ਫੇਫੜੇ, ਮਲਮੂਤਰ ਦੇ ਅੰਗ ਸਾਡੇ ਰੋਮ, ਇਹ ਚਾਰ ਐਸੇ ਨਿਕਾਸ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਲਮੂਤਰ, ਰੋਮ, ਫੇਫੜੇ, ਗੁਰਦੇ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇਕਰ ਸਰੀਰ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਸੁਅਸਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖਾਣਾ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਸੁਆਸ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਲੈਣਾ, ਮਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਲੜਦੇ ਰਹੋ, ਗੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਖਾਓ ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ, ਖਾਣਾ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ, ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਭਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਛਾਲੇ ਪੈ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਲਵੋ ਕਿ ਖਾਣਾ ਖਰਾਬ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ

ਨੇ ਹੱਥ ਲਗਾਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਭਾਵੇਂ ਖਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੋਵੇ। ਮਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਂਤੜੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ 70% ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਮਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਦੀ, ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਵੋ। ਖਾਓ, ਸੌਣੋ, ਪਿਆਰ ਕਰੋ, ਕੁਝ ਵੀ ਕਰੋ, ਲੋੜ ਹੈ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੀ। ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਖਾਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੌਂਦੇ ਜਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਇਕਸੁਰਤਾ ਹੋਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੜਾਈ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਤੁਹਾਡੇ ਸੰਵੇਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਭਿਵਿਅੰਜਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਕਾਸ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁੱਸਾ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਸੰਵੇਗਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਦੂਸਰਾ ਬੰਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਜਾਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਹਲਕਾ ਕਰਨ ਦੇਵੇ। ਪਿੱਛੋਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਮਾਫੀ ਵੀ ਮੰਗ ਲਵੋ, ਦੂਸਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੀਕ ਸਮਝ ਲਵੇ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਗੁੱਸਾ ਇਕ ਅਭਿਵਿਅੰਜਨ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਬਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਸ ਸਮਾਨਯ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਐਧਰ ਓਧਰ ਦੌੜੇਗਾ ਤਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਘੋਖੋ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਇਕ ਜੰਤਰ ਹੈ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ, ਦੇਖਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੌਚਕ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ, ਮਨ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੁਆਸ।

ਸੋ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣ ਦਿਓ, ਦੇਖੋ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋ। ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿਓ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣਾ, ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਮਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਦਾਸ ਹੋ, ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਆਸ ਬਹੁਤ ਉਖੜਿਆ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਘਟਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੁਆਸ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੁਕ ਜਾਵੇਗਾ ਇਕ ਗੈਪ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਸੰਵੇਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਸ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਇੱਕ ਸੋਹਣਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਘੋਖਦੇ ਹੋ, ਕੋਈ ਚੈਲਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਾਸਿਕਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਬੰਦ ਹਨ ਜਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਇਨਸ ਹੈ, ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਸੁਆਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ, ਭਰਪੂਰ, ਚੇਤਨਸ਼ੀਲ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਚੇਤਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਆਵਾਜ਼, ਝਟਕੇ, ਅਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਰੁਕਾਵਟ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਆਸ ਝਟਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਧੜਕਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਦੇਖੋਗੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਸਾਧਾਰਣ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਮਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਗਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਖੂਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਿਹਦੇ 'ਤੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਸਿੱਖੋ।

ਅਗਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਜਿਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਦਮ ਲੈਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਣ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਦਮ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਚੇਤ ਹੋ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਮ ਲੈਣਾ ਘਾਤਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਮ ਲੈਣਾ ਰੋਕੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਮ ਲੈਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਸ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਚਲਣਗੇ। ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਚ ਠੀਕ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਸੁਆਸਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਖੋਜ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਕ ਹੈ, ਇਸ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਮ ਲੈਣਾ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਣਾ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ, ਯਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੰਟਰੋਲ, ਭਾਵ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ। ਦਮ ਲੈਣ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦਮ ਲੈਣ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ, ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਪੂਰਕ (ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਣੇ) ਰੋਚਕ (ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣੇ) ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਕੁੰਭਕ (ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ) ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੁਆਸ ਰੋਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਦੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਗੁਰੂ ਚੰਗੇ ਅਧਿਆਪਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੁਆਸ ਰੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਰੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਅਲੱਗ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ 5 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (aura) ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - **ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥** (ਅੰਗ - ੨੯੩) **ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥ ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥** (ਅੰਗ - ੨੯੪)

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਚਾਲਕ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਭੋਰੇ, ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪੰਜ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਵਿਚ ਸਫਲ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਲਹਿਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਦੀਵਾਨ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣੇ ਅਤੇ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। 2001 ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦਿਆਂ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਪੂਰੇ ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਪੂਰੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਜਿਸ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਤਨ-ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ 28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2013 ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਸਪੰਨ ਕੀਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਲਾਸਾਨੀ ਅਤੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣੇ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਭਿੰਜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਵਾਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ੧ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪਰਲੋਕ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵੀ ਲੱਖਾਂ ਰੂਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸੂਝ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਰਮਾਣ ਸਭ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਭ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ਣ, ਐਸੀ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ
(9779816909)

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

with in India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 200/220	Rs. 450/530	U.S.A. 50 US\$	500 US\$
3 year	Rs. 500/520	Rs. 1250/1330	U.K. 30 £	300 £
5 Year	Rs. 700/720	Rs. 2450/2530	Aus. 60 \$	600 \$
life	Rs.2000/2020		Europ 50 Euro	500 Euro

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone.....E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 'ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ'

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.00 ਤੋਂ 3.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ), ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ)
ਫੋਨ ਨੰ: 0160-2255007, Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਡਾ. ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਕਨਵਲਜੀਤ ਕੌਰ ਚਹਿਲ	ਕੈਂਸਰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ /ਐਮ.ਐਸ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਡੀ)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਜੇ ਲੁਥਰਾ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
11. ਡਾ. ਨੰਦਨੀ ਨਾਇਰ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਐਮ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ
12. ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੰਧਾਵਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਬਾਇਰੈਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ ,
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 8. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 9. ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 10. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 11. ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 12 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 14 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ), (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਤਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-	30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
2. ਕਿਵੇਂ ਕੁਝੇ ਤੁਣੇ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-	31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....!	100/-	
4. ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-	80/-	33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
5. ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-	80/-	34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ?	25/-	
6. ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੩	100/-	100/-	110/-	35. ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	50/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦ ਘਣਾ	25/-	30/-	70/-	36. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	37. ਵਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	130/-	200/
9. ਸੁਗਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-	70/-	38. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	135/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	10/-	39. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	35/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-	40. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	150/-	
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	80/-	41. 'ਸੋਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	160/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-	42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	30/-	
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	20/-	43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-	44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	300/-	
1੬. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	100/-		45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-		46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
20. ਪਵਿਤਰ ਪ੍ਰੋਭਾ	25/-					
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-				
22. ਵੈ ਸਾਖੀ	10/-	10/-				
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-				
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-				
26. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-				
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-				
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-				
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	50/-				

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਤਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9592009106, 9417214379 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Bank : Oriental Bank Of Commerce
A/c No. 11962011005435 A/c VGRMCT/Atam Marg Rtgs/Neft
Ifsc Code: ORBC0101196

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 68, issue Nov., 2013)

There are only two paths; one door is closed, nine are open. Man's mind continues wandering in the nine open ones -

'The woman (the living self) that by the nine mansions (the nine sense-organs of the body) is attracted,

The unique object (God's Name) has she missed or obtained not.' P. 339

ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੁਲੀ
ਬਸਤੁ ਅਨੂਪ ਨ ਪਾਈ॥

The one door, for not having been opened for millions and billions of births has rusted locks. Adamantine doors are fixed in this gate; they are, however, not of stone -

'Suffering is the door, wrath its door-keeper; Desire and anxiety are the door-panels fixed in it.' P. 877

ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ
ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥

They too are subtle. They never open unless and until man goes into the Guru's refuge.

'Without the holy Word or the Lord's Name, there is all darkness within.

One receives not the real thing and ends not the round (transmigration does not end).

In the True Guru's hand is the key. None else can open the door.

By perfect good-luck is the Guru (Holy Preceptor) met.' P. 124

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ॥
ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ
ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ॥

Today, after partaking of 'amrit' (baptismal nectar), many devotees will receive the 'mantra', the boon of the Name Divine from the Guru's abode. 'Mantras' (chants) are the same all over the world. Holy congregation! once Guru Nanak Sahib visited Kashi. He was asked, "Which Name should we meditate upon that is the best of all?" Guru Sahib says -

'I am a sacrifice unto Thy Name, O True Lord.' P. 666

ਹੰਉ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ਸਾਚੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ॥

The best of all is this thing - God's Name. You may call Him - Ram, Rahim, Narayan, Govind, or Waheguru. [All are the names of God by which people call Him.] Until that Waheguru (God) comes before man's eyes, the Name of God recited mechanically does not bear as much fruit as does the recitation and meditation of the realized one. There is a difference between the gaze or look of a tiger and that of a dog. The dog goes after the thing and not the source from which it has come. The tiger attacks the doer, who has hit him with a bullet, or shot an arrow or thrown the lance at him. Similarly, if, after uttering 'Waheguru' (God's Name), we advance towards 'Waheguru' (God) and feel His presence, then even a single utterance of God's Name yields a million-fold fruit. You may test it or verify it.

If these disciplines are fully observed

in the company of the holy, and there is perfect humility in the heart, then does the Name Divine start working in the self, otherwise it does not. It is a steep ascent to attain to the Name Divine for which many things are needed. So, the devotee who came into the Guru's refuge in this manner, his name was Bhai Manjh.

Two years ago, I had performed 'kirtan' (singing of *Gurbani*) here. People tend to forget; they fail to remember what they have heard. Only the story remains in the mind but the intrinsic ideas conveyed through it are forgotten. This time, we have discussed very profoundly. For ten hours, I have been discoursing on this subject; in today's two hours also I will discourse as per my ability. He became one of those *Gursikhs* (Guru's disciples) who were to gain the Guru's acceptance and approval. It was he - Bhai Manjh, due to whose efforts and services Sikhism came to be preached and propagated in Doaba region or *Manjhki* (country between the rivers *Satluj* and *Beas* in the *Punjab*). He liberated Doaba with a single drop or particle of his devotion and worship. It was not only at that time, but the process of people's liberation and their alignment with Sikhism continues till this day. Such was his spiritual attainment that we do not know how many crores of people he will continue to liberate. He gained the Guru's acceptance and became God's own image. No difference was left between him and God. So, it his life that we are considering. Guru Sahib saw that this soul had achieved acceptance at the Divine Portal, and was to be admitted to the seventh stage of spirituality. Here, it is called '*Turiya*' [fourth state transcending the three attributes of *Maya*. This is the state of absorption in the Absolute (*Samadhi*) and is attained through '*Sahaj*'. In *Gurbani*, '*Sahaj*'

stands for the path of prayer, meditation and devotion in contradistinction to *Hatha-yoga* - a type of *yoga* involving austerities and self-imposed physical strain]. In Islam, it is called '*Fanah-filah*'. In all religions, names have been given according to the spiritual stages. *Guru Sahib* has made mention of five stages:

(i) *Dharam Khand* (Realm of Righteousness)

(ii) *Gian Khand* (Realm of knowledge or enlighthenment)

(iii) *Sarm Khand* (Realm of spiritual endeavour)

(iv) *Karam Khand* (Realm of Grace)

(v) *Sach Khand* (Realm of Truth or Eternity)

In *Dharam Khand* come two stages; in this way, their number comes to six. Then there is a stage beyond '*Sach Khand*' (Realm of Truth or Eternity). That finds repeated mention in *Guru Granth Sahib* but in *Jap Ji Sahib*, it is only hinted at -

'*Saith Nanak: Blessed are they by the Divine glance gracious.*' P. 8

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

When the Guru casts his glance of grace on the *Gursikh*, he does not let him say anything; he leaves nothing lacking in him, just as you have a 'saint'. 'Saint' has no existence, though physically he is there to see. If you ask him, he will give only one reply: 'I am not'.

'*While my ego lasts, art Thou not seen; Now Thou alone art; have I ceased to be.*'

P. 657

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ
ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥

ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ
ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥

When you are there, then God isn't.

These are just two verses. Think over them carefully. "When 'I' was there; that is, when there was egoism in me, Thou were not within me. Now that Thou art there, there is no 'egoism', there is no 'me'. I have ceased to be." This is the state of the saint. He himself is not there. In his body works and acts God -

'Then who is it, that abides in this body temple?

Its limit no one can ever find.' P. 871

ਇਆ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਕੌਨ ਬਸਾਈ ॥

ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕੋਊ ਪਾਈ ॥

The true soul is revealed in him; the false one vanishes. It is this exposition of 'I' and 'Thou' that is found in the entire *Guru Granth Sahib*. Abandoning 'I-ness', man has to become 'Thou'.

'Kabir, repeating Thy Name, I have become like Thee.

In me now 'I' is not left.

When difference between me and others has been removed, then wheresoever I see, there I see but Thee.' P. 1375

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ

ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ

ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

We are fallen into a deep pit, where we are helpless; nothing is in our power and control. Holy men, who have become exalted and attained to God tell us - 'Brother! start working for your spiritual upliftment. Come to the gurdwara; render service; sweep the floors; reflect over Gurbani; practise charity and thus make your life good and noble.' They methodically try to extricate him from the slough of spiritual darkness and ignorance. We are fallen into that bog, and are not trying to come out of it. Now if they partake of 'amrit' (baptismal nectar), the *Panj Piaras* (Five Beloved Ones) will bestow them on the holy chant. There is difference

between 'Name' and 'chant'. The chant is the first stage of the Name. They will be admitted to the first class. They will do D. Litt., when the entire education process is completed. What will happen after doing D. Litt.? After receiving the highest education, 'egoism' will die. With the death of the 'ego' in him will be manifested God. It is God who is present in man but 'ego' has created the whole problem. It has created darkness or ignorance in man. The 'chant' I am going to give today will dispel and destroy ego. There is no other way to annul ego -

'Waheguru (God's Name) is the Guru-bestowed chant or mystic formula by reciting which is removed ego.'

Bhai Gurdas Ji

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥

Guru Sahib says - 'How muchsoever knowledgeable you may become, howsoever well you may deliver lectures, discourses and perform 'kirtan' (singing) in 'ragas' (musical measures), you have achieved nothing as yet. As long as there is 'ego' or 'I-ness' in you, you can make no spiritual attainment. The state of being rid of 'I-ness' need not be described. It is, in fact, beyond description, it is indescribable-

'Saith Kabir: Such state is like the dumb tasting of sugar, which noway can be described.' P. 334

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੈ ਗੁੜੁ ਖਾਇਆ

ਪੁਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥

These things are realized slowly and gradually. We are students and this is our school; this world is a big college. It is bigger than even a degree college. Here are taught Ph. D. and D. Litt. too. Here is learning and instruction for a student of first Primary class as well as for grown ups.

So, Guru Sahib started subjecting him to a regular test. He sent him home. His collateral or relatives behaved inimically

towards him; they usurped his land and cattle. They expelled him from the village. His wife and daughter too were expelled alongwith him. Just think over his plight. How difficult life became for him! He was indeed a remarkable person who bore his difficulties stoically – this Bhai Manjh! He was a true Gursikh who did not permit his wife even to condemn his collaterals who were unjust to them. He said, “Don’t call them bad because my Guru says – If you want to call anyone bad or cruel then call yourself bad –

‘I am not good and no one is bad.

Prays Nanak: He, the Lord alone is the mortal’s saviour.’ P. 728

ਹਮ ਨਹੀਂ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਤਾਰੇ ਸੋਇ ॥

My Guru has taught me this lesson –

*‘Nanak, God’s Name is ever exalting,
And may all prosper by Thy grace, O Lord.’*

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ ॥

I often advise the congregation, “Think before you speak. Do not tell lies in the august presence of Guru Sahib; always speak the truth.” I said this with great irony and sarcasm: “Do like this. Make a list of those whom you don’t wish well and pray – Reverend Master! barring this list let all others prosper.” But one of the devotees took it literally and prayed exactly like this.

He said, “Sir, these are my enemies. I do not wish them well. I do not pray to God for their prosperity.”

I said, “I had even warned you that none is our enemy.”

‘As long as a person deems one man an enemy and another a friend, so long his mind is not at rest.’ P. 278

ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ ॥

In this respect, we are at a very low level because we have friends as well as enemies. But he (Bhai Manjh) was such a great Gursikh that he tolerated everything. One can suffer difficulties and indignities by oneself, but it is very difficult to suffer them alongwith one’s wife and children. It is because they (wife and children) are not prepared to suffer them, and they haven’t attained to that high a spiritual state either. But remarkable indeed was his family, who had not voiced any ‘if’s’ and ‘but’s’. You may read the entire history word for word; nowhere will you find any mention that his wife might have said – ‘by following you we have been ruined’, or his daughter might have said – ‘you have reduced us to poverty. Now where, shall I find a matrimonial match?’ But now the state and attitude of families are different. At that time, there were sons like Sarwan. [He had carried his blind parents on his shoulders]. Parents were highly revered. In homes, there wasn’t any child who went to bed without bidding good night to his/her parents. They used to say – ‘Now I have to sleep. Please permit me to go to bed.’ The parents felt happy and occupied. They invoked blessings on them. Blessings bestowed sincerely bore fruit. Now parents are unhappy. Their grouse is that nobody cares for them.

So, in this way, he (Bhai Manjh) came into that village. He worked hard; he cut grass. Two *paisa* he kept for the Guru, and two he spent on his sustenance. In those days, a *paisa* had great value. It was as valuable as the British currency. This time passed. He lived like a true Gursikh. All the people in the village watched his conduct and wondered – ‘What a nice person has come into the village!’ If he made an utterance, it was cooling and

soothing. If he cast a casual glance on someone, the latter felt as if he had been blessed with something precious. He became popular with everyone. Everyone came to like him. Then Guru Sahib subjected him to another test. He called a Gursikh and handing him a 'hukamnama' (edict or command) said - "In such and such village lives Bhai Manjh in a hut - the same person who used to be here. Go to him. But the 'hukamnama' (edict) is to be given to him only if he makes an offering of Rs. 20." Twenty rupees means Rs. 12,500 of today. How difficult it was for a labourer to give so much money! The Guru's messenger reached Bhai Manjh's hut and called out with the greeting - 'True is Lord Creator.' When Bhai Manjh learnt that the Gursikh had come from Guru Sahib, his joy knew no bounds. He said - 'How blessed I am that you have come after having a glimpse of the Guru. I am indeed fortunate to meet one who has received the dust of the Guru's feet as well as that of the congregation, who has come in obedience to the Guru's command.' He wondered what offering he should make to him; he had conveyed the Guru's message to him. Putting currency notes on the harmonium of Gurbani singers is not an offering. It is a mockery of offerings. About offerings, Guru Sahib tenders the following advice -

Refrain: Cutting off my head I will make it a stool for him who conveys thine messages.

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾ ਦਿਆਂ ਮੂੜਾ,
ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਸੁਣਾਵੇ ਤੇਰੀਆਂ - 2, 2

'Says Nanak, what shall I give him, who gives me a message of that Master of mine? Cutting off my head I will give it to him to sit on and without head, I will perform his service.'

P. 558

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥
ਸੀਸ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ
ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

He (Bhai Manjh) was unable to find anything which he could offer to the Guru's messenger. He felt deeply grateful on hearing his word. The long night passed and it was wee-hour or ambrosial hour of the morning. He took bath, meditated on God's Name, read and recited Gurbani and it was day. Then the Guru's messenger said, "Bhai Manjh! the Sovereign Guru has sent an edict for you."

He said, "I am blessed, indeed, if Guru Sahib remembers me. No kingdom of the world is superior to knowing that I am in the Guru's mind and thought. What is his command?"

He said, "The Guru's command is that you should offer Rs. 20 to see the Guru's edict." Bhai Manjh heard him and was filled with great yearning to see the edict. But then he thought how he should manage to raise so much money. His wife too heard the Guru's messenger. She said, "Let us talk in private. Let not the Gursikh have the apprehension that we have no money to make the offering." Leaving the Gursikh messenger, they went out. She said, "Why do you worry?"

His daughter said, "I am young. I know what is right and what is wrong. Don't worry about me. Mortgage my labour, and let me be a bonded labourer."

Nowadays also there are bonded labourers, even though there is a law forbidding it. Brick-kiln owners have bonded labourers. They give money and get a bond from them. Thereafter, they are called bonded labourers.

(... to be continued)

Happiness and Misery

Sant Waryam Singh Ji

Since the creation of the world, there has been a strong craving for happiness - consciously or unconsciously - in the hearts of all bodied beings, from the smallest insect to the big elephant and so on. Also at all times, they are trying to achieve happiness, so much so that in our present scientific age, it has been proved, that there is a strong desire for happiness among all, whether it is a tree or a flowering plant or a little fruit tree.

There has been a great botanist from Bengal, by name Dr. J. C. Bose. His researches have proved that a tree or a flowering plant or a small fruit tree receives the musical tunes with great pleasure; and thereby feels happiness. Under the influence of that great pleasure, it fructifies a lot and puts on large flowers. As against this, according to the research based on a television film in America, it has been shown that when a group of persons faces the herbs, plants, trees with a view to watering the harvest, putting fertilizers and doing the digging, the plants and harvests feel wary and start waving with joy. They feel happy. Also when man's feelings (of joy) come into telepathic contact with the consciousness of that plant, he feels the same (joyful) emotions, because there is the same soul that is the source of life and expanse of the entire universe. For this reason, it is the same life force that is present in the lowest category of life too. But when we dwell into the higher and higher shores of life, we deeply develop a feel of our exclusiveness and erect around ourselves an adamant wall of our personal

interests, our relationships, our likes and dislikes. We start feeling ourselves separate from the universal energy that embraces all living beings. Since the consciousness of all living beings is at the same level at the bottom, all constitute one single unit. Since there is a day-and-night difference between these two strata; one divides unity into diversity (each one separate). So when I talked about the tree, the innermost energy of love emanating from man is felt by the trees and they sprout into great joy and growth.

As against this, some wood-cutters approach the trees with cutters and axes. Their vital energy affected by their evil intentions produces in the plants signals of misery and fear. Such experiences in this computer age lift the curtain from the most abstruse philosophy and produce tensions in the human mind.

So whatever living being there is in the world begs a life of happiness. When we cross the creation of trees, herbs, birds, beasts, fish and those that crawl on the earth, those who are born out of eggs, or mother's womb or sweat and rise to the sphere of the human beings, we clearly experience and fully desire, that in the course of our lives, they should have nothing to do with misery, obstructions, vexations and difficulties in life; we should pass only a life of happiness that we should be getting whatever we desire, on no occasion we should be unsuccessful, that success should always attend us in the journey of life and that we should always breathe with happiness. This wish is for our

welfare; for we do all our actions for the attainment of joy. Still unwanted misery from somewhere enters our life. Since the dawn of creation great men of wisdom, seers and prophets, men of God, sages, saints and philosophers have been in search to discover from whence joys and sorrows enter our life, and what is the real form of happiness, and by what means can we be totally rid of all sorrows? who is it who experiences misery? and why man's natural effort is to achieve happiness? These researches gave birth to internal research based on experience. They devoted their whole life to discover how to earn happiness and having found out the great secret, they shared the fruits of their research for the good of mankind.

These searches are - 1. What is the image of God, Waheguru? What is the real nature of man? What are the elements in this human nature that produce misery or how we suffer from troubles? After deep searches, they recorded their experiences (findings) in the books of research and the world accepted them. In the Indian parlance, they are called different systems of philosophy (scriptures) such as *Nyaye* (logic), *Meemansa* (ritualism) including *Poorav Mimansa* and *Uttar* (later) *Mimansa* otherwise called the Vedant philosophy. *Vaisheshite* scripture (atomic view of the world), *Sandhya Shaster* (evolution of the world, without the need of God) and *yoga* system of philosophy. These six systems of philosophy came after the Vedas. In all these ideologies, the final and the highest stage of happiness is called *Moksh* or salvation. How can we reach this goal, through what means, and how to achieve the state of supreme bliss, after having totally got rid of all sorrows. This is called 'Desire for Liberation'. Every system has its

own goal; some very deep, some rather shallow. I don't want to enter this topic, since my subject is the absence of misery and the complete attainment of happiness. These scriptures have popularized different methods (to reach the goal). They are 1. (right) actions 2. Worship. 3. Gyan (True Knowledge). According to these, misery attacks man from three sides; physical trouble, mental trouble and spiritual trouble.

According to Gurmat (philosophy of the Gurus) the above-mentioned woes can be divided into four parts. One misery is due to the eternal law of meeting and parting, a person is parted from some things, relations and interests; after having gained a part of them; for instance, the death of some most beloved relation, the loss of property, downfall of prestige and respected position. These are included in separation.

Guru Maharaj has listed hunger as the second category of suffering. This hunger includes physical hunger (absence of food), hunger for fleshly enjoyments, hunger for meeting people or of going on some joyous journeys, the hunger to achieve high posts, hunger to obtain great respect - and above all, the highest one is the hunger to earn money and amass property. This hunger has been termed by Guru Maharaj, as the thirst for achieving great things, which has been compared to a blaze of fire. This at all times breaks the supreme peace of the heart and mind. It is a rare person, whose this thirst is quenched, otherwise the whole world is burning in these flames and being reduced to ashes and miseries, though possessing everything.

The thirst (desire) of only a few is quenched (stilled). Pause.

Man amasses millions and lacs of millions

but restrains not his mind.

He longs for more and more. P. 213

So much so that according to Gurmat one can't enjoy peace of mind even after achieving the rule of the whole world -

The craving of even the great kings and the big land-lords is not quenched.

Intoxicated with the pleasure of wealth, they remain engrossed in it and their eyes see not anything else. In sin none has ever been satiated.

As the fire is satiated not with any fuel, so how can the mortal be content without the Lord? pause. P. 672

This thirst leads to the big mental disease, which gives intense pain. This is due to the spread of the net of Maya (illusion).

Mammon has spread out its net and in it has placed the bait.

The avaricious bird is snared and cannot escape, O' my mother! P. 50

This craving filled with absence of true knowledge at all times keeps on burning the body. The being keeps burning in this fire of the desires, though he possesses everything.

Spiritual ignorance and desire burn this human body. P. 1067

The whole world, burning in this fire, goes on suffering intense pain. He can think of no remedy, for neither doctors nor Vaidas have a cure for this malady. Because of this thirst, one keeps burning in the fire of desire, passes his life with sighs and groans and is due for the great sufferings of the afterward. He wastes the invaluable human life.

The world is burning in the fire of desires In many sins, it burns, burns and is wasted away. P. 1044

Guru Maharaj has described death or

quitting the world as the third major trouble. A person is born in the world. Earlier he is in the womb of his mother. At that time, he is repeatedly praying to God to release him from that terrible hell. Taking your Name does not allow any suffering to touch me in this terrible hell. That Name is saving my life here, by means of producing tunes of (divine) music. I have realized the blessing of taking your Name. When I enter the world, (I promise) I will not forget your Name even for a moment. About this fact Guru Maharaj has hinted thus -

Inversed in the pit of the womb, the mortal performed penance.

There, with every breath, he continued to remember the Lord. P. 251

When a child comes out of the womb of his mother, the being at once forgets his prebirth promises and is engrossed in Maya (worldly illusion). He develops love for milk (of his mother). Then he establishes relationship with the parents. Then he fixes the remembrance of his relatives like brothers and sisters and others in his inner mind. As he grows up, he loves the sports. Later he is fully interested in the good and bad tastes of the eatables. He is engrossed in sinful foods like meat, fish, wines and such articles. In these enjoyments, he forgets the remembrance of God. Later on, under the influence of the intoxication of the waves of maddening youth, he gets caught in the whirl of enjoyments and is ever pursuing the attractions of the pleasures of the flesh. On account of the excess of bodily indulgences, he ruins his health. Thus he is pushed into the deep well of miseries and falling into it, he catches dangerous diseases like AIDS.

Then he thinks of making provision for his old age. He would need a lot of money for his upkeep, and housing in old age.

Then he makes all efforts to amass wealth by all means, fair or foul. The collecting of money with fair and honest means falls within the lot of only a few rare persons. The evils committed by man for amassing so much wealth accumulate in his inner consciousness the ill-smelling filth. Again his family for whose sake he owned a life of dishonest means and wrong doings, do not care for him even in the least. They do not obey him. Under such conditions, he ruins his bodily health through explosive anger. In fire, he passes his final days filled with diseases sighs. When his final hour arrives, he feels extreme trouble, as he feels himself caught in the most dangerous arms of the agents of death.

Describing his desperate condition, Guru Maharaj has ordained thus -

Enjoying revelments, man himself becomes a heap of ashes and his soul passes away.

When the worldly man dies, a chain is thrown around his neck and he is led away.

There, his good and bad acts are read out to him and seating him, his account is explained to him.

When thrashed, he finds no place of shelter, but none hears his bewailings now.

The blind man has wasted away his life.

P. 464

This condition has been fully described in the holy writ. *At first he develops love for (his mother's) breast milk. (P. 137)*

So the sufferings at the hands of agents of death prove extremely fearful. After that, Guru Maharaj enumerates physical ailments. The bodily diseases are the result of man's forgetting God and getting caught in the vortex of physical indulgences, which produce an increased tension. This tension is the result of breaking all moral laws, which leads to the impurity of character and conduct and breaking all bonds and rules.

These include those ailments for which the doctor's and *hakims* have no cure.

Apart from these troubles, Guru Maharaj has pointed out the greatest trouble of them all, of which in ordinary conditions, a cure is impossible; and no cure has been discovered in crores of years at all, unless one meets the right type of Guru. As a result of this great suffering, the self is born and dies again and again. He enters different kinds of bodies in numberless births and lives and suffers with no end. As is ordained -

For several births thou became a worm and a moth.

In several birth thou wert an elephant, a fish and a deer.

In several births thou became a bird and a snake.

In several births thou wert yoked as a horse and an ox.

P. 176

Apart from the above-mentioned sufferings, the greatest trouble is the thirst for the fulfillment of the various desires.

Desire always keeps churning his peace of mind inside. For the fulfillment of the desire for money, one submerges in the darkest and dangerous depths of mines, one battles with wild beings, flying in the skies, demonstrates dangerous antics for the sake of money; also they perform different types of numberless adventures risking their lives. Always busy in the pursuit of money, one keeps forgetting God altogether. Also he indulges in various types of crimes by sinful use of one's strength, by fraud and deception, by adulterations, by the smuggling of the drugs - all for amassing more wealth. He performs (bad) actions, totally forgetting the day of judgement, when he will have to account for all his misdeeds. As is the commandment -

Practising great deceit, man acquires other's

wealth.

Coming home, he squanders it on his sons and wife.

O my mind, practise not guile even by mistake. In the end, it is thy own soul that shall have to render an account. Pause.

P. 656

He does such defiled acts as murdering people by deception; snatching other persons money and uprooting the golden ideals of humanity by entering into condemnable actions. Some very big conquerors like Mahmood Ghaznavi, Changez Khan, Huns and Shakas sought for happiness, by massacring lakhs of people and robbing them of their properties. Thus it is ordained -

Taking halters, men go out at night to strangle others, but the Lord knows all, O mortal.

Concealed in places they look at others women.

They break into places, difficult of access, and enjoy wine deeming it sweet.

Over their respective misdeeds, they shall themselves afterwards, regret.

Azrail, the courier of death, shall crush them like the sesame in a mill.

P. 315

So irresistible grows the desire to collect more and more of wealth, that one crosses even the limits of insanity.

There is mention in the life of Guru Nanak, the Emperor of the world, that a ruler named Karoon had amassed 40 huge treasures of money, but he did not spend even one paise of that limitless wealth, even by mistake on the welfare of his subjects. Once an idea struck him to find out if any of his subjects had kept any wealth hidden in the form of coins of gold or silver. With this objective, he took out his daughter in a horse-carriage. In front, a proclamation was being made, that any one who brought to him one coin will be

married to the princess in the carriage. A boy who was charmed by the beauty of the girl (and wished to marry her) begged a rupee from his mother risking his life and death for it. His mother said that when his father died, he was buried in the grave yard and a coin was put in the mouth of the dead man. So the boy could dig the grave of his father and retrieve that coin from the mouth of the skeleton. When Karoon learnt of this fact, he got all graves dug and coins taken out of the dead people's mouths. Emperor Guru Nanak, taking pity on the miserable plight of his subjects advised the ruler thus -

That alone is one's money, which one spends and eats. He gives it to others and thus pleases God. Don't hoard, nor enjoy it selfishly, share it with others. Such a large-hearted giver of charity goes to heaven.

Nasihatnama

He taught wisdom to that ruler and taking him out of his mad love for money made him human. Mahmood Ghaznavi was suffering from paralysis at the time of his death. The strong passion for his looted wealth was pinching him like the pierce of a big needle. He commanded that all the wealth that he brought, looted from different countries should be demonstrated in a heaps for miles. Also it should be written there as to which parts of the wealth he had looted from which countries and to get that how many persons had been murdered for each. He was seated in a wheel chair and was shown the entire wealth looted by him. At this, darkness surrounded him on all sides. The lamentings of lakhs of persons killed began ringing in his ears and the faces of the persons murdered by him were giving great fright to him and were bent on demanding their account from him. He felt himself

fallen in the well of darkness. As he somewhat regained consciousness, he wept terribly and said, that this wealth would not accompany him to the next world. It would not go with him as there is a commandment in the *Bani* (Holy Writ) -

*Kabir, when this body has to depart, put it
thou on to some good path.*

*Either associate thou with the saints, or sing
thou thy God's praises. P. 1365*

When his consciousness returned, he found himself bound hand and feet in the fetters of the sins, which he had committed. He wept a lot and with tears in his eyes he remarked : Write in my life story that whatever crimes Mahmood committed for robbing and looting all that wealth throughout his life is not going to accompany him to the next world; in their place, the host of crimes that I committed to amass that wealth is going with me to the hereafter to demand their account. Take out my naked hands and feet from my bier, to demonstrate that I am quitting the world empty-handed. Seeing this, any future looter may take a warning not to commit such a blunder again.

Thus the intense desire for wealth never brings any happiness. Similarly there are many other desires in life, which deceive a person into keeping him engaged in sufferings. An ordinary person feels that if he had a lot of wealth, and a great deal of property, if he got high promotions in his service, if his business crosses many times the limits in the matter of profits, also if he attains a great name at home and abroad, that he should have all the gains and he should never feel any shortage in any sphere, then he would feel very happy. But such is never the case.

Wealth and Happiness : I saw unlimited

wealth earned through many means, I found myself a great author, enunciating scientific theories, economic fundamentals and writing dozens of books dealing with political objectives, I also had an experience of being a high officer, at last I found that I never tasted real happiness, the symbol of peace of mind.

*The mammon of many forms, I have seen in
many ways*

*With my pen, I have written ingenious
things on paper*

*I have seen what it is to be a Chief, a King
and a Lord.*

Through them the mind is not satiated.

P. 179

Since there was no mental satisfaction, I kept feeling that there was some lack or shortfall. I enjoyed the best possible transports (vehicles) after my heart, I remained indulging in the pleasures of beautiful women, I saw my favourite plays and arenas, also I heard many types of music, still I never achieved peace of mind. As I got deeper into these objects, my desires multiplied more and more in me. I enjoyed all sorts of pleasures, I got into beautiful gardens. I tasted most delicious fruits. But the mind remained troubled and burning.

*I may have wind-fast horses and elephants
to ride on.*

*Otto of Sandal, couches, beautiful ladies,
and actors singing for me at dramas in the
arena; in them, the mind attain not
contentment.*

*The throne, royal court, ornaments, rugs, all
the fruits, the beautiful gardens, hobby of
chase, and the kingly entertainments, the
heart becomes not happy by such deceptive
efforts. P. 179*

All this proves that the greatest of the living beings attempts to achieve happiness and is ever trying for the greatest

achievements, so much so that great men tell us that even Inder, the king of heaven, who enjoys countless comforts is no exception to it.

Generally an emperor of the whole world in whose kingdom there never is any revolt, whose treasury is ever overflowing, who never feels old, whose pleasures never leave any (adverse) effect on his health, whose subjects regard him as Lord God himself, whose enemies have no weight, whose army is all-powerful, in whose kingdom there never is any shortage of foodgrains, fruits, milk and other edible articles - such a ruler is believed to be really happy. If you take this state as one unit of happiness, then there are hundred times more joys in the world of angels and also hundred times more than that is found in the realm of the ancestors and more than hundred times of this is found in heaven or paradise; hundred time more happiness is there in Inder's paradise. In this manner the wise ones have enumerated a large number of heavens; such as *Prajapat* heaven, *Karamdev* heaven, *Ajan Dev* heaven, *Brahm Lok*, *Shiv lok* and the last limit of this universe is *Baikunth* - or highest of all the heavens (these are names of heavens higher and higher).

If you regard all the pleasures of the highest heaven (*Baikunth*) as just one drop, then the joys of God's Realm (by remembering God's Name) could be compared to the ocean. The greatest happiness falls to the lot of sadhus, saints, knowers of God, devotees of the Gurus, spiritual scholars and those who have obtained salvation in this life itself. Such are the stages of happiness current in life. The happiness of the abode of Inder (heaven) is 10 billion times greater than the happiness of the ruler of this earth. Once Inder

questioned his Guru thus, I have countless pleasures and enjoyments, what thing is lacking in me? His Guru, replied, Inder, in heaven there are only pleasures of enjoyments. But there never is complete bliss in the pleasures of the senses and the mind keeps on wandering in dissatisfaction. As is said -

Ahalya was the wife of Gotam, the penitent. Seeing her Indra was fascinated.

When he got a thousand marks of vulva on his body, then did he regret in his mind.

P. 1343

This is clear from such holy texts. About enjoyments of the sense, Guru Maharaj has ordained thus -

Even though, thou cohabit with hundreds of thousands of ladies and rule over the nine regions of the world.

Even then, without the True Guru, thou shalt not obtain happiness and receive births over and over again.

P. 26

The Guru told Inder thus, you can get the answer to your question by searching for some great soul in the mortal world who has realized the Truth. Because the happiness that such a person enjoys bears no comparison to the joys of any god, non-god, *Gandharv*, *Yaksh*, *Kinner* and *Pishach* (super human beings all) in the universe. In this search, *Inder* met with many saints, who told him -

A man may enjoy a beauteous couch, numerous pleasures and all sorts of enjoyments.;

And may possess mansions of gold studded with pearls and rubies and plastered with fragrant sandal dust;

He may further enjoy his heart desired pleasures and have no anxiety whatever, but, if he remembers not that Lord, he is like a worm in excreta.

Without God's Name, there is no peace. In what other way can the soul be comforted?

P. 707

The source of all the joys lies in the Name of God. The man who has forgotten God can be compared with nothing higher than the worm of excreta; because happiness is never possible without the Name of God. Real happiness is never related to the achievement of the physical pleasures. The attainment of real happiness is connected with achieving the Name of God. God's Name is the giver of all the joys of the world. Any being, immersed in the Name of God, though lacking in the achievements of world, still feels himself the king of the entire creation -

*He, who abides in a broken hut, with all his clothes tattered;
And has neither high caste nor honour nor respect and wanders in wilderness;
Has neither a friend, nor a beloved and is without wealth, beauty, relation or kinsman;
He is yet the King of the whole world, if his soul is absorbed in the Lord's Name.
Yea, with the dust of his feet, one is emancipated because the Lord is well-pleased with him.* P. 707

When we contemplate Gurbani, we are confronted with the fundamental truth, that the whole world begs for happiness, there is none who asks for misery. But in the inner layer of happiness, there is the hidden misery which is many times more. Till now, we have not realized how we can achieve perfect bliss. Guru Maharaj has ordained that he is going to put us in the knowledge (of achieving happiness) which secret he has discovered after a long search. He intimates us that in the world there is happiness, which is beyond all weight and measure; which is never destroyed, nor is it ever lost, that is -

*Searching and searching, I have ascertained this reality that the Lord's slave is dedicated unto Him.
O Nanak, if thou desirest eternal bliss,*

remember thou ever the Omnipresent Lord.

P. 714

He further ordains thus -

*I have seen the whole world, there is no peace without the Lord's Name.
The body and wealth shall become dust, but hardly any one understands this.* P. 322

In the world, no one invites misery, but it does come. What is the reason for this? When Guru Nanak the holy emperor, was discussing the deepest philosophy with the Siddhas on the *Sumer Mountain* (according to the book *Suraj Parkash*), the great Guru expressed his opinion that the whole world is the manifestation of Waheguru, then the Sidhhas said, O Nanak, tell how the birth of this world came about, when only One God was playing his play, according to his joy. As is the commandment -

*The Lord, of Himself created His ownself and assumed He Himself the Name.
Secondly He made the creation and seated therein, He beholds it with delight.
Thou Thyself art the Donor and Creator and being pleased, Thou bestoweth and showest mercy.
Thou art the Knower of all and Thou givest and takest life with a word.
Abiding within, Thou beholdest Thy creation with delight.* P. 463

Guru Nanak, the Emperor, elucidated it thus. That God, Who has manifested Himself in separate creations, assuming countless shapes and colours in different waves, also manifested in the world one element, named 'haumein' (vanity or pride of personal identity) under the influence of which, the single Eternal God (falsely) appears to be divided into three elements; one, God; two, the world; and three, the individual self. Though the indivisibility of the Supreme can never be broken, yet in the final strata of the creations of Nature, He alone is (nothing else exists). In other

words, He, as the Universal Soul is the creator of the whole world and in no way allows his singleness to be divided, still the (individual) being, born out of the union of the soul with nature comes under influence of 'haumein' and disrupts his consciousness from the original source (God) and is greatly allured by the visible world. (He falls in love with the world). As is the fundamental truth -

*Searching, searching and searching,
ultimately the mortal succeeds.*

*By Guru's Grace, he comes to know the
whole reality.*

*When I look, then I see God at the root of
all the thing.*

*Nanak, He Himself is minute and Himself
great.* P. 281

Under the influence of 'haumein' he forgot his (divine) source, but began to experience diversity in unity (God is the only reality, all else is unreal or false), thus he cut himself off from the Supreme Energy (God) and caught the feel of diversity. Thus he begins to feel as helpless, hopeless and insignificant (not the God which he is) and becomes a being executed by his actions and stricken with various miseries. He is bereft of the music of God's Name, is caught in ignorance. Nature has three qualities - Good, bad and indifferent (*sato, rajo and tamo* gunas). These (differentiations) are the basis of all troubles. Thus the consciousness of this being, completely enmeshed in nature began to experience great misery. From unity (with God) he entered into diversity (separateness from God) and finds the burden of the troubles unbearable. He is all sighs and groans, and goes from pillar to post. This great change of his from perfect happiness into the valley of troubles is due to his 'haumein'. The fundamental truth propounded by Guru Maharaj is briefly expressed as follows -

*"In what, what way the world comes into
being, O man?*

By what, what ills does it perish?

*Through self-conceit the world comes into
being, O Sire.*

*Forgetting the Name, it suffers pain and
perishes.* P. 946

The upshot of all this is that this being having come out of the sphere of God's Name, has joined with Maya (illusion); he has forgotten the inner element of God's Name, and come under the influence of innate nature - which is the root of all troubles, he is caught in the web and feels extremely miserable. The remedy is to get *shabad* (holy writ) which is inside of him, from some competent Guru and with its power take a turning towards his real nature, he would reach the layer of Name's (great) energy, and thus get immersed in realization of his self (soul) which is his real self, then he will enjoy happiness perpetually.

Why this search after happiness?

Man's reality is Godliness, which is Truth, knowledge and Bliss, but he goes under Maya (illusion), which is always material and dull and which is the source of all troubles. He gets caught in this, outward visible world whose existence is based on a d shape, which robs him of his consciousness and understanding and thus robs him. He gets far away from the sphere of Name and enters the sphere of miseries and troubles and feels miserable always. As is the commandment -

*Kabir, the immaculate drop from the sky has
fallen on the filthy ground.*

*Know thou thiswise, that without the
saints' association, it becomes, like the
ashes of furnance.* P. 1374

*Kabir, the pure rain-drop of heaven mixes
with the dust.*

*Millions of wise men have striven and failed.
It can be separated not. P. 1375*

This living being has come into existence, under orders of God. His source is God Eternal Himself, Whose elements are Truth, Knowledge, Bliss and Love. In His remembrance, there never can be any lack of happiness. For this reason, the whole creation of variegated shapes and colours, directed by his original reality (God) always rivets the needle of his thinking towards happiness. Hence the consciousness element of the whole creation is inclined towards its real source (God). But due to ignorance, the person deceived by Maya (illusion) keeps groaning under the miseries -

The birds of beautiful trees fly and go in four directions.

*The more they fly (up) the more they suffer.
They ever burn and bewail. P. 66*

What is the means for the attainment of happiness?

As is the commandment -

*If thou desirest eternal peace, then, seek
thou the refuge of thy Lord. P. 1427*

*If thou desirest ever-lasting peace, O
brother, the Guru counsels thee to associate
with the saints. P. 1182*

*Unto slave Nanak, God has shown His
sight. Realising his own self, he has
obtained supreme bliss. P. 375*

The natural state of the self (soul) is Truth, Knowledge and Bliss. On the other hand, Maya (illusion) is the cause of misery. The coming together of the innate and the consciousness, based on ignorance, is the fundamental form of misery. The false concept of the material element, which is false knowledge, is the real form of misery, and lack of true knowledge is the cause of misery. Also the misery in the form of lack

of true knowledge is the cause of all troubles. The discriminating knowledge of the difference between the material and the spiritual elements is the chief means of liberation from misery.

The final goal of the self is the attainment of the objective of Waheguru, which is the element of Supreme Consciousness, Who is all-knowledge, Omniscient, Omnipresent, Omnipotent, in which there is the extreme absence of misery, materialism and ignorance. Where there is the full store of knowledge, there the self (soul) achieves the discrimination between materialism and God-consciousness. The self, breaking the fetters of ignorance, gets totally relieved of all troubles. Hence there is the supreme need of meeting with a God-realized Guru and the Guru's grace.

With the help of the Guru, one has to achieve in the fullest measure the three instruments (means) namely (Good) act, prayer and knowledge. Thus one has to reach one's objective.

Desireless Action (ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ) - There is the problem of removing the filth and dirtiness accumulated in one's inner consciousness, through a succession of births. In this, the chief instruments (means) which are the best of all are remembering God's Name, devotional singing in the congregation (Kirtan) and performing actions without desire for fruit (selfless acts). Desireless service (of humanity) blesses the inner consciousness with full purity.

Prayer (ਉਪਾਸ਼ਨਾ) - Prayer consists of withdrawing mental tendencies from all directions and steadying and concentrating the mind only on God, the Eternal, who is all knowledge, all consciousness and all

bliss, in order to achieve the goal of one's life.

For the attainment of the final goal of prayer, all distinctions between the trio, prayer, the maker of the prayer and the objective cease to exist (these three should work in perfect unison). For that purpose, the very indispensable one needed is a competent and experienced Guru, or a *Gurmukh* (Guru-oriented) the one who has achieved the state of being a perfect man of the Guru, in the service of the Guru fraternity; he should be the servant of God, the preacher of God and one who has realized God, you may address him by title of a perfect Gursikh (the true disciple of the Guru), or a saint or a Sadhu. There is little difference between either of these epithets.

Divine Knowledge (ਗਿਆਨ) - When the mind becomes stable (concentrated) on one's goal, then with the grace of the Guru he is totally rid of the five illusions - namely the total destruction of the false) consciousness of having a separate existence (he is one with God), attaining the state of non-duality (with God); eliminating the feel of separateness of the individual being (with God) and, also the difference between Self and God. Only one God is felt to be manifest in all beings and at all places. As is said -

The one Lord is in many manifestations and wherever I look, there is He pervading and filling all.

Fascinating is the marvellous picture of mammon and only a few understand this.

Everying is the Lord, everything is the Lord. There is nothing but God, the world-sustainer.

As one thread holds hundreds and thousands of beads, so is that Lord in warp and woof.
Pause. P. 485

Now the question arises, namely an average person cannot even understand this statement the attainment of bliss with full consciousness, nor can he advance even one step forward fully bound in the fetters and chains of Maya (illusion). He is bound by the unbreakable chains of illusion, various interests, envy, jealousy, hostility, enmity, talking ill of others and back biting, and thus cannot advance even one step. He is fully immersed in five senses namely sound, touch, shape, taste and smell. He is also burning in four fires, namely violence, attachment, anger and greed (ਹੰਸ, ਹੋਤ, ਕੋਪ, ਲੋਭ). Also he is completely fettered by the five robbers, who are authority or power, wealth, beauty, caste and youth. That person is very badly caught and chained in evil intentions, hears everything (all good discourses) with his ears but gives very superficial consideration to them; so he cannot advance even one step (towards his real goal) all through his life. The only cure for these ills is possible in the company of perfect, great souls. In the company (of such men of God), by slow degree, the evils begin to leave him, such as the robbers who have bound him and the thieves like the various physical allurements (described above) for as is said -

'In the company of sadhus and saints all wicked evils fall under complete control (page 182). According to this commandment, all these evils start running away with fear and the consciousness of this person begins to be awakened and the dense darkness collected in his mind starts disappearing, as a result of the meeting with the saints and the doing of services to the saints -

When, the plumule of the actions of past sprouted, I met Lord, the Reveller and Detached.

My darkness is dispelled on meeting God. O Nanak, and I am awakened after being asleep for numberless births. P. 204

Of their kindness, the Saints have told me of the True One and I have obtained all this comfort and joy.

In the Society of Saints sing the praises of God.

Says Nanak, through the greatest good fortune the Lord is found. P. 179

Is misery really a bad things?.

According to the fundamentals of Gurus philosophy, Guru Maharaj has not taught us to hate misery. Rather he has termed misery as the progenitor of happiness.

Pain is the medicine and pleasure the malady, and where there is pleasure, there is no desire for God. P. 469

Misery has been termed as a medicine. At one place, Guru Maharaj has commanded thus -

Imbued with the Lord's praise, O Nanak, one's soul and body are reverdured.

With the fire of pain, the mortals are scorched to death, but pain is also the cure of all ills.

P. 1240

Guru Ji has gone to the extent of pronouncing that misery is the gate to Waheguru and the watchman at that is anger. Hope and fear of misery are both the decorations of that door. So long as a person does not accept misery as happiness and so long as he does not make a compromise with misery, he is not able to pass through that gate. Hence one has to own misery, for the attainment of supreme bliss in his life. As is narrated in the life of the supreme Guru, Guru Nanak Sahib -

At first, Baba Nanak attained the gate of Grace, after that he made the earnings of the

supreme merit. His diet was sand and cactus (very bitter thing), his bedding was on sharp pebbles. He practised severe penances. As a very good luck, he achieved God.

Bhai Gurdas Ji, Var 1/24

Misery is the result of our separation from God. When a person gets up at dawn and earns severe austerities, then that very misery (hardship) becomes our helper. In Gurus ideology, there is a hint about the state of one, who has attained salvation in this life itself.

The man, who in pain, feels not pain, who is affected not by pleasure, love and fear and deems gold as dust. P. 633

So what after all is misery? It is the lowest stage of happiness. This happiness begins to be called trouble, in disguise. The definition of the misery is totally changed, when a person is doing jap (repeating) of God's Name, when he is engaged in service and remembering God, when he is keeping company with the perfectly God-realized souls, also when the consciousness of this individual comes into contact with his original element (God).

He has no pain, but all-comforts and with his eyes, he sees only the One Lord.

For him no one is evil, but every one is good. There is no defeat for him, but victory all through. P. 1302

Man is able to achieve happiness, only after suffering misery. When Bhai Mani Singh was going to have each limb of his cut, at that time the executioner found that though he was facing his last moments, his face was sparkling. Why are (on your face) the signs of supreme equanimity? In reply, Bhai Mani Singh declared, O executioner, on my lips there is the blessing of the touch of the (nectar-filled) cup of Guru's Name; there is the exalted feeling of Guru's Name, there is the intoxication of that Name; also

the brilliance (light) of that Name has so deeply permeated my body, that now for me, the distinction between happiness and misery has ended; I am only feeling the supreme joy of carrying out the Order of God. That is giving me intoxication in the shape of feeling of supreme elation.

The deep colour of God's Name as a result of that intoxication is so indelible, that by no means can it be removed or dirtied. As is said -

The effect of poppy, wine, opium and hashish (an intoxicant) wears off by the morning. But the intoxication of God's Name stays perpetually during days and nights - thus speak Guru Nanak. Janamsakhi

Like the durable dye of madder, supremely fast, is the Lord's love, acquired through the saints' association.

The body cloth is torn into many shreds, but the very auspicious dye of the Lord's love wears not off. P. 985

Neither dirty, nor dull, nor ochre nor any other false colour;

Nanak, perfectly red is the true colour of him who is imbued with the True Lord. P. 1089

When one reaches such a (exalted) stage, he has already crossed the circle of 'haumein' (vanity or feeling of separate individual existence), he has achieved the life eternal. Such beloveds of God only experienced happiness even in the face of cruelest atrocities; each of the limbs of some were severed. Some were beheaded, some were put to a cruel death on the moving wheel, some were burnt alive in fire. All of them felt supreme joy in place of (what others would have felt) extreme torture.

All the troubles I drink as water and drive the earth before me. P. 147

Such beloveds of God generally attain this

state.

Revealing this secret, we appeal to the blind followers of the world, to the blind persons of ignorance, to the intellectuals, scientists, philosophers the rich and hypocritic politicians and such others as are making efforts for the happiness of the masses to own the fundamentals of the philosophy of the Gurus. Then no need will remain for the devastating atom bomb, Submarines, poisonous gases and chemical weapons. Nor will there remain any cutthroat competition for personal record-making wealth in business. Embarking on such exploits, one can never see the face of happiness; nor can there ever be any riddance from miseries. The apex of all the joys is the Name of God. That power of God's Name ranks the first in the creation. That power of the Name has been placed by God in the highest being of man. In that state, one feels nonstop music of the spiritual work, also the waves of indescribable intoxications give entry into the very highest Bliss. We should make a search for that from the innermost recesses of our hearts -

The nine treasures and the Nectar are Lord's Name.

Within the human body itself is its seat.

There is deep meditation and melody of celestial music there.

The wonder and marvel of it can not be narrated.

He to whom God Himself shows, beholds it. Nanak such a man obtains understanding.

P. 293

The consciousness of this state comes only to him, whom the Guru through his grace, brings this experience. When such consciousness is awakened, the intellect changes into the form of purity and realization and man's internal eyes are

lighted, then this very world appears to him as one undivided flame of God Himself. Even by mistake no duality remains behind. But for this, the grace of the Guru is essential.

The Infinite Lord is both within and without.

The Auspicious Master is contained in every heart.

He is in earth, sky and the under-world.

Of all the worlds, he is the Perfect Cherisher.

In forests, grass blades and mountains, the Supreme Lord is contained.

As is His will so are His creatures' acts.

The Lord is in wind, water and fire.

He is permeating the four quarters and the ten directions.

There is no place without Him.

By Guru's grace, Nanak has obtained peace.

P. 293-94

Happiness and misery are the two garments which man has to wear. But after attaining complete knowledge, both happiness and misery become the same. This is the greatest achievement of the human life.

Fundamental Principles - 1. Misery and ignorance are the natural habit of innate element. Extreme misery resides in the tendency of the illusion. Name and shape are the two limbs of Maya (illusion). Constant bliss remains unattached and untouched by nature.

2. The character of pure consciousness consists of Truth, True Knowledge and bliss.

3. Getting enmeshed in misery - Getting caught in misery consists in being attached to four states of inner consciousness, namely mind, thought (understanding), intellect and feel of egoistic individual separate existence, also their subjects in the

sense organs and the body, namely - sound, form, smell. Until the sense of duality and attachment is destroyed by the light of knowledge, the being stays in misery.

The ending of misery - Achieving the state of total absence of misery comes from realizing the real self which means completely dissociating oneself from the senseless element and dwelling steadfastly in God-consciousness, which is non-changing, non-attached, all pure.

The Remedy (ਉਪਾਯ) - This is the shape of the state in which there is extreme absence of misery. It means regarding yourself at all places separate from the senseless element (material world) and achieving self-realization (of God) who is changeless, without attachment, All Purity; or having unshakable practice of worship and contemplation of God, Who is Truth, Knowledge, and Bliss. It means completely obliterating I-ness. It stands for merging your enlightened self in the Form of God. For that purpose you need the auspicious Grace of a Gurmukh (man of the Guru) who has knowledge of the Eternal, who talks of the Eternal who bears of the Eternal, who is the practitioner of the holy conduct; also the grace of the blessing of spirituality -

They, who deem weal and woe alike and pierce their soul with Name, obtain Divine Solace.

P. 57

In this manner, a person having ripened his practice, achieves total absence of misery, in full measure; he ends his feel of I-ness and being God intoxicated, he swims in divine frenzy across the ocean of the world. In fact, he assumes the form of Waheguru himself.

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879

Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji

Atwal, Po. Box No. 32845,

Sanjose, CA - 95152, U.S.A.

Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	60 \$	600 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Bhai Gurinder Singh

Cell : 0061-469927233,